

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Aynur TOKTAŞ

MEKÂNSAL DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜN GÜNDELİK HAYAT
İLİŞKİLERİNE ETKİSİ: HALFETİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2024

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Aynur TOKTAŞ

MEKÂNSAL DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜN GÜNDELİK HAYAT
İLİŞKİLERİNE ETKİSİ: HALFETİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Mehmet Ali AYDEMİR

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Engin ABAT

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Faruk TURĞUT

MUŞ-2024

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖZET	III
ABSTRACT	V
ÖN SÖZ.....	VII
TABLolar DİZİNİ.....	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MEKÂN VE GÜNDELİK HAYAT SOSYOLOJİSİ

1.1. MEKÂN KAVRAMI	3
1.2. MEKÂNIN YENİDEN ÜRETİMİ: YATAY VE DİKEY EVLER	8
1.3. MEKÂN VE İNSAN İLİŞKİSİ.....	11
1.4. GÜNDELİK HAYAT KAVRAMI	15
1.5. GÜNDELİK HAYATA SOSYOLOJİK BAKMAK	20

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	26
2.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	26
2.3. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ.....	28
2.4. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU.....	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. ARAŞTIRMAYA KATILAN KİŞİLERİN PROFİLİ.....	30
3.2. ARAŞTIRMANIN SAHASI: HALFETİ.....	32
3.3. APARTMANA GEÇİŞİN NEDENLERİ	34
3.3.1. Ekonomik Nedenler: “Bir Ev Başka Üç Ev Başka”	35
3.3.2. Mecburiyet: “Orta Yerde Kaldık”	38
3.3.3. Konforlu Bir Yaşam Alanı	39
3.4. APARTMANDA GÜNDELİK HAYAT.....	42
3.4.1. Komşuluk İlişkileri ve Yardımlaşma	42
3.4.2. Apartman Kültürü: Toplu Yaşamın Zorluğu.....	46
3.4.3. Üretim ve Tüketim İlişkileri: Bahçeden Markete.....	49

3.4.4. Gündelik Hayatta Yeni Deneyimler: Damdan Terasa Hayattan Balkona	51
3.4.5. Değişen Mekânda Evin Yeniden Yorumlanması: Mekânsal Düzenlemeler	54
3.5. DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜN MEKÂNSAL ETKİLERİ	56
3.5.1. Olumlu Mekânsal Etkiler	57
3.5.2. Olumsuz Mekânsal Etkiler	59
3.6. PİŞMANLIKLAR/ SINIRLILIKLAR	62
SONUÇ.....	65
KAYNAKÇA.....	69
EKLER.....	79

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEKÂNSAL DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜN GÜNDELİK HAYAT İLİŞKİLERİNE ETKİSİ: HALFETİ ÖRNEĞİ

Aynur TOKTAŞ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet Ali AYDEMİR

2024, 87 sayfa

Değişim ve dönüşüm zaman ile hareket etmektedir. Dolayısıyla zaman sürekli hareket halinde olup toplumun değişmesine, ilerlemesine ve yenilenmesine neden olmaktadır. Mekân ve gündelik hayatımızda bu süreçlerden en çok etkilenen kavramların başında gelmektedir. İnsan ve mekân ayrılmaz bağımlı bir ilişkinin iki tarafı olarak karşımıza çıkmaktadır. Gündelik hayat içerisinde mekân ve insan arasındaki bağ her zaman önemli olup günümüzde de oldukça önemli bir yer edinmiştir. Kendimizi iyi, rahat ve güvende hissettiğimiz mekânların en başında barınma ihtiyacı ile başlayan evimiz geliyor. Mekânın yapısında ve işlevinde meydana gelen her bir detay ve değişimler insanın mekânla olan bağına da değiştirip dönüştürmektedir. Böylelikle mekân, daima form değiştiren ve dönüştüren bir anlamda karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışma Halfeti ilçesinin mekânsal değişim ve dönüşüm sürecine odaklanan sosyolojik bir araştırmadır. Mekânsal dönüşüm sürecine tanıklık yapan kişilerin gündelik hayatlarında meydana gelen farklılaşmanın özellikleri gözlemlenmiştir. Her değişim ve dönüşüm olumlu sonuçlar doğurmamaktadır. Bundan dolayı Halfeti ilçesinde de bu doğrultuda düşünüldüğünde avantaj ve dezavantajları değerlendirilerek gözlem sonucunda analizler yapıp avantaj ve dezavantajları değerlendirilerek olumlu ve olumsuz yanlar tartışılacaktır. Ayrıca apartman hayatının getirdiği yeni gündelik hayat ilişki biçimleri ile apartman dairelerinde yaşayan insanların yaşadıkları konutlardan ne derece memnun kaldıkları ve ne derece memnuniyetsiz oldukları konular incelemek istenmiştir.

Çalışma genel olarak üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde, kavramsal çerçeve bağlamında mekân, gündelik hayat ve bunlarla ilişkisi bulunan kavramlar ele alınıp tanımlamalar yapılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde, araştırmanın deseni

hakkında bilgi verilmiştir; araştırmanın amaç ve önemi, araştırmanın yönetimi ve verilerin toplanması gibi başlıklarının açıklamaları yapılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan saha araştırmasının bulgularına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mekân, İnsan, Gündelik Hayat, Yatay ve Dikey Mekân, Değişim, Sosyoloji.

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
THE IMPACT OF SPATIAL CHANGE AND TRANSFORMATION ON
EVERYDAY LIFE RELATIONSHIPS: THE CASE OF HALFETI

Aynur TOKTAŞ

Advisor: Associate Prof. Mehmet Ali AYDEMİR

2024, Page: 87

Change and transformation move with time. Therefore, time is in constant motion, causing society to change, progress, and renew. Space and daily life are among the concepts most affected by these processes. Humans and space appear as two sides of an inseparable dependent relationship. The bond between space and humans in daily life has always been important and has gained significant importance today. The foremost space where we feel good, comfortable, and safe starts with our home, which fulfills our need for shelter. Every detail and change in the structure and function of space alters and transforms the bond between humans and space. Thus, space constantly appears in a form that changes and transforms.

This study is a sociological research focusing on the spatial change and transformation process in the district of Halfeti. The characteristics of the differentiation in daily life following spatial transformation have been observed. Not every change and transformation yields positive results. Therefore, in the context of the Halfeti district, the advantages and disadvantages have been evaluated and analyzed based on observations, discussing whether these concepts are positive, negative, or a mixture of both. Additionally, the relationship between the process of apartmentization and daily life has been analyzed, aiming to examine the satisfaction and dissatisfaction of people living in detached houses versus modern apartment units.

The study consists of three main sections. The first section addresses the concepts of space, daily life, and related concepts within a conceptual framework, providing definitions. The second section provides information about the research design, including explanations of the research's purpose and importance, management, and data collection.

The third section presents the findings of the field research conducted using a qualitative research method.

Key Words: Space, Daily Life, Apartmentization, Change, Sociology.

ÖN SÖZ

Mekân fiziksel bir yapı olmanın ötesinde aynı zamanda insan ilişkilerinin, gündelik hayatın, kültürel ve toplumsal dinamiklerin gerçekleşmesinde önemli rol oynayan bir alandır. Değişen zaman koşullarından bir hayli etkilenmekte olan mekân biçimsel ve işlevsel anlamda kendisini yeni yaşama göre revize etmektedir. Bu çalışma, Halfeti İlçesinde mekânsal değişim dönüşüm sürecine tanıklık yapan kişiler arasında uygulanmıştır. Mekânsal değişim ve dönüşüm sonrası gündelik hayat ilişkilerinin, yaşam tarzlarının nasıl değiştiği ve etkilerinin neler olduğu hakkında bilgiler ortaya konularak ele alınmaya çalışılmıştır. Yeni mekânda yeni gündelik deneyimler değerlendirilerek mekânsal değişim ve dönüşüm sonrası kişilerin değişen ilişki formlarını, algılarını ve pratiklerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Aynı zamanda süreç ve konusu bakımından bulunduğum coğrafya itibari ile çok yabancı olmadığım bu konuyu çalışmak ayrı bir önem taşımaktadır.

Tez yazma sürecimde öncelikle danışmanlığımı üstlenerek çalışmamın nihayete ermesinde hoşgörülü yaklaşımı ile değerli bilimsel uyarı ve önerilerinden yararlandığım sayın danışman hocam Doç. Dr. Mehmet Ali Aydemir'e çok teşekkür ediyorum. Tez döneminde konuya ilişkin isteklerimi göz önünde bulundurup süreç boyunca beni yüreklendiren ve bana yardımcı olan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Rukiye Satılmış hocama teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisansım süresince derslerinden yararlandığım Sosyoloji bölüm hocalarımdan Doç. Dr. Ahmet Gökçen, Doç. Dr. Ejder Ulutaş, Dr. Öğr. Üyesi Yunus Anter ve Doç. Dr. Ümmet Erkan'a emeklerinden ve bana katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Son olarak araştırmanın saha kısmını oluşturan çalışmamıza dâhil olan görüşmecilere de teze değerli görüş ve yorumlarıyla katkı sundukları için teşekkürü bir borç bilirim.

Muş-2024

Aynur TOKTAŞ

TABLolar DİZİNİ

Tablo 3.1. Görüşme Tablosu.....	30
---------------------------------	----

GİRİŞ

Mekân denilince genellikle ilk aklımıza yaşadığımız yer gelmektedir. Fakat insanların en yakından tecrübe ettiği ve yaşam alanı olan mekân sadece barınma yeri değil aynı zamanda içerisinde kimlik ve kültürün yaşatılıp inşa edildiği yerdir. İçinde aile kurumu ile birlikte oluşturulan anlamlı bir yuva olarak karşımıza çıkmaktadır. Mekân kavramı yıllardan beri hayatımızda var olmuş ve hala kendisini zamana göre yeni biçimlerde var etmektedir. Zaman hızla ve sürekli değişip dönüşmekte olan bir akıştır. Haliyle bu süreçte birçok şeyi de beraberinde değiştirip dönüştürmektedir. Özellikle de modernlik ve sonrası süreçlerle dünyada mekânsal algı değişmiş geleneksel yapıdaki şehirlerin, evlerin ve çevrenin dokusu değişmiştir.

Yaşadığımız yerlerin mekân pratiği açısından değişimi mekânsal dönüşümle birlikte gerçekleşmiştir. Zamanla mekânlar bulunduğumuz toplumun kültür, gelenek ve kimliğini yansıtmaz hale gelmiştir. Artık var olan mekânlar modernlik adı altında katılımın gerçekleşmediği tek tip bir yapılaşmaya dönüşmüştür. Geleneksel bir ev biçimi olarak bilinen müstakil evlerde katılımın daha çok gerçekleştiği ve kültürün önemli bir ögesi olan gündelik hayat ilişkilerinin daha fazla yansımalarının görüldüğü mekânlar olarak bilinmektedir. Araştırma alanı olan Halfeti ilçesi geleneksel konut olarak tanımlanan müstakil evler ile modern konut olarak tanımlanan apartman evlerinin yan yana ve iç içe olduğu bir yerleşim alanı olup aynı zamanda mekânsal değişim ve dönüşümün de devam ettiği bir yerdir. Dolayısıyla Halfeti bahçesi, avlusu ve damı olan müstakil evlerden yerini yavaş yavaş çok katlı apartmanların aldığı yeni bir yerleşim bölgesi olarak gelişmeye başlamıştır. Apartman Halfeti de 2016 yılında müstakil evlerin imara açılıp yasal düzenleme sonucunda kişilerin şahsi olarak evlerini apartmana dönüştürme inşasıyla ortaya çıkmış ve apartmanların sayısı gittikçe artmaya başlamıştır. Ayrıca bu süreç mekânsal özelliklerini etkileyerek müstakil konuttan toplu konut biçimi olan apartmanlaşmaya doğru bir dönüşüm yaşanmasına yol açmıştır. Modern hayat biçiminin göstergesi olarak kabul edilen apartmanlar insanlar açısından konforun en belirgin olduğu yaşam alanıdır. Başta varlıklı geliri olan kişiler evini dönüştürme çabasında iken sonrasında müteahhitlerle anlaşılması sonucunda apartmanlar daha da yaygınlaşarak öncelikli olarak evinin güzel konumu ve imar izni olan orta gelirli her kesimden ailelerin yaşam alanı haline gelmiştir. İlçede hızlı bir şekilde yaşanan yoğun

apartmanlaşma çevresel, sosyal ve mekânsal açıdan pek çok değişikliğe neden oldu ve bu değişimler ilçe sakinlerinin gündelik yaşamlarında önemli sonuçlar doğurmuş ve apartmanlaşma süreci ile birlikte ilçenin çevresel ve mekânsal dokusu, yaşam tarzı ve ilçe sakinlerinin gündelik hayatları ister istemez değişmiştir.

Bu bağlamda müstakil evden apartmana geçiş ve dönüşüm süreci yalnızca barınma ihtiyacını karşılayan mimari bir üretim biçimi olmaktan ziyade aynı zamanda kişilerin psikolojik, sosyolojik ve ekonomik gereksinimleri ile ilişkili olarak gündelik hayatlarını şekillendiren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada araştırmanın temel konusu olan mekânsal değişim ve dönüşüm sonucunda bunun gündelik hayat ve insan ilişkilerine nasıl tezahür ettiğini değerlendirilmektedir. Bu durumda mekân ile birlikte gündelik hayat sosyolojisinin de bilinmesi önemlilik arz etmektedir. Çünkü insanın bir mekânda ifade ettiği ilişki biçiminin daha iyi kavranabilmesi için bu sosyolojiye gereksinim duyulmaktadır. Ayrıca Halfeti'nin mekânsal değişim sürecine odaklanan bu tez çalışmasının diğer bir amacı geleneksel bahçeli konutlarda yaşamlarının bir kısmını geçirdikten sonra apartman dairesine taşınan insanların mekânı deneyimleme pratiklerini ve bu pratiklerin ne boyutta farklılaştığını ve ortaklaştığını incelemektir. Ayrıca apartmanlaşma süreci sonrasında gündelik yaşam ilişkisinin hem açık ve kapalı alanlarını analiz etmek hem de insanların yaşadıkları yeni mekânın sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda olumlu olumsuz memnuniyet ve memnuniyetsizlikleri incelemek istenmiştir.

Çalışma üç ana bölümde ele alınarak düzenlenmiştir. İlk bölüm, mekân ve gündelik hayatın kavramsal çerçevesi bağlamında insan ve sosyoloji ile ilişkisi bakımından başlıklar altında ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise araştırmanın metodolojisini oluşturan araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın yöntemi, araştırmanın çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi gibi başlıkların açıklaması yapılmıştır.

Tez çalışmasının üçüncü ve son bölümünde ise araştırma yapılan ilçenin tarihçesi ve yapılan saha görüşmecilerinin profiline yer verilmiştir. Ayrıca araştırma sonucunda elde edilen Halfeti ilçesinde yer alan müstakil bahçeli evlerden, apartmanlaşma deneyimini yaşayan insanlarla yapılan derinlemesine görüşmelerin ve gözlemlerin bulgularına yer verilerek başlıklar ve alt başlıklar çerçevesinde yorumlanarak aktarılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEKÂN VE GÜNDELİK HAYAT SOSYOLOJİSİ

1.1. MEKÂN KAVRAMI

Mekân, insan hayatının önemli bir parçası olarak hayatı şekillendiren ve ona tesir eden temel faktörlerdendir. Etrafımızda tanık olarak gördüğümüz her nesne ve olgu bir mekâna ait özelliklerden oluşmaktadır. Mekân, insanın var olduğu her yerde vardır. İnsan bir mekân tarafından sınırlanıp kuşatılarak onun içinde var olur. Farklı kültür, inanç, iklim ve hayat biçimine sahip olan yerler farklı mekân anlayışlarına sahip olmaktadır. Mekân ülkeden ülkeye bölgeden bölgeye aynı çağda dahi olsa farklı biçimde tecrübe edilen bir alandır. Aynı zamanda sosyal ve kültürel kodların üretilmesinde de mekân etkili bir faktör olmaktadır. İnsanlar yaşadıkları toplumlarda yere ve mekâna göre eylemlerini icra etmektedirler. Böylece mekân bu anlamda sosyolojik bir aktör olarak topluluğun inşası sürecinde rolünü yerine getirerek sadece toplumsal ilişkilerin olduğu bir zemin olmanın yanı sıra toplumsal ilişkilerin farklılaşmasına, sürdürülmesine ve sınırlandırılmasına katkı sağlayan bir özne konumunda olmaktadır (Aydemir, 2011:77). Dolayısıyla mekân ilişki biçimlerinin, ekonomik durumların, değerlerin ve sembollerin üretilmesi noktasında aracı işlevi görmektedir.

Fiziksel çevre, insanların içinde yaşadığı kültürü, geleneği, değer yargılarını, bakış açılarını aktaran ve etkileyen bir alan olarak çok fazla anlamı kendisinde barındıran bir yapıdır (Solak, 2017:19). Mekânlar bir fiziksel çevrede inşa edilir ve onun özellikleri doğrultusunda bir mekâna anlam yüklenir. Araştırma yapılan ilçede fiziksel anlamda kendi kültürel ve yerel kodlarına uygun mekânsal yapılar inşa edilmiştir. Fakat değişim dönüşüm sonrası yeni mekânlar modernitenin yeni barınma şekli olan apartmanlara dönüşerek yeni mekânda yeni hayatın zeminini oluşturmaktadır. Çünkü mekân, insan hayatının şekillenmesine etki ederek içerisinde eylemlerin gerçekleşmesini sağlayan inşadır. Fiziksel özellikleri bünyesinde taşıyan mekân insan ile girdiği etkileşimden dolayı bir canlılık kazanmaktadır. Tam bu noktada mekân ve yer anlamlarının bağlantısı ve farklılığı söz konusu olmaktadır. Yer sabit olana atıfta bulunurken mekân hareketliliğe vurgu yapmaktadır. Mekânın daha soyut, yayılmış, sınırları algılanabilir bir boşluk, yer' in ise insanların deneyimleriyle ortaya çıkan, belirli anlamlar yüklenen mekânlar olduğu anlaşılabilir" (Usta, 2020:28). Çoğunlukla mekân ve yer birbirinden farklı manaya

gelmeyen aynı ifade edilip algılanan alanlar olarak görülmektedir. Bireyler mekânla etkileşim, iletişim ve herhangi bir deneyim paylaştığında mekâna anlam yükleyerek mekânı “yer” olarak adlandırmaktadır. Bunun yanında kesin bir şekilde mekân ve yer ayrımı yapmak pek doğru değildir. Çünkü iki kavram da birbirini kapsayan ve birbirinin yerine kullanılan anlamlar içermektedir. Kısacası mekân daha çok fiziksel bir yapıyı, alanı ve çevreyi tanımlarken, yer ise bu alanın insanlar üzerindeki sosyal ve duygusal anlamını ifade etmektedir.

İnsanoğlu tarım toplumu döneminden bu zamana mekân kavramına dair tahminler yürütüp tartışmakta ve onunla ilgili değerlendirmeler yapmaktadır (Şentürk, 2014:103). Yani mekân kavramsal anlam bakımından hayatımıza yeni girip üzerine düşünülen bir şey değildir. İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olan mekânın birçok tanımı yapılmıştır. Bunlardan bazılarına bakıldığında şu şekilde ifade edilmiştir: “Newton’a göre mekân içindeki cisimlerle karıştırılmaması gereken, içeriğinden bağımsız, mutlak bir uzay parçasıdır. Oysa çağdaşı Leibniz, karşıt bir görüş öne sürerek, mekânı içindeki cisimlerin ilintilerinden oluşan düzen olduğunu belirtmiştir” (Usta, 2020:26). Karakaş ve Taşçı ise mekânı fiziki bir çevre ve yer olarak tanımlamanın yanı sıra kültürel, sosyolojik, ideolojik ve ekonomik anlamları da içerdiğini söylemekte ve insanın olduğu her yerde mekân gerçekleşme imkânı bulmaktadır (Karakaş, 2019: 17 ve Taşçı, 2014: 69). İnsanın dokunması ile mekân şekil almaktadır. Mekân kavramının bir diğer tanımlaması “insanın insanla, insanın nesneyle ve nesnenin nesneyle olan aralıklarının, uzaklıklarının ve ilişkilerinin üç boyutlu bir anlatımıdır” şeklinde ifade edilmektedir (Erdönmez ve Altan, 2005:69). Süalp ise mekân kavramını, toplumsal ilişkilerin içinde ve üzerinde yaşandığı genel ortam; yeryüzü, beşeri coğrafya, günlük hayatın ve deneyimlerin oluştuğu tabaka olarak ele almaktadır (2004:91). Bakıldığında mekân olgusunu ele alan her kişi mekânı farklı açılardan ele alarak tanımlamalar yapmıştır.

Mekân kavramına en genel anlamı ile bakıldığında hayatta ki bütün var olan şeyleri sınırsız bir şekilde içinde bulunduran ve barındıran bir yerdir (Köktürk, 2010:3). Sınırsız bir yer olduğu için onun sınırlarını belirlemek çok zordur. Çünkü mekân kavramı somut olarak bulunulan yeri belirtmesine rağmen, uzaya bağlı sonsuzluğa doğru genişlemeyi ifade etmektedir. Ayrıca bir mekânın kişiden kişiye, toplumdaki topluma ve zamana bağlı anlamsal olarak değişmesi, kavramsal olarak mekân kavramının sınırlandırılmasını daha da zorlaştırmakta ve bir mekân kendi topolojik ve topografik yapısının dışında farklı bir

anlamsal boyut kazanabilmektedir (Zengin, 2013:289). Böylece bir yandan mekân; insanın yaşam şeklini, kültürünü ve dilini etkilerken diğer yandan da insanların bir mekâna yükledikleri anlama bağlı olarak yeniden şekil almaktadır.

Günümüzde şartlar gerek sosyal ekonomik olsun gerekse kültürel açılarından değişmektedir. Bu durumda haliyle yaşadığımız mekânlar da çevresel dönüşümleri beraberinde getirmektedir. Mekânın değişim ve dönüşümü dönemler arasında daha net bir şekilde görülmektedir. Artık, eski zaman ve mekânda yaşamıyoruz. Bilindiği üzere dönemler genel olarak üç başlık altında ele alınmaktadır. Bunlar geleneksel, modern ve post modern dönemler olarak adlandırılmıştır. Geleneksel dönem mekân anlayışı bulunduğu yapının şeklini, inancını, dönemin ve yapının anlamını kazanırken, modern dönemde mekân, modernitenin ideolojileri ile şekillenmektedir. Modernitenin ideolojileri, modernizm ile tek tipleştirilmiş bir mekân oluşturmaktadır. Bu nedenle modern bilimsel yaklaşımlar yaratılıştan çok uzak hareket etmekte ve maddi ve sosyal düzey ile sınırlı kalmaktadır (Cansever, 2013: 28). Postmodern dönem ise mekânı sosyal amaçla hiçbir ilişkisi olmayan sadece estetik amaç ve ilkelere göre şekillenen tarafsız ve bağımsız bir şey olarak ele almaktadır (Harvey, 2014: 84-85). Bu durumda mekân bütüncül olan yapısını kaybederek bölümler haline büründürülmektedir.

Mekân kelimesi dilimize Arapçadan geçen “kevn” yani kökü olmak kelimesinden ortaya çıkan ve çoğunlukla “oturulan yer, bulunulan çevre, ortam, yaşanan dünya ve kâinat” anlamlarına gelmektedir (Göka, 2001: 8). Mekân ayrıca, Yunanca ’da “peras”, İngilizce ’de “space” şeklinde kullanılmaktadır. Başka bir tanımlamada ise mekân, “yer ve bulunulan yer” anlamlarında kullanılmıştır (Akalin, 2009: 1363). Yani mekân tanımlamaları tek yönlü bir özelliğe de sahip değildir. Dolayısıyla mekân tek başına genel etkiler taşıyamadığı için aynı zamanda toplumsal bir kategoridir ve ondan ayrılamaz (Urry, 1999: 97). Mekânın bütün tanımlamalarına dikkat edildiğinde birbiriyle örtüştüğü görülmekte ve mekân yalnızca fiziksel bir anlam içermez aynı zamanda simgesel açıdan toplumsal bir anlama da hâkim olduğu görülmektedir (Esendemir, 2016:415). Mekân, oluşturulan, üretilen ve yapılan bir yer olmasının yanı sıra toplumsal olayların ve ilişkilerin çevresinde şekillenen sosyal bir yapı olarak bilinmektedir (Alver, 2010: 19-20). Yani mekân yalnızca tek taraflı fiziksel bir yapıya işaret etmez aynı zamanda sosyal ilişkiler ile biçimlendiren karşılıklı sosyal bir ortamdır. “Mekân kavramı zihinsel olanla kültürel olanı, toplumsalla tarihseli birbirine bağlar” (Lefebvre, 2014:25). Mekân var

olduğu kültürden ve toplumdan yoksun değildir. Aksine onlarla etkileşim halindedir. Lefebvre'e göre toplumsal mekânda değişen ve üretilen bir tarihsellik söz konusudur. Toplum durağan bir yapı olmadığı için sürekli bir değişim içindedir. Toplumda var olan unsurlar da bu değişimi etkilemektedir. Bu doğrultuda Lefebvrede “mekânı oluşumsal, süreçsel bir şey olarak ele alır ve burada süreç kavramını tamamen politik anlamıyla kullanır. Ona göre mekân ölü, durağan ya da devinimsiz bir şey ya da nesne olarak ele alınamaz. Aksine mekân, organik, canlı ve akışkan ya da değişken bir şey olarak durmaksızın atan bir nabız gibi atmayı sürdürür ve başka mekânlarla birleşmeye doğru akar” (Kurtar, 2013:212). Yani mekân değişen zamana, çağa ve topluma göre değişkenlik göstererek pasif bir yapı olmaktan ziyade aktif bir yapıya işaret etmektedir.

Mekânın diğer özelliği ise kimliğin biçimlenmesinde etkin role sahip olmasıdır. İnsanlar mekânla pozitif ilişkiler kurup karşılıklı bir bağ geliştirmesi önemlidir ve mekân insanların hareketlerini, durumunu, güvende hissetmesini ve kişiliğini fiziksel bir bileşen olarak şekillendirme kabiliyetine sahiptir (Yıldırım Erniş, 2012:143). Mekânla bağ geliştirme önemli bir durumdur. Çünkü insanlar tanıdık olan kendilerine yakın mekânlarda aidiyet duygusu geliştirir ve kişiliğini rahatça yansıtmaktadır. Mekân kimliğin yansımaları olduğu için toplum ve insan için bir referans kaynağıdır (Alver, 2010: 21). Kimlik, sosyal bir varlık olan insanın özelliklerini ve niteliklerini belirleyen bir tanımlama biçimidir. Her insan kendisini bir yere ait hisseder ve kendisini o yer ile tanımlar. Mekânlar böylece insan hayatında kişiliğin ve kimliğin ayrılmaz bir parçası olarak karşımıza çıkarak bireylerin kendisini bir mekâna ait hissetmesini, görmesini ve oradan beslenerek kimliğini oluşturmasında ve pekiştirmesinde etkili olmaktadır (Şengül, 2010:529). Dolayısıyla mekânın kendisine ait kimliği ve insanın mekâna kimliksel bir unsur olarak bakması, mekânın mekânla, mekânın insanla ve insanın mekânla karşılıklı bir ilişkisinin olduğunu göstermektedir.

Mekân aynı zamanda kişiler tarafından kullanılan fiziki bir yapıya karşılık gelir ve farklı kullanım amaçlarına hizmet etmektedir. Mekânların kullanım amacı, kullanılabilirliği ve sıklığı gibi etmenler kullanıcıların gereksinimlerine bağlı olarak farklılık göstermektedir (Düzenli ve Alpak, 2017: 3). Mekân kullanımı etkileyen en önemli faktörler bireylerin hayatları boyunca değişip şekillenen alışkanlıkları, davranış biçimleri ve fiziksel özellikleri olmuştur. Aynı zamana mekân kullanım biçimi mekânın düzenlenmesi de etkilemektedir. Mekânlar kişiler için sosyal, fiziksel ve psikolojik

ihtiyaçlarını karşıladığı ve desteklediği ölçüde konfor alanı sağlamaktadır. Tam bu noktada çalışmamızda da olduğu gibi mekânsal değişim ve dönüşümün temel nedenlerinden birini konfor meselesi oluşturmaktadır. Toplumsal bağlamda memnuniyetin yaşanabilir düzeyde olması mekânların amaçlarından birisidir.

Mekân, içerisinde farklı ilişki biçimi sunan kültürel ve siyasal kodları sosyal yapı bünyesinde karşımıza çıkarır ve sosyal bir yapıda hayatları devam ettirmektedir (Karmaz, 2021:43). Bakıldığında mekân her ne kadar önceden var olan bir yapı olsa da toplumun da etkisiyle beraber var olan bir yapıdır. Mekân üretilerek olaylara ev sahipliği yapar ve yaşanan olaylar mekânla mümkün hale gelmektedir. Fakat mekân tüm bunları zaman faktörü ile birlikte yapmaktadır. Buna göre, toplumsal ilişkiler ve pratikler her zaman mekânsal bir düzlemde yer alırlar ve yer aldıkları mekânla etkileşim içindedirler. Ayrıca bakıldığında mekânın toplumsal, zihinsel, tarihsel ve kültürel anlamları da mevcuttur. Mekân, kültürel işaretler bütünüdür. İçerisinde kültürün bütün özelliklerini ve değerlerini barındırmaktadır. Kültürel faktörün mekân üzerindeki etkisi her toplumda aynı şekilde tezahür etmemektedir. Her kültür kendisini oluşturan maddi unsurlar ve yapılar ile var edip görünür olmak istemektedir. Yapılan evler, binalar, ibadethaneler ve kurumlar gibi mekânsal unsurlar o kültürün değerinin yansıtılmasına yardımcı olur. Araştırma yapılan ilçede de mekânsal alanlar kültürel geleneklerin izleri belirgin bir halde görülmektedir. Örneğin insanlar çoğunlukla tarımla uğraştığı için evler ilk zamanda müstakil şekilde inşa edilmiş, gündelik hayatın işleyişine göre yapılmış ve bölgenin iklim şartlarından dolayı damda yatma kültürü bulunmaktadır. Fakat yaşanan mekânsal değişim ile bunlar yerini yeni pratikler bırakmıştır. Dediğimiz gibi mekânda var olan farklılık kültürel yaşantı biçimini etkileyerek yeni üretimlerin var olmasını sağlamaktadır. Kültür mekânı mekân kültürü karşılıklı bir şekilde etkilemektedir. Bu nedenle diyebiliriz ki “mekân bir aynadır ve yansır” (Alver, 2008: 23). Mekâna aktarılan motifler ve dokunuşlar coğrafyanın, kültürün, hayat biçiminin, toplumun birer göstergesidir. Mekânın ayna olma özelliği anlamların semboller ile ifade edilmesidir. Mekân, toplumsal ve tarihsel açılarından da önemli anlamlar içermektedir. İçinde yaşanan toplumsal hayat mekânsal yapıdan etkilenmekte ve etkilemektedir. Araştırma yapılan ilçede de söz konusu olduğu gibi toplumsal değişim dönüşümlerin mekânların yeniden düzenlemesine yol açtığı görülmüş ve toplumsal eşitsizliklerin mekâna yansması kaçınılmaz bir hal almıştır. Dolayısıyla mekânlar aracılığıyla toplumsal düzen ve ilişkiler yön almaktadır. Tarihsel anlamda

mekân ise önemli geçmiş olaylara ev sahipliği yapmış ve geçmişteki insanlardan kalan değer taşıyan yapı ve alanlardır. Bütün mekân tanımlamalarında olduğu gibi tarihsel mekânlarda yaşam tarzı hakkında önemli bilgiler sunmaktadır.

Sonuç olarak mekân kavramının ne olduğu üzerinde durulmuş ve onunla ilişkisi olduğu düşünülen kavramlarla beraber ele alınmıştır. Araştırma konusu itibariyle mekân kavramına değinmek önemlilik arz etmiştir. Çünkü ilçede yaşanan değişim ve dönüşüm mekânsal anlamda olmuştur. Mekânsal değişim beraberinde birçok şeyin de değişmesine neden olmuştur. Yukarıda mekân özelliklerinden bahsettiğimiz gibi mekân toplumsal hayatta birçok unsurlarla ilintili olduğu için etki etmemesi kaçınılmaz olmaktadır. Mekân kavramı somut anlamda bir yere karşılık gelebileceği gibi soyut bir kavramı da ifade edebilmektedir. Mekânlar, geçmişten günümüze kadar farklı şekillerde insan hayatında yer almıştır. Gereksinimlere ve isteklere göre düzenlenip inşa edilen mekânlar çağın değişen koşullarına göre her seferinde yeniden kurgulanmıştır. Mekân, insanı hem birçok faktörlerle kuşatan hem de birçok faktörlerle ilişki halinde olmasını sağlayan bir alana tekabül etmektedir. Aynı zamanda hayatın deneyimlendiği ve içerisinde insanların her anına ev sahipliği yaparak anıların birikildiği temel bir bağlamdır.

1.2. MEKÂNIN YENİDEN ÜRETİMİ: YATAY VE DİKEY EVLER

Mekânın üretimi Lefebvre'nin kavramsallaştırmalarındandır. İnsanın barınma ihtiyacından temelini alan ev, fiziksel bir mekân olmasının yanında derin anlam ilişkileri barındırmaktadır. İnsanın bir yere yerleşmesindeki en temel amacı kendisinin hâkimiyet alanında bir yeri sınır çekerek tanımlaması ve dışarıdan gelen tehditlere karşı kendisini koruma altına almak istemesi niyeti vardır (Mumcu Uçar ve Özsoy, 2006:23). Bireylerin ve ailelerin içinde sürekli olarak yaşadığı sosyal yaşamların geçtiği bir yer olarak da düşünülmektedir. “Ev, kişiler için çevrelerini en iyi şekilde kontrol edebildikleri mekân, aile için en uygun fiziksel çevre ve kendini ifade etme mekânıdır”(Erdoğan, 2009:6). Bireyin ilk dünyası evdir. Başka mekânları anlamayı sağlama noktasında deneyimin en fazla olduğu mahrem yerdir. Bireyin düşünceleri, anıları ve düşleri şüphesiz evler sayesinde yerleşecek yerler bulurlar (Bachelard, 1994:38). Toplumsal ilişkilerin üretimi ve insan ilişkilerinin üretimi mekânın üretimi olarak değerlendirilmektedir. Bu anlamda mekânın yeniden üretimi; insan ilişkilerinin, gündelik hayatın, anlamların ve şeylerin, kendilerini yeniden üretmeleridir (Süalp, 2004:91). Çünkü yeni mekânlar yeni tecrübeler

gerektirmektedir. Mekânların yeniden üretilmesiyle insanlar o mekâna dair yeni davranış kalıpları ve ilişki biçimi üretmektedirler.

Mekân, zamanın izdüşümü olarak ticari ve kapitalist anlamlar aldı, mekân alınıp satılan, tüketilen, üzerinden hızlı kâra ulaşılan gözde bir tüketim kalemi olup çıktı (Aytaç, 2017:20). Artık, eski zaman ve mekânda yaşamıyoruz. Teknolojilerindeki akıl almaz gelişmeler, mekân ve zaman algılarımızı dönüştürerek zamana ve mekâna dair algıları bir değişime uğrattı. Her toplumun mekânsal yaşam alanı olan konutlar kendi kültürel özelliklerine göre yer seçer ve diğer mekânlar ile ilişki biçimlerini düzenler (Kıray, 1998:138). Çalışmanın konusu olan Halfeti ilçesindeki mekânsal yapılanmada yatay ve dikey evlerin var olduğu hatta yan yana olduğu bir yerleşim yeridir. Çalışmamızda yatay ev müstakil dikey ev ise apartman konutuna karşılık gelmektedir. Geçmişte sadece yatay evlerin var olduğu ilçe zamanla ihtiyaçlar ve talepler üzerine kişilerin kendi rızası ile değişim dönüşüme tabi olarak yerini dikey evlere bırakma yoluna girmiştir. Yatay mimari şekline uygun bir biçimde yapılan evler her ne kadar kişiye özel avantajlar, insani ilişkiler ve mahalle kültürü sunsa da nüfus artışı, mecburiyet, daha fazla eve sahip olma isteği, konfor alanının genişlemesi dikey ev modeline karşı yönelimi ve talebi daha da arttırmıştır. Böylelikle ilçede mekân yeniden üretilmiş ve yeni mekânsal yapılanma gündeme gelmiştir.

Yatay ev olan müstakil ev modeli insanlığın başlangıcından günümüze kadar karşılığı olan bir ev modeli olmuştur. Bir yerleşim bölgesinde sadece bir ailenin yaşayacağı bahçeli evlerden oluşan yapı olarak anlaşılabilir (Düzenli, 2016:20). Yani bir parsel üzerinde bir ailenin yaşamasına imkân tanımaktadır. Bu bakımdan homojen bir yapıya sahiptir. Müstakil yatay evlerde herkesin kendi alanı, bahçesi ve özel yaşamına ayıracağı yer vardır. Bu sayede toprak ile olan yakınlığın artması da söz konusu olmaktadır. Yatay mimari evlerde yaşam alanı geniş, ilişkiler samimi ve herkesin herkesi tanıdığı mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal ve komşuluk ilişkileri açısından da olumlu etkiler sağlayan ve kişilerin kendilerini izole hissetmesine izin vermeyen mekânsal yapılardır. Araştırma konusu olan ilçe ilk yapılanmada yatay mimari ile var olup inşa edilmiştir. Herkesin evi duvarla çevrili bahçesi, hayatı ve damı olan evlerden oluşmaktadır. Yaklaşık 10 yıldır yatay yapılar yerini dikeye bırakarak yeşil alanların azalması ve ilçenin silüetinin bozulması konusunda olumsuz etkileri beraberinde getirmiştir.

Geçmiş yıllarda dikey yapılanma daha çok büyük kentlerde görülürken günümüzde dikey yapılanma hemen hemen her il, ilçe ve köylerde bile görünür hale gelmiştir. Dikey ev, bir toprak parçası üzerine yapılan kat sayısı ve yüksekliği fazla olan bir yapıdır (Akın, 2017). Yukarıda da belirttiğimiz gibi dikey yapılanmanın betimsel ifade karşılığı apartman olarak karşımıza çıkmaktadır. Apartman, her katında birden fazla daire bulunduğu çok katlı bir ev biçimi olarak tanımlanmaktadır. Apartman kendisinden önceki evler ile bazı özellikler taşımasına rağmen modern bir ev modeli olarak kabul görür ve ortaya çıkmasında mimari, kültürel, toplumsal, sosyal, ekonomi ve siyasal gibi pek çok faktörler etkili olarak evin tarihinde radikal bir değişim dönüşümü ifade etmektedir (Alver, 2011:22). Apartman bünyesinde birçok aileyi barındırarak üst üste konumlanmış evlerde yaşam olanağı sunmaktadır. Dolayısıyla apartman, dikey mimari yapılanma şekliyle çok katlı bir şekilde planlanmakta ve barınma gereksinimine çare sunma katkısı açısından da her bir katında birden fazla ev bulundurarak ilişki biçimlerini yeniden üreten yaşam alanıdır (Balaban Varol, 2023:35).

Apartmanlar ortaklaşa yaşanan konuttur. Dar bir alanda fazla hanenin oluşumuna imkân tanıyarak birlikte yaşamı zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla sosyal ve maddi sermaye bakımından her kesimden ailenin bir arada yaşaması heterojen bir yapıya sahip olduğunun göstergesi olarak yeni bir toplumsallaşmayı sağlamaktadır. Dikey ev olan apartman, dört duvarıyla bir tür geometrik şekillere benzeyen ve dolabı andıran bu yerin içini eşyalarla döşediğimiz saymaca bir deliktir. Sokak numarası, kat numarası, bize ait bu saymaca deliğin yerini belirlemektedir. Dikey evler zemin üstünde asfalta oturur; böylelikle toprağa gömülmeleri engellenmiş olur. Evin kökü yoktur (Bağlı, 2012: 25). Kişiyi özel yaşam alanı, bahçesi ve avlusu olmadan inşa edilmiştir. Bu durum sadece gündelik yaşamın belirli bir kısmının bu evlerde geçirilmesine neden olmaktadır. Yani gündüz vakitlerinin değil sadece gecenin belirli bir kısmının yaşanıldığı mekânlardır. Böyle apartman konut tipini tanımlayan özelliklere bakıldığında birden fazla ailenin yaşadığı alan olması, günümüz koşulları gereğinde inşa edilmiş olması ve modern konforlu yapılar olmaları biçiminde tanımlanabilmektedir (Öncel, 2014:149).

Sonuç olarak dikey ve yatay evlerin hem itici hem de çekici özelliklerinin olduğu görülmektedir. Dolayısıyla mekânların dizayn edilmesinin mimari yapı ve yaşam alanları üzerinde etkisinin olduğu ifade edilebilmektedir. Bu durumda her dönem kendi ideolojisine göre yeni yaşam alanları oluşturmaktadır. Her şey kendisinden önce var olan

şeyleri ötekileştirerek onu devre dışı bırakmaya çalışmaktadır. Hayatın her noktasında durum böyledir. Yeni ortaya çıkan yaşam alanları da kendisini var etmek için eskiyi ötekileştirmektedir. Fakat her ne kadar bir öncekinden iyi vaatler ve fırsatlar sunmuş olsa da yerine yenisi geldiğinde tekrardan kötülenmeye mahkûm olmaktadır. Ayrıca gün geçtikçe gelişen yeni yaşam alanları hayatımızı daha da kolaylaştırmak için çaba sarf ederken bir o kadar da hayatımızı sınırlandırarak kısıtlamakta ve gittikçe ilişkilerimizi ikincil boyuta taşımaktadır.

1.3. MEKÂN VE İNSAN İLİŞKİSİ

Mekân ve insan karşılıklı olarak bağımsız ele alınamayacak olgular bütünüdür. Mekânın olduğu yerde insandan bahsetmemek kaçınılmazdır. Mekân kavramına anlam yükleyen şüphesiz en önemli faktör insandır. İnsanlar bir mekânda yaşar, hareket eder ve eylemde bulunmaktadır. Haliyle mekân insanın yaşadığı yeri tanımlayarak görünür kılmaktadır. İnsan hem sanatçı hem mimardır. Evleri, çevreyi ve diğer mekânsal alanları yaratmakta ve bu alanlar tarafından etkilenmektedir. Mimari olarak gelişmişliğin ortaya çıkması ile insanın içinde yaşadığı çevreye karşı olan algısında da farklılıklar meydana gelmiştir. İnsan kendinden olan, kendi varlığı ve özünü oluşturan toprak üzerine doğar (Güçlü, 2022:41). Toprak dediğimiz alan ise, geçmişten bugüne insanın üzerinde yaşadığı ve ona bağlı olduğu temel öğedir. Düşünüldüğü zaman bir ağaç kovuğu, ev, orman, sokak, mahalle ve toprak parçası üzerinde mekân görevi görerek yerleşim yeri olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsanlar mekân dediğimiz gerçeklikte ayrılmaz bir bütünün parçası halinde doğarlar. İnsanlar mekânlarda aile denilen kurumun inşasında büyük rol oynayarak iletişim kurup doğup büyüdüğü yerdir. Bundan dolayı varlığının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Mekân ya da daha özel ifade etmek gerekirse konut, fiziki bir boyuta sahip olmanın yanında çeşitli imgeleri barındıran sosyal ve kültürel bir boyuta da sahiptir. İnsan ve mekân arasındaki ortaklık kimlik ve aidiyetten gelmektedir. Mekân, sosyal ve kültürel ilişkilere de ev sahipliği yapmaktadır (Tekin, 2018:103). Dolayısıyla toplumun kültüründen ve ilişki biçimlerinden kopuk olmaması bir gerekliliktir. Mekân olmadan insanın var olamayacağı gibi, insan olmadan mekân da var olamaz. Birbiri ile aralarında tamamlayan bir durum vardır. Mekân ve insan birlikteliği bir karşılıklılık esasına dayanmakta, bu iki evreni birbirine bağlayan uzamlar kendi üsluplarıyla hayatı

kuşatmaktadır (Ulutaş, 2021:63). Birbiri ile etkileşim içindedir. Mekân bize toplumsal olanı yansıtır, toplumu yansıtır. Bizi, bizden olanı, bizle olanı, ötekini, yabancıyı, yansıtan bir ayna konumundadır. “Kalıcı konutlar ilk defa Neolitik köylerle beraber ortaya çıktı. Bundan önce geçici barınaklar ve genellikle konut olarak kullanılmaya elverişli olmayan mağaralar insanın evi idi. Ancak tarımla beraber toprağa bağlı yaşam kalıcı ve sürekli konutların ortaya çıkmasını zorunlu hâle getirdi ve böylece ilk defa mülkiyet kavramı ortaya çıktı. Mülk edinmeyle birlikte taşınmaz mallara ve arazilere sahip olan insan, kendini içinde yaşadığı muhite ait hissedebildi. Bu ise aitlik duygusunu kazandırdı” (Aytaç, 2021:1000). Dolayısıyla insan geçmişten bugüne her zaman bir yere ait olmak istemiş ve ait olduğu yaşadığı yerleri değiştirip dönüştürerek işlevsellik kazandırmıştır.

Mekânın, insan ile sürekli bir etkileşimde olması, insani olan özelliklerin birçoğuna sahip olmasına neden olmaktadır. Ayrıca insanda mekândan etkilenerek mekâna ait birçok özelliği benimsemeye başlamaktadır. İnsanlığın olmadığı mekânlar anlamsız ve zamanla yok olup gitme olasılığına sahiptir. Sosyal bir aktör olan insan mekâna ilişki biçimleriyle hayat veren ve hayata dâhil edendir (Alver, 2010:122). Çünkü insan bulunduğu alanda ilk önce etkiler daha sonra ise etkilenir. Karşılıklı bu etkileşim gündelik yaşamımızda ve tarih boyunca sıkça karşılaştığımız bir durumdur. İnsan kendi kimliğini, değişimini, kültürünü, değerini mekâna yüklemektedir. Mekân ise aynı şekilde kimliğini, değişimini, kültürünü ve değerini insana yüklemektedir.

İnsanı tanımlamada epey yol almış, insan sarrafı olmuş denilen kişiler mekân-insan ilişkisi konusunda deneyimlerini söylerken insanın yaşadığı yere benzediğini ya da yaşadığı yeri kendine benzettiğini söylerler” (Göka, 2001:8). İnsan, doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu âlemi anlama ve algılama gayretinde bulunduğu için ontolojik sınırlarını, içinde bulunduğu mekân ve nesnelere aracılığıyla tanır (Karabulut ve İnce, 2019:58). Bundan dolayı insan kendisiyle birlikte var olan içinde yaşadığı mekândan bağımsız bir varlık değildir. İnsan ve mekân karşılıklı olarak birbirini etkiler ve insan nasıl bir şekilde mekân ortaysa koymuş ise mekân da aynı şekilde insanlar meydana getirir (Köktürk, 2010:15). Böylece insan ve mekân hem birbirini etkilemekte hem de birbirinden etkilenerek karşılıklı bir ilişki içerisinde olmaktadır. İnsan temel ihtiyacından dolayı yaşamını bir coğrafya üzerinde devam ettirmesi için mekân ile bir iletişim zorunluluğu vardır ve bu zorunluluğun sonucu olarak mekân ile etkileşimi de getirmektedir (Baday, 2011:7).

Mekânın yorumlanması, anlaşılması ve insan ile olan ilişkisine yönelik çalışmalar, pek çok başlık altında tartışılıp incelenmektedir. Mekân ve insan ilişkileri konusundaki yaklaşımlara bakıldığında fenomenolojik yaklaşım açısından mekân hayatın hammaddesini oluşturur ve niceliksel bakımdan mekân insanın eylem ve etkinlikleri için gerekli bir teçhizat olarak görülür (Bilgin, 1990: 63). Çünkü her insan hayatında yaşamını idame ettirmesi için bir mekâna ihtiyaç duyar ve bir mekânı işgal edip eylemlerini sergileme imkânı bulur. Zaten fenomenolojinin temel amacına da bakıldığında mekân insan ilişkilerinin günlük hayatla olan etkileşimlerini sorgulayan ve anlamına yönelik bir yöntemdir (Solak Güleç, 2017:26-27).

Mekân ve insan arasındaki bağlantıyı ele alıp bakıldığında insanların buldukları mekânla, ortamla ve yerle birlikte ele alınması gerektiği bilinmektedir. Mekân ve insanın karşılıklı etkileşimi, her iki unsurun birbirini her seferinde yeniden ürettiği bir ilişkiselliğe götürmektedir. Böylece insan, mekânı evirip çevirirken mekân da insanı belli bir yordama tabi tutmaktadır (Ulutaş,2021:63). Hangisinden yola çıkılırsa sizi diğerine götüren ilişkiler ağına sahiptir. Mekân ve insan olgusu arasında bu açıdan karşılıklı bir şekilde etkileşim söz konusu olduğu için bir bütünün iki farklı görünümünü yansıtır (Biricik, 2016: 96). İnsanlık tarihi var olduğundan beri mekânlar inşa etmekte bu mekânlarda varlıklarını, kimliklerini, kültürlerini ve yaşamlarını temsil ederek kuşaklar boyunca da taşımaktadır. İnsanlar konuta adapte olmaya çalışırken aynı zamanda konutu da kendilerine adapte ederler (Kaplan, 2018:38). Mekân, fiziksel özellikler taşımanın yanında insan ile girdiği etkileşimden dolayı bir canlılık kazanmaktadır. Canlılık kazanma ile birlikte yer olmaktan çıkmaktadır. Çünkü yer sabit olanı temsil ederken mekân ise hareketliliği temsil etmektedir.

İnsanın dokunması ile mekân şekil almaktadır. İnsan içinde yaşadığı, kişiliğini ifade ettiği ve iç dünyasını oluşturduğu mekânla eşdeğer anlamda benzerliklerinin olması mekân ve insanın hem hayatı hem de kişiliği açısından ayrılmaz bir parça olduğunun işaretidir (Biricik, 2016: 97). İnsan ve mekânın ilişki halinde olmasının en bariz bir diğer özelliği ise değer yüklü olmasıdır. Mekân bu noktada kişinin bakış açısından, yaşam tarzından ve değerden arınık değildir. İnsan içinde yaşayıp var olduğu mekânı algılayarak kendi kimliğini bu doğrultuda inşa eder ve yaşadığı mekân ile özdeşleşen sosyal bir varlığa dönüşmektedir. Bu noktada insan mekânı psikolojik ve sosyolojik olarak idrak

etmesiyle mekâna yönelik beslediği ait olma duygusu gibi derinden etkiler barındırmaktadır.

Her insan yaşamak istediği çevrenin dokusunu, fiziksel yapısını zihninde tasavvur edip seçmekte ve anlamlandırmaktadır (Göregenli, 2021:17). Dolayısıyla her bireyin zihinsel şemasında yaşamak istediği mekâna dair bir algısı vardır. Tabii bu mekânsal algının fiziksel çevresine dair esas kriterleri tam anlamıyla bilinirse bireylerin istekleri daha iyi anlaşılabilir ve insanlar için daha yaşanılabilir mekânlar inşa edilebilir (Göregenli, 2021:17-18). Çünkü bireylerin hayatları sürecince farklılaşan alışkanlıkları, davranış örüntüleri, kişilik ve sosyal özellikleri mekân ilişkisine etki etmektedir. İnsan mekân ilişkisi bağlamında ihtiyaçlar ve istekler doğrultusunda mekânlar değişip dönüşmektedir. Bunun yanında illaki düzensiz mekânsallaşmalar da söz konusu olmaktadır. Bu durumda insan mekân ilişkisinin bazı olumsuz etkileri olarak yansımaktadır. İnsanların mekânları düzensiz inşa etmeleri ve bilinçsizce mekân tüketimleri öncelikle toprağın ve yeşil alanın azalmasına sebep olarak tabiatdaki biyolojik dengeyi bozmaktadır (Kulaksızoğlu, 1994:4). Bu yüzden sağlıklı mekân düzenlemenin ihtiyacı ve önemi yadsınamaz bir gerçektir.

Mekân ve insan etkileşimi konusuna değinen en önemli düşünürlerden biri İbni Haldun'dur (Baday, 2011:8). Mukaddime adlı eserinde insan mekân ilişkisine değinen Haldun özellikle insanların bulunduğu ortamın bir parçası olduğunu hissetmesi üzerinden mekânları iki farklı toplum üzerinden ele alır. Haldun'a göre yerleşik toplumlar yaşadıkları mekânı benimser ve güçlü bir aidiyet bağı geliştirmektedir. Göçebe toplumlarda ise bu durum tam tersi şekilde kendini göstermektedir. Göçebeler kendini bir mekâna ait hissedemez ve güçlü bir bağ oluşturamamaktadır. Ancak göçebe toplum, yerleşik hayata geçmesiyle birlikte mekânlarla olan ilişkileri de değişime uğrayarak aidiyet duygusu gösterip mekâna yönelmektedir. Her insanın her mekânda kurum veya ev olsun ayrı bir yaşantı ve deneyimi vardır (Esendemir, 2016:415). Çünkü mekân insanın sadece üzerinde hayatını idame ettirdiği coğrafi bir alandan ibaret değil, insanın doğrudan ya da dolaylı olarak etkileşim halinde olduğu bir alandır. İnsanlar yaşadıkları mekânlarla güçlü bir bağ kurmak istemekte ve toplumsal rollerini bu bağ sayesinde belirlemektedir.

Sonuç olarak mekân ve insan birbirinden uzak iki kavram değildir ve birbirinden ayrı düşünülmeyen bir ilişki örüntüsüne sahiptir. Temel inceleme alanı insan olan

sosyolojinin, insanın üzerinde yaşadığı mekânı bir çalışma alanı olarak ihmal etmesi söz konusu olamaz. Mekân her ne kadar insan üzerinde izler bıraksa da insan da mekânda izler bırakmaktadır. Çünkü mekân sadece fiziksel bir yapıdan ibaret değildir. Aynı zamanda insanların ruhunu, psikolojisinin ve kültürel kimlikliklerini yansıttığı bir yerdir. Bundan dolayı mekân-insan ilişkisi geçmişten bugüne birçok alanlar tarafından incelenerek ele alınmıştır. Bireysel ve toplumsal düzeyde mekânın algılanış ve kullanılış şekli insan mekân ilişkisini başka bir boyutta ortaya koymaktadır. Her şeyden öte insan mekânsal bir varlıktır. Yani insanın varlık alanı, onun üzerinde yaşadığı mekân ile sınırlıdır. Bu boyuttan bakıldığında mekân insanı sınırlayan ve sosyalleşme sürecinde etkileyen bir alandır. Bu açıdan insan ve mekân karşılıklı etkileşim bağlamında ele alınması mümkün olmaktadır.

1.4. GÜNDELİK HAYAT KAVRAMI

Gündelik hayat, içinde yaşadığımız toplumsal yapının örüntüleriyle bireyin karşılıklı etkileşimi sonucunda var olan ve süreç içinde kalıplaşarak günlük hayat pratiklerini ve eylemleri ifade etmek için kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Gündelik hayat, bireyin tutarlı bir kimlik geliştirmesinden sosyal ilişkilerin yeniden üretilip belirlenmesine kadar birçok bireysel kültürel pratiklerin temeli olmakta ve gündelik hayat, toplumda benimsenen tüm değerlerin, ahlaki deneyimlerin ve dinsel yönelimlerin ağırlığı altında netleşmektedir (Koyuncu, 2013:11). Dolayısıyla, gündelik hayatı anlamak ve incelemek bir bütün olarak hayatı anlamak ve incelemektir. Gündelik hayat tüm kavramsallaştırmalarımızı, tanımlarımızı, anlatılarımızı kapsayan yaşam dünyasıdır.

Gündelik hayat biz dünyaya gelmeden önce bizden başka insanlar tarafından yorumlanmış ve deneyimlenmiş kişiler arası bir dünyaya işaret etmektedir (Schütz, 2018: 85). Geçmiş deneyimleri barındırdığı için şuan ki dünyaya ilişkin yorumlamalarda insanlar için bir yönerge niteliği taşımaktadır. Gündelik hayat bize geçmişten miras kalan el altında hazır bulunan bilgi stokuna dayanmakta ve geleceğe yönelik beklentiler bu doğrultuda belirlenmektedir. Aynı zamanda gündelik hayat geçmişten bu yana herkes tarafından farklı deneyimlenmekte ve yapılan her davranış daima planlı bir şekilde olmadığından gündelik hayat gelişigüzel şekilde de farklılık göstermektedir.

Gündelik hayat, gerekli gereksiz tüm parçaların içine atıldığı heterojen bir yapıya sahip olan geniş bir kategoridir. Bu nedenle gündelik hayat kavramı üzerinde uzlaşmaya varılmış ortak bir tanım bulunmamaktadır. Fakat ortak bir tanımlama güç olsa da gündelik hayat ile en çok ilişkilendirilen özellikleri vererek kavram üzerinde genel bir tanımlama yapmak mümkün olmaktadır. Buna göre yapılan tanımlamalara bakıldığında gündelik hayatın en temelinde insan etkileşimlerinin söz konusu olduğu ve geliştiği bir süreç vardır. Gündelik kelimesi genelde tekrar edip duran ve bir yönüyle de sıradan ve basit işleyen hayatı çağırır. Certeau göre gündelik kavramı belli bir koşul altında payımıza her gün verilen ve bizi her gün kuşatıp sıkı bir şekilde yöneterek sorumluluğunu her gün yeniden yüklediğimiz hayatın zorluğu (De Certeau, 2009a:25) olarak tanımlamaktadır. Süregelen bu tekrarlar, gündelik hayatın önemli parçalarını oluşturmaktadır. Lefebvre gündelik hayatın belli bir çizgi üzerinde doğrusal bir şekilde ilerlemediğini ve gündelik hayatın döngülerden oluştuğunu ifade etmektedir (Lefebvre, 2007:14). Zaten döngüler gündelik hayatın vazgeçilmez bir özelliğidir. Çünkü gündelik hayatın içerisinde bireylerin işleri, davranışları, zamanları, günleri, haftaları ve yılları sürekli birbirini tekrar edecek biçimde iç içe geçmektedir.

Gündelik hayat, sosyal gerçekliğin bir parçasıdır. Gündelik hayat, toplumun temel değerlerinin farklı konumdaki insanlarca paylaşıldığı ve öğrenildiği kültürel bir alandır (Brown, 1989:7). Hayata ilişkin davranışları içermesiyle gündelik hayatımız oluşmaktadır. Ayrıca içine doğduğumuz toplumun doğal öğeleri olarak alışkanlıklarını kabullendiğimiz, kültürel nimet ve külfetler sosyalleşmenin birinci gündelik kademesini oluşturmaktadır (Emiroğlu,2011:XVII). “Gündelik olan, tekrarların, döngülerin, düzenliliklerin ritmi olarak yaşanır. Her sıradan gün, görece istikrarlı bir zamansal akışa boyun eğen ve rastgele gelişmelerin beklenmedik sonuçlarına karşı rutin bir döngünün aşırı belirliliğiyle biçimlenen olaylar dizisi anlık olanın kontrol edilmiş bir duygusunu üretir. Gündelik olan, işte bu anlık oluşan ve yok olan duygulanımların diyalektik görüntüsüdür. Başka bir deyişle, gündelik olan, maruz kalınan anlar ve olaylar dizisine yönelik olarak girilen bir deneyimsel muhasebe alanıdır. Dahası, bu yaşamsal deneyimin ta kendisidir” (Köse, 2018:312).

Gündelik hayat, en genel anlamıyla sıradan insanın tarihidir (Işın,1999:11). Fakat aynı zamanda gündelik hayat, sıradan insanların ve eylemlerinin basit bir toplamı da değildir (Esgin, 2012:105). Çünkü insanların yarattığı toplumsal yaşamdaki gündelik

hayat karmaşık yapısıyla zamana ve mekâna yayılan etkileşimlerin tamamını oluşturmaktadır. Çünkü gündelik hayat başka insanlarla kurduğumuz etkileşimlerle ve iletişimle anlam bulmaktadır. Bu bakımdan insan toplumsal eylemler ve rutinler aracılığıyla etkileşim ve iletişimini devam ettirmektedir. Bireysel yönden bakıldığında da her zamanki yaşadığımız tekdüzelik ve sıradanlık da bizim yaşantılarımızla ilgili olmakta fakat bizim diye nitelendirdiğimiz her şey, aslında insanın gündelik faaliyetleriyle sosyal gerçekliği yeniden kurmasını gerektirmektedir (Esgin, 2012:105). Buradan hareketle denilebilir ki gündelik hayat, bu etkileşimlerin her gün yeniden kurulmasının bir çıktısıdır.

Gündelik hayat, toplumun, zaman ve mekân değişkenlerine bağlı olarak kendi iç bünyesinde geliştirdiği dinsel, kültürel ve ekonomik pratiklerin, birbirleriyle uyum sağlayarak belli bir tarih noktasında somutlaşmasıdır (Subaşı,2001:246). Gündelik hayata gerçekte bakıldığında ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ilişkiler yumağından oluşur ve gündelik hayat içinde tekrarlanan eylemler sadece hayatı şekillendirmekle kalmaz aynı zamanda değiştirerek sürecine katıp bir alan oluşturmaktadır (Aytaç, 2007:211). Etkileşimlerin anlamları, gayeleri ve muhtevaları çok çeşitlilik arz etmektedir. Kimi eylemler çok karmaşık olabilirken, kimileri sıradan eylemler olarak düşünülebilir. Ancak sıradan diye tanımlanacak olan basit bir eylemin bile, sosyal gerçeklik için oldukça önemli etkileri olabilir.

Gündelik hayat önemsiz olarak görülen ve göz ardı edilen bir kavram olarak bilinse de aslında tarihi olanla bağlantılı ve bizim de temas ettiğimiz alan olarak bilinmektedir (Willis, 1993:184). Oysa gündelik hayat göz ardı edilemeyecek kadar önemli ve sosyal gerçeklik dünyayı anlamak adına yeterli imkânlara sahip bir alandır. Toplumsal hayattaki işaret, sembol, eylem ve niyetler kendilerini ancak gündelik hayat içinde anlamlandırmakta ve yansıtmaktadır. “Toplumsalın çözümüne ilişkin bir dizi faaliyet, gündelik hayatın parçaları arasında yer alan eylem kalıpları ve davranış kodları, ayrıştıkları sürece ortak anlamlarını yitirecekleri yeni birtakım yapıları ortaya çıkarmaktadır. Kendisini oluşturan nesnelere, mekânlar ve simgesel anlamlar siyasetten bağımsız gibi gözükse de, gündelik hayat, toplumsal yapının temel aldığı değerleri sürekli olarak yeniden düzenlemektedir” (Subaşı, 2001:241).

Bireyler gündelik hayatlarını mekân, zaman ve süreç eksenlerinin sınırlılıkları açısından sürdürmeye çalışmaktadırlar (Tellan, 2008:27). Gündelik yaşamını sürdürmeye amaçlayan birey, kendini ifade etmeye, kendi deneyimlerini sosyal çevresine aktarmaya ve çevresinden öğrendiklerini ilişkilerine yansıtmaya çalışmaktadır. Gündelik hayatımızda var olan kişilerin yarar ve menfaatlerine göre iletişim, ilişki biçimleri ve beklentiler bireylerin hedeflerine göre şekil alarak değişir ve dönüşür (Tellan, 2008:28). Bu süreç içerisinde ise sürekli tekrarlanan ve bu yönde kalıplaşan davranışlar bulunmaktadır. Bu yüzden bu davranışlar hem alışlageldiği hem de kalıplaştığı için sıradan olana işaret ederek içinde yaşadığımız toplumsal yapının akışında her gün tekrarlanarak gerçekleşen rutinlerdir. Günlük rutinlerimiz toplum içerisinde neler yaptığımızın yapısını ve biçimini oluşturmaktadır (Türkoğlu, 2000:30).

Gündelik hayat, içerisinde pek çok faktörü barındıran bir oluşuma sahiptir. Bu faktörlerden her biri gündelik hayatı şekillendirir ve onun tarafından şekillenen faktörlerdir. Bir anlamda gündelik hayata dâhil olan her şey başka bir gerçeklik olarak karşımıza çıkarak kendisini var etmektedir (Papuşcuoğlu, 2022:9). Yani gündelik hayata dâhil olan her şey bir bakıma hayatlarımızı etkilemektedir. “Gündelik hayat, sosyal bir varlık olarak eyleyen birey için bir kılavuz ve bilgi deposudur. Neyi, nasıl anlamlandıracağına; hangi olay karşısında nasıl bir tepki vereceğine, nasıl davranacağına kadar yapıp ettiklerinin bilgisi bu faaliyetler alanında tecrübe edilmektedir. Deneyimler neticesinde gündelik bilgi hem değişir hem de bu deneyimleri yeniden yapılandırır” (Usta Baki, 2021: 83). Bu bağlamda gündelik hayat insan ve toplum yaşamında ortaya çıkan problemleri anlamak ve çözmek için üstünde planlı bir şekilde itina ile durulması gereken bir inceleme haline gelmektedir.

“Gündelik olan bilebildiğimiz bütün toplumlarda insan soyunun varlığını sürdürmek için geliştirdiği etkinliklerden oluşur: yeme, içme, barınma, üretme, güvenlik, soyun yeniden üretimi gibi basit insani gereksinimleri karşılamak üzere yapılan tüm etkinlikler ‘gündelik’ rutinlerin, yığılmış bilgilerin, ritüellerin, toplumsal işbölümünün arasına dağılmış bir yığın işi kapsar” (Şahin ve Balta, 2001: 185). Yani bir kişinin sabahdan akşama gün boyu yapıp ettiklerinin toplamı bize gündelik hayatı veriyor diyebiliriz. Cantek’e göre de gündelik denildiğinde her gün olan işler akla gelmektedir (Cantek, 2008: 14). Dolayısıyla gündelik kavramına bakıldığında gün içindeki rutine, benzerliğe ve sıradanlığa vurgu yapmaktadır. Rutin, gündelik toplumsal etkinliğin temel

bir ögesidir (Giddens, 1999:26). Gündelik hayatın merkezindeki rutin ve etkileşimler sosyal ilişkilerin açığa çıkmasında köprü oluşturmasında önemli bir görev üstlenir (Yılmaz Altun, 2023:167). Ayrıca gündelik hayat bireylerin birbiriyle kurduğu etkileşimler aracılığıyla incelenebilir hale gelmektedir.

İnsanlığın başlangıcından itibaren var olan oldukça kapsamlı bir şekilde karşımıza çıkan gündelik hayatı kavramsal olarak çok düşünmeden sadece bir akış içinde sürüp giden her türlü değişimlerin tesirine açık bir alandır (Başegmez Çetin, 2018:2-3). Bireyin sadece rutin alanı olarak görülen gündelik hayat, aslında her türlü sosyolojik, toplumsal ve ekonomik tesire açıktır ve bir bakımda bütün bu alanlarda sürüp giden değişimlerin ve sistemlerin bireysel boyuttaki yansımalarının taşıyıcısı olmaktadır. Gündelik hayat insana bir işi kendi çıkarlarına göre ilerletmek için birçok yol yordam takdim etmektedir (De cerateau, 2009:44). Yani gündelik hayat alternatifler açısından zengin bir kılavuza sahiptir.

Gündelik hayat, anlamları var etmesi ve taşıması yönünden önemlidir. Anlam, gündelik deneyimler yaşantısından, yani onu kavramaya çalışan farklı bireylerin deneyimlerinden ortaya çıkmaktadır (Layder, 2006: 105).Toplum ve toplumsal düzenin çözümlenebilmesi için gündelik yaşam ilişkilerinin temelinde var olan unsurların ne olduğunun anlaşılması gerekmektedir. Gündelik yaşam, topluma ve toplumsal düzene kaynaklık ederek, bu unsurların karşılıklı ilişkisinin devam etmesini sağlamaktadır. Gündelik hayat, insanlar tarafından yorumlanarak tutarlı bir dünya olması adına sübjektif anlam içeren bir gerçeklik olarak kendisini sunmaktadır (Berger ve Luckmann, 2008:31-32). Dolayısıyla gündelik hayatın bilinci, kişiye olaylar arasında yolunu bulma ve yaşamını diğer insanlar ile birlikte idame ettirme imkânı veren anlamlar ağını oluşturmaktadır (Berger vd, 1985:23). Bu bağlamda gündelik yaşam, toplumun var olduğu alanlara ve sosyal bilimlere kaynaklık etmektedir.

“Gündelik yaşam dünyası, eylemlerimizin ve etkileşimlerimizin sahnesi ve dahası nesnesidir” (Schütz, 2018: 86). Bu sahne alanında gündelik hayat deneyimlenmektedir. Goffman’da bu anlamda gündelik hayatı ele alırken diğerlerine kendimizi sunduğunuz, tiyatral yeteneğimizi en üst seviyeye taşıyarak gerekli rolleri oynayıp önemli performansları sergilediğimiz büyük bir sahne olarak tanımlamaktadır (Esgin, 2012:102). Fakat kendimizi sunarken ya da performanslar sergilerken sürekli aynı sahnede olduğumuz anlamına gelmemektedir. Gofman gündelik hayatı, tiyatro benzetmesinden

yola çıkararak sahnenin performanslar sunan bir yer olduğunu ve günlük hayatın çoğu zaman gerçek ve gelişigüzel performansların sunulduğu yer olarak tanımlamaktadır (Goffman, 2013).

Sonuç olarak gündelik hayat, insanların kurduğu sosyal dünyada gerçekleşen olup biten tüm süreçlerinin gizemini içinde barındıran, basit görünen, fakat son derece karmaşık unsurları beraberinde taşıyan toplumsallığın bir kesitidir. Sıradan ve bayağı olarak algılanan ve üzerine pek düşünülmeyen gündelik hayat derinlerde çeşitli dinamikleri barındıran duyguların ve anlamların faaliyete geçtiği yer olarak da karşımıza çıkmaktadır. Gündelik hayat, tüm insan eylemleriyle derinden ilişkili olup farklılıkları ve çatışmaları beraberinde kapsamaktadır. Gündelik hayat, her insandan şekil ve bir biçim alan insanı insan yapan ilişkilerin bütünüdür (Esgin, 2018:19). Dolayısıyla gündelik hayat bütün günlük eylemlerle ilintili ve ilişkilidir.

1.5. GÜNDELİK HAYATA SOSYOLOJİK BAKMAK

Gündelik hayat konusu sosyoloji literatürüne Birinci Büyük Savaş sonrasında, 1920'li yıllarla beraber girmiştir. Sosyal Bilimler alanında sosyoloji, gündelik yaşamı ele alırken toplumsal ilişkiler ve düzen bağlamında incelemeler yapmaktadır. Gündelik hayat sosyolojik bir kavram olarak merkezine sosyal eylem, etkileşim, ifade ve iletişimi almakta özel ve devlet yapılarının iç içe geçmesini anlam ve amaç arasındaki ilişki bakımından ele alarak değerlendirmektedir (Yalçı, 2022:35). Hayatın üzerinde anlam bulduğu insan eylemlerinin ve etkileşimlerinin üzerinde gerçekleştiği gündelik hayat, sosyolojinin bir alt dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Gündelik hayatın sosyolojinin alt dalı olarak ele alınması gündelik olana bakışla alakalı olarak gerçekleşmektedir. Yani gündelik hayat, sosyolojinin odak noktası olarak görülmesiyle birlikte kendisini var ederek dikkate değer olmaktadır. Günümüz sosyolojisi, gündelik hayat olgusunu farklı açılardan ele alarak gündeme taşımaktadır. Gündelik hayat dünyası devlet, iktidar, kültürlenme, yaşam çeşitliliği gibi öğeler tarafından açık bir etkilenmeye sahip olsa da, aslında o, bütün bunlardan ayrı olarak, belli bir uyumu da yansıtmaktadır (Subaşı, 2001:239). Böylelikle bütünlüklü bir yapıya sahip olduğu söylenebilmektedir. Nitekim gündelik hayat, içinde yaşadığımız toplumsal yapının dinamikleriyle bireyin karşılıklı etkileşimi sonucunda inşa edilen ve süreç içinde kalıplaşarak tekrar edip duran pratikleri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Çetin, 2020: 64).

Gündelik hayat sosyolojisi ise “gündelik yaşamı düzenleme ve anlama üzerine kurulu bir çalışma alanıdır” (Marshall, 2020: 288). Gündelik hayat, toplumsal yapının temel iç dinamikleri ve bireylerin etkileşimi sonucunda ortaya çıkan zaman içerisinde sürekli tekrarlanan gündelik hayat pratiklerini anlatmak için kullanılmaktadır. “Gündelik hayat sosyolojisi; gündelik hayatın içerisinde barındığı eylemleri ve yapıp etmeleri, toplumsal hayatı, hayatın değişim ve değişkenlerini tüm boyutlarıyla inceleyen ve değerlendiren bir alandır” (Ağca, 2022:41). Yani farkında olup her gün tekrar ettiğimiz rutinimizi akla uygun unsurlarla beraber yorumlamaya çalışmaktır. Rutin, gündelik hayat denilince sürekli tekrar eden yaşam pratiklerinin akla gelmesi olarak anlaşılmaktadır.

Giddens, bu rutin davranışların böyle basit ve sıradan yönüyle neden ilgilenmeli ve incelenmeli sorusunun cevabını üç nedenle açıklamaktadır. Birincisi, gün içerisinde öteki kişilerle etkileşim içerisinde girmemiz sonucunda davranışlarımız bir biçim kazanmaktadır. Bunları incelemek toplumsal hayatı anlamlandırmayı kolaylaştırmaktadır. Elbette ki gün içerisinde gerçekleştirdiğimiz davranış örüntülerimiz her defasında birbirinin aynısı olup benzemeyecektir. Herhangi bir değişimin olması kaçınılmazdır. Fakat günlük rutinlerimizde oluşan bu tür değişimler sonrasında yeniden daha düzenli davranışlar bütünü oluşacaktır. İkinci olarak, gündelik hayatın incelenmesi, bireylerin gerçekliği değiştirecek yaratıcı eylemlere nasıl giriştiğini göstermektedir (Giddens, 2012:168). Toplumsal gerçeklik sabit bir yapıda değildir, insanların gittikçe artan etkileşimleri ve iletişimi sonucu gerçeklik toplumsal olarak yeniden bir biçim almaktadır. Üçüncü ve son olarak, “günlük yaşamdaki etkileşim incelemesi daha büyük toplum düzenleri ile kurumların anlaşılması için yararlıdır. Büyük ölçekli toplum düzenlerinin hepsi, aslında bizim günlük olarak içine girdiğimiz toplumsal etkileşim kalıplarına bağımlıdır” (Giddens, 2012: 169). Saydığımız bu üç neden gündelik hayatın niçin ele alınıp incelendiğinin önemini açıklayarak olası bir sorunda çözümleme sağlama noktasında bakılmalıdır.

Gündelik hayat sosyolojisi birçok kuramsal alandan beslenmektedir. Pek çok isimle şekillenerek gündelik hayat ele alınmıştır. Bu isimlere ve çalışmalarına bakıldığında önemli isimleri ise Henri Lefebvre, Michel de Certeau, Agnes Heller olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuramsal çerçeve içinde ele alacağımız ilk düşünür Henri Lefebvre tüm dünyaya ismini gündelik hayat üzerine yazdığı eserleri ile duyurmuş ve bu alan üzerinden ün kazanmıştır.

Gündelik hayatı çeşitli yönleriyle ele alan Lefebvre göre gündelik hayat, bütün eylemlerle derin bir ilişki ağına sahip olup çatışmaları ve farklılıkları bünyesinde barındırmaktadır (Lefebvre, 2015:103). Böylelikle en derin ilişkilerin bile gündelik hayat tarafından şekillenmesi ve eylemlere tezahür etmesi söz konusu olmaktadır. Aynı zamanda Lefebvre'ye göre gündelik hayat “ ekonomik, psikolojik veya sosyolojiktir, özel yöntemler ve yollarla kavranması gereken özel nesnelere alanıdır. Beslenmedir, giyinmedir, eşyadır, evdir, barınmadır, komşuluktur, çevredir” (Lefebvre, 2007:32). Yani bir insanın yaşamında var olan her türlü ilişkilerin, duygu durumlarının ve fiziksel ihtiyaçlarının bir bütünüdür. Bu özellikler doğrultusunda gündelik hayatın bilinip kavranabilmesi açısından görünür hale getirmektedir.

Lefebvre'ye göre gündelik hayatın diğer bir tanımlaması ise onun bir düşünüş yönü, bir engelleyici ya da durdurucu bir alan olmamasıdır gündelik hayat kendisinden yola çıkılan bir aşama, istasyon ve atlama tahtası gibi anlardan oluşan mantıksal bir etkileşim alanıdır (Lefebvre, 2007:24). Yani gündelik hayat kişilerin kendi arasında karşıtlıkları kullanarak gerçekleştirilen bir akıl yürütme biçimi olduğu anlaşılmaktadır. Lefebvre, gündelik hayatın aynı zamanda örgütlenmiş ve modernliğin temel bir ürünü olan toplumun sahnesi olarak vurgulamaktadır. Yani kişilerin gündelik hareketlerinin sergilediği yeri bir sahne olarak belirtmiştir. O'na göre gündelik hayatın eleştirel çözümlemesi ideolojileri açığa çıkaracak, gündelik hayat hakkında toplanan bilgi ise ideolojik eleştiriyi ve sürekli bir özeleştireliyi kapsayacaktır (Lefebvre, 1995: 19, Akt. Çetin, 2020:67). Lefebvre'nin üzerinde durup vurguladığı, gündelik hayatın davranış kalıplarına yönelik eleştirel çözümlemenin yapılması ve sorgulaması gerektiğini belirtmektedir. Gündelik yaşamın eleştirisi aslında birçok şeyin anlaşılmasına neden olmaktadır. Gündelik hayatımız bir hayat tarzını benimsetir, öğretir ve meşrulaştırır (Coşkun, 2017:42). Ayrıca görünmeyeni görünür kılan şey yine eleştirel bakmaktır. Ancak insanlar gündelik hayatta kurdukları birçok ilişkide eleştirel bakmayı tercih etmezler. Çünkü eleştirel bakmak insanların rahatsız olmasına neden olmaktadır. Ayrıca gündelik hayat tekrarlarından oluştuğu için davranış kalıplarının keşfedilip anlaşılması gerektiğini vurgular. Çünkü bireylerin tercihlerini nelerin belirlediği, toplum içindeki davranışlarının neye göre şekillendiğini zor da olsa ancak bu yolla anlaşılabilir. (Çetin, 2020: 67). Lefebvre'in, “Gündelik Hayatın Sosyolojisi açısından asıl önemi ise; gündelik

hayata ilgi uyandırmasıdır. O, gündelik hayatta sıradanlaşmış, bu nedenle göz ardı edilen davranış kalıplarını araştırmanın çok önemli olduğuna dikkat çekmiştir” (Çetin, 2020:67).

Lefebvre'nin gündelik yaşam kuramını ele alırken yer verdiği kavramlardan bazıları kadınlar, aydınlar, gençlik ve öğrencilik konusuna da değinir. Lefebvre gündelik hayatta kadına ayrı bir değer yükler ve gündelik hayat üzerinden ele alır. Ona göre kadın gündelik hayatın ağırlığını ve yükünü üzerinde taşıyan ve gündelik hayatın içinde özne ve nesne halindedirler (Lefebvre, 2007:87). Dolayısıyla kadınlar gündelik hayattan hem etkilenen hem de etkileyen taraftır. Aydınlar da gündelik hayatın içinde var olmuşlardır. Gençlik ve öğrenciler çıkarımına bakıldığında ise gündelik hayatı hiç tecrübe etmemiş sadece aile aracılığı ile tanımakta olduğunu belirtmiştir (Lefebvre, 2007:88).

İkinci kuramcı olarak Michel de Certeau de önemli bir gündelik hayat kuramcısıdır. Gündelik Hayatın Keşfi-I ve Gündelik Hayatın Keşfi-II isimli çalışmasında gündelik hayatın nasıl anlaşılacağına ilişkin açıklamalarından söz edilmektedir. De Certeau gündelik hayatın üretim ve tüketim boyutları üzerinde dururken insanların yalnızca edilgenlik içerisinde olmadığını belirtmiştir (Çetin, 2020: 67). De Certeau gündelik hayatın teorisine ve eleştirisine orijinallik kazandırarak gündelik pratiklerin çözümlemesini somut bir şekilde ele almıştır (Gardiner, 2016:216). De Certeau'ya göre gündelik hayatı yeniden üreten, parçalayıp dönüştüren şey, bireylerin kurnazlıkları ve direniş için kullandıkları taktikleridir (Gökmen, 2021:108). Bennet ise Certeau'nun gündelik hayatı, belirli yaşam projelerini gerçekleştirmek için ortaya konulan bireysel çabaların ve dinamik mücadelelerin yer bulduğu bir alan olarak tanımladığını ifade etmektedir (Bennet, 2013:94-95).

Ele alacağımız diğer üçüncü kuramcı ise önemli isimlerden olan Agnes Heller gündelik hayat kavramına dair önemli görüşlere sahiptir. Heller, gündelik hayatın evrensel bir nitelik taşıdığını ve her ne kadar tarihsel anlamda değişim ve dönüşüme tabii kalsa da her zaman her toplumda görülen izlenen bir durum olarak görmektedir (Yılmaz Altun, 2023:151). Ona göre, tüm toplumlarda ve zamanlarda kişiler için gündelik hayat söz konusudur, fakat her toplumda gündelik hayatın yapısı ve içeriği kişiden kişiye farklılaşmakta olup aynı değildir (Şahin ve Balta, 2001:200). Böylece gündelik hayatın toplumsal ve kişisel anlamda değişkenlik arz ettiği görülmektedir. Heller gündelik hayata toplumsal değişim ve dönüşümün sağlanması için kişilerin kendilerini dönüştürmesi

gerektiğini ele almaktadır. Bunun için kişilerin yabancılaşmadan kurtularak oluşturduğu gündelik hayatın daha çok önemlilik belirttiğine vurgu yapmaktadır. (Çetin, 2020: 68).

Yukarıda sıraladığımız gündelik hayat sosyolojisinin gelişimine katkı sunan öncüler dışında başka isimlerde elbette ki gündelik hayatı ele alıp belli perspektifler altında inceleyip açıklamalar yapmışlardır. Buna göre Norbert Elias ise “gündeliğin ne olduğunu tanımlamanın mümkün olmadığını belirterek; gündeliğin ne olmadığı üzerinde bir tartışma geliştirmiştir. Bu şekilde, gündeliğin anti tezini keşfederek gündelik olanı ele almıştır. Öncelikle gündelik olan, bir bayram ya da festival günü değildir. Gündelik olan rutin iş günüdür; yani tatil kavramının dışarısında kalan herhangi bir zamandır. Gündelik hayat, çalışmadan, sadece tüketim yaparak geçirilen zamanı nitelemez. Aksine gündelik zaman, emek sarf etme ve çalışma zamanıdır” ((Elias 1998; akt. Sezem Şanlı, 2018: 38).Elias ortaya attığı bu iki ayrı yaklaşımla gündelik olanın ne olup olmadığı hakkında kesin bir ayırım yaparak gündelik olan hayatın sıradanlığı ve emek verilen bir zaman olduğunu dile getirmektedir. Berger ve Luckmann’a göre gündelik hayat, “insanlar tarafından yorumlanan ve tutarlı bir dünya olması anlamında onlara sübjektif olarak anlamlı gelen bir gerçekliktir” (Uluocak, 2018:273). Burdan anlaşıldığı üzere gündelik hayatın insanlar tarafından öznel şekilde algılanıp var olan bir gerçeklik olduğudur. Gündelik hayatın dünyasına baktığımızda mekansal ve zamansal olarak yer edinmiş kendine munhasır klasik bir zamana sahiptir (Berger ve Luckmann, 2008:41). Dolayısıyla gündelik hayat öznel arasında zamansal ve mekansal bir boyut taşımaktadır. Bu nedenle gündelik hayatla ilgili tespitlerde bulunabilmek için onu gerçekleştirdiği ortam içinde ele alınması gerekmektedir (Bektaş, 2015: 272).

Gündelik hayatın tasvavvur edilmesinde ve çözümlenmesine ilişkin sosyolojik çalışmalar günümüzde etnometodoloji başlığı altında ele alınıp incelenmektedir. Etnometodoloji, insanların toplumsal dünyalarında ve günlük hayatlarında karşılaştıkları deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarını ve günlük hayattaki etkinliklerinin deneysel olarak incelenmesidir (Poloma, 1993:241). Etnometodoloji denilince akla gelen kişilerden birisi Harold Garfinkeldir. Garfinkel’in Etnometodolojide Araştırmalar adlı çalışmasının temel araştırma alanında gündelik hayatı da ele almıştır.

Schutz’a göre gündelik hayat öznelarası bir alandır ve toplumsal gerçeklik bireylerin gündelik eylemleriyle yeniden kurulan bir süreçtir (Swingewood, 1998: 316).

Her bir birey etrafında yaşanan olayları ve durumları kişisel bir anlamda tecrübe etmektedir. Fakat deneyimlediği bu tecrübeyi yalnızca kendisi şahsi olarak yaşamaz başka insanlara da açık görünür bir şekilde tecrübe etmektedir. Böylece gündelik hayatı özneler arası bir alan yapan durum diğer insanlarla etkileşim ve iletişim halinde olma durumudur.

Gündelik hayat, toplumsal olanın ortaya çıkışı ile ilgili kuramsal tartışmalarda kişilerarası etkileşimin meydana geldiği zemin şeklinde kavramsallaştırılmaktadır. Bu sebepten gündelik hayat, sosyal kuramcılarının toplumu meydana getiren süreçleri ortaya koyma girişimlerinde analitik bir model olarak gün geçtikçe daha fazla kullanılmaktadır (Bennett, 2013:12). Böylece bireysel bakış açısı, eylem ve etkileşimler, daha önce olmadığı biçimde gündelik hayatla ilişkili olarak nesneleştirilmektedir. Gündelik hayat kavramı gelinen son meselesi sürekli göz ardı edilen bir alanı belirten bir kavram olmaktan uzaklaştığı ve sosyolojinin sosyal gerçekliğin ifşası için birincil ana kaynak olarak görülmektedir (Esgin, 2018:18- 19).

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Halfeti'nin mekânsal değişim sürecine odaklanan bu tez, apartmanlaşma süreci ile gündelik yaşam arasındaki ilişkinin hem açık hem de kapalı alanlarını analiz ederek incelenmesi amaçlanmıştır. Bir mekânı en iyi şekilde değerlendiren o mekânı deneyimleyen ve o mekânda yaşayan kişilerdir. Mekânsal değişim sonucunun pratik hayatta nasıl tezahür ettiğini görmek, elde edilen verileri aktarmak ve sosyolojik bir bakış açısıyla değerlendirerek farkındalık oluşturmak çalışmanın bir diğer temel amacı olacaktır.

Bu çalışmada Halfeti ilçesinde yaşanan mekânsal algının değişimi ile geleneksel konutlar, bulunduğu toplumun kültür ve kimliğini yansıtmayan tek tip bir ürün olan modern apartmanlara dönüşmüştür. Böylece ilçenin konut dokusunda çevresel, sosyal ve mekânsal açıdan pek çok değişikliğin gündelik hayatlara ve yaşam biçimlerine yansımalarını ortaya koymak açısından önemlilik arz etmektedir.

2.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma hem konusu gereği sahada incelenmesi gerektiğinden hem de sürece ve olaylara daha iyi odaklanıp araştırma yapabilmek amaçlı nitel yöntem benimsenmiştir. Nitel araştırma yöntemleri, insanların toplumsal eylemlerinin anlamlarını yorumlamaya yönelik sistematik gözlemlerdir (Bozkurt, 2014:77). Bu araştırma yöntemi, konuyu doğal ortamında inceleme ayrıcalığı sağlamaktadır. Nitel araştırmanın maksadı gerçeklik olgusunu olduğu gibi tanımlayan bir araştırma olduğu için daha çok nasıl ne sorularına odaklanıp araştırmayı derinlemesine kavrayarak ve kendine göre yorumlama fırsatı sunan faaliyet alanıdır (Kümbetoğlu, 2008, s. 34). Böylece bu yöntemden hareketle araştırmanın analitik ve niteliksel biçimde planı oluşturulmaktadır.

Nitel araştırma, bir takım felsefi doğrulum ve yaklaşımı içeren bir araştırma türüdür. Yirminci yüzyılın son yıllarında tek başına bir araştırma yöntemi olmuştur” (Merriam, 2018: 18).“Nitel araştırma pozitivistlere alternatif olarak ortaya çıkmış araştırma yöntemidir. Nitel araştırmanın amacı sosyal bilimlerde neden-sonuç ilişkisinden meydana gelen veriler yerine sosyal gerçekliği problemin kendi ortamında

bütünsel bir yaklaşım ile çok boyutlu ele almaktır” (Yüksel, 2020: 547-548). Ayrıca nitel yöntemle planlanan araştırmalarda incelenmek istenilen konu hakkında derin bir anlama çabası vardır (Karataş, 2015: 63). Araştırmanın temel tekniği derinlemesine görüşmedir. Derinlemesine görüşmenin en önemli avantajı olabildiği kadar detaylı, esnek ve verimli bir şekilde veri toplanmasına olanak sunarak başka şekilde elde edilmesi zor olan verilere ulaşmayı hedeflemesi olmaktadır (Tekin, 2012:104). Derinlemesine görüşmelerde görüşmecilere 8-10 arası açık uçlu soru sorularak ise yanıtlar kayıt altına alınır. Sonrasında görüşmecilerin ifadeleri söylem analizi tekniği ile tematik olarak analiz edilir. Bir diğer tekniğimiz ise “gözlemdir. Gözlem, insan duyularının kullanılmasıyla verilerin toplanmasına denilmektedir (Bal, 2017:256). Gözlem tekniği sosyal bilimlerde saha araştırmalarının temel veri toplama tekniğidir. Bilinçli ve planlı olarak gerçekleştirilen bir tekniktir. Görüşmecilerin hareketlerini, çevresini, jest ve mimik hareketlerini gözlemlemeyi olanak sağlamaktadır.

Gözlem tekniği türlerinden ise etnografik araştırmanın başlıca tekniği olan katılımlı gözlem kullanılmıştır. Katılımcı gözlemin temel amacı, inceleme yapılan alanda bizzat bulunarak insanların hangi davranışı neden yaptığını anlama imkânı sunmaktadır. Böylece çalışma için duruşmalara katılarak bilgi sahibi olup gözlem yapılarak alandan veriler aktarılmıştır. Gözlemi mutlak olarak sadece gözleme eylemi olarak görmek sınırlı bir anlayıştır. Sesleri dinlemek, deney sırasında olanları izlemek, kütüphanede arşiv taraması yapmak, bütün bunlar daha geniş anlamda gözlem kabul edilmektedir (Bal, 2014: 207). Gözlem her araştırma yönteminde ve tekniğinde tercih edilmektedir. Çünkü yapılan her araştırmada aslında gözlem tekniği kullanılmaktadır. Görüşmecilerin hareketlerini gözlemlemek, çevresini gözlemlemek, jest ve mimik hareketlerini gözlemlemek.

Araştırmada gözlem tekniğinde ise “katılımcı gözlem” tercih edilmiştir. Katılımcı gözlemlerde araştırmacı, grup tarafından bilinmektedir. Ayrıca araştırmacılar, grubun lehine olan sorumlulukları üstlenerek, ancak kendilerini üyelerin değer ve amaçlarına tamamen adamadan, “ortamın merkezi faaliyetlerine karıştıkları aktif üyelik rolü diye adlandırılır” (Merriam, 2018: 118). Araştırmacı bu doğrultuda grubun içerisine dâhil olan kişi olarak bilinmesi gerekmektedir. Grup içerisinde herkes araştırmacıyı tanımaktadır. Araştırmacı grubun bir parçası olduğu için grup içerisinde olanların tamamından bilgisi olmaktadır. Bu çalışmada da nitel araştırma yönteminin tercih edilmesinin nedeni, Halfeti İlçesinin

değişim ve dönüşümünü, ilişkilerini, yapısını daha iyi bir şekilde anlamak ve ilişkilendirerek açıklamak içindir. Gözlem tekniğinin tercih edilmesinin nedeni ise araştırmacının, Halfeti ilçesinde ikamet etmesi, bu değişim ve dönüşümleri yaşaması ve ilçe sakinleriyle belirli bir düzeyde ilişkisinin olmasından dolayıdır.

2.3. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Çalışmada öncelikle genel anlamda konu ile ilgili gerekli kitap ve makale gibi sosyolojik bir literatür taraması ile eserler toplanmış, internet ortamında konu ile ilgili araştırmalar yapıp bulunan kaynaklar incelenmiş ve uygun olanlar toplanmıştır. Araştırma sürecinde toplanan veriler analiz edilirken seçilen nitel yöntem uygun şekilde ele alınıp incelenmiştir. Sosyal bilimlerde nitel araştırmalar sıklıkla kullanılan bir veri toplama tekniğidir. Çünkü toplumsal hayatın değişen yapısında olgu ve olaylar değerlendirilirken anlamının ve yorumlamanın daha önemli olduğu varsayılmaktadır. Bu sebeple nitel veri toplama tekniği olarak kullanılan görüşmeler sayesinde elde edilen veriler araştırmacının bulgularına ulaşılmasında yardımcı olmaktadır. Görüşme, araştırmaya katılan bireylerin belli bir konuda duygu ve düşüncelerini anlatma etkinliği olarak tanımlanmaktadır. Görüşmenin temel amacı bireyin iç dünyasına girerek onun bakış açısını anlamaya çalışmaktır. Görüşme yoluyla araştırılan konu hakkında bireyin deneyimleri, tutumları, düşünceleri, niyetleri, yorumları, zihinsel algıları ve tepkileri gibi gözlenemeyen bilgilere ulaşılması umut edilir”(Karataş, 2015:71). Yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve odak grup görüşmesi şeklinde farklı görüşme teknikleri vardır Ayrıca nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmamış görüşme yöntemiyle veri toplanmıştır. Nitel araştırmalarda en yaygın kullanılan veri toplama yöntemlerinden birisidir. Bunun nedeni ise “bireylerin verilerini, görüşlerini, deyimlerini ve duygularını ortaya çıkarma yönünden oldukça güçlü olması ve iletişimin en yaygın biçimi olan konuşmayı temel almasıdır” (Yıldırım ve Şimşek, :127).

Yarı yapılandırılmış görüşme formları önceden hazırlanan sorular ve görüşme esnasında şekillenen ek sorulardan oluşmaktadır. Yapılandırılmış görüşmeler araştırmacının önceden belirli bir plan dâhilinde oluşturduğu sorulardan oluşmaktadır. Yapılandırılmamış görüşmeler ise belirli bir sorusu bulunmayan görüşme esnasında şekillenen sorularla gerçekleştirilen görüşmelerdir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde

yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmelerin özelliklerinin her ikisinin de kullanıldığı bir tekniktir (Karasar, 2006:168).

Yerinde bir araştırma olan bu çalışmada Halfeti ilçesinde saha araştırması önceden oluşturulan temel görüşme soruları ile yapılmış ve cevap aranmıştır. Araştırma görüşmecilerin hanelerine gidilmesiyle gerçekleşmiştir. Çeşitli zaman ve mekânlarda yapılan görüşmeler daha sonrasında analiz edilmek ve betimlenmek üzere izin dâhilinde kayıt altına alınmıştır. Ses kaydı alınmasını istemeyen görüşmecilere saygı duyulup sesleri kayıt altına alınmamıştır. Ses kaydı sayesinde elde edilen veriler doğrudan alıntı yapılarak araştırmanın bulgular kısmında belirlenen başlıklar altında yazılıp akabinde yorumlamalar yapılarak düzenlenmiştir. Ayrıca araştırma sırasında çekilen fotoğraflarla da araştırmaya katkı sağlamıştır.

2.4. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmada görüşmelerin gerçekleştirileceği evren Şanlıurfa ilinin Halfeti ilçesidir. Görüşmeye katılacak kişiler belirlenen evren içerisinden sınırlı bir parçasını oluşturan gruba örneklem denmektedir. Örneklem seçilen evreni araştırma kapsamına dâhil ve temsil etme gücüne sahiptir (Yıldırım ve Şimşek, 2011:101).

Bu çalışma için seçilen evren Halfeti ilçesidir. Araştırmacının yaşadığı ve süreci kolaylıkla yürütebileceği için Halfeti ilçesi araştırma için tercih edilmiştir. Araştırmacı Halfeti ilçesinde ikamet etmekte ve araştırmaya katılan görüşmecileri tanımaktadır. Bu sebeple ilçede yaşanan mekânsal değişime ve gündelik hayatın işleyişine hâkim olması araştırmanın ilerlemesinde araştırmacıya olumlu katkılar sunmuştur. Araştırmaya katılan görüşmecilerle sohbet havasında derinlemesine görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler daha sonrasında yazıya aktarılmak suretiyle kişi rızası dâhilinde ses kaydına alınmıştır.

Araştırmaya uygun olarak belirlenen özellikleri taşıyan örneklem seçimi amaçlı örneklemdir. Amaçlı örneklem olasılıklı olmayan örneklem türlerinden olup araştırmacı kendi çalışmasının amacına uygunluğuna göre seçer ve dâhil eder (Erdoğan ve Uyan Semerci, 2021:86). Böylelikle kasıtlı bir şekilde seçim yapılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. ARAŞTIRMAYA KATILAN KİŞİLERİN PROFİLİ

Araştırmanın kapsamında Halfeti ilçesinde 16 kadın ve 9 erkek görüşmeci ile önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorularla yüz yüze konuşup derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmecilerin çoğunluğu Şanlıurfa Halfeti doğumlu olmakla birlikte farklı şehirlerde doğan kişiler de bulunmaktadır. Görüşmeciler yaşamının bir bölümünde geleneksel dediğimiz müstakil evde yaşayıp sonrasında apartman dairesinde yaşamına devam eden kişilerden oluşmaktadır. Bu görüşmeler çoğunlukla görüşmecilerin evlerinde ve iş yerlerinde gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla evlerde yapılan görüşmeler sırasında görüşmecilerin gündelik hayat deneyimlerine kendi mekânlarında bizzat şahit olunmuştur.

Görüşmeye katılanlar numara ile kodlandırılmıştır. Görüşmecilerin yaşları ise 18-77 yaş aralığında yer almaktadır. Eğitim-öğretim durumları bakımından çeşitlilik gösteren görüşmecilerin eğitim durumlarına göz attığımızda arasında okuma yazma bilmeyen olduğu gibi ilkokul, ortaokul, lise mezunu ve üniversite mezunu da bulunmaktadır.

Görüşmeye katılan kadınların meslek durumuna baktığımızda 12'si ev hanımı, 3'ü usta öğretici, 1 tanesi tıbbi sekreter olduğu gözlemlenmiştir. Erkek görüşmecilerden ise 2 tanesi hem emekli hem çiftçi, diğerleri ise tedarik görevlisi, hemşire, berber, belediye birim sorumlusu, pansiyon çalışanı, berber ve 1 tanesi işsizdir. Görüşmecilerin genel olarak medeni hallerine baktığımızda ise 2 tanesi eşlerinin ölmesi sonucu dul kalmış, 22 tanesi evli ve 1 tanesi ise bekârdır.

Elde edilen veriler görüşmelerin ilerleyen zamanlarında tekrar etmeye başladığından dolayı yeterli orana erişildiğine karar verilerek araştırmanın örnekleme 25 görüşmeci ile sınırlandırılmıştır. Görüşmecilerin çoğunun ifadeleri benzeşmektedir. Bu nedenle elde edilen verilerin çalışmanın temel çerçevesine cevap verebilecek nitelikte kapsamı oluşturduğunu görmekteyiz.

Tablo 3.1. Görüşme Tablosu

Görüşmeci	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek	Medeni Durum
G1	Kadın	42	İlkokul	Ev hanımı	Evli
G2	Erkek	54	İlkokul	Emekli	Evli
G3	Kadın	50	İlkokul	Ev hanımı	Evli
G4	Kadın	31	Lisans	Ev hanımı	Evli
G5	Kadın	43	Lisans	Ev hanımı	Evli
G6	Kadın	48	İlkokul	Ev hanımı	Evli
G7	Kadın	35	Lise	Ev hanımı	Evli
G8	Erkek	35	İlkokul	Okul pansiyon görevlisi	Evli
G9	Kadın	52	İlkokul	Ev hanımı	Evli
G10	Kadın	18	Lise	Öğrenci	Bekâr
G11	Kadın	26	Ön lisans	Usta öğretici	Evli
G12	Erkek	28	Ortaokul	Berber	Evli
G13	Kadın	30	Ön lisans	Usta öğretici	Evli
G14	Erkek	32	Ön lisans	TEDAŞ personeli	Evli
G15	Kadın	35	Lise	Ev hanımı	Evli
G16	Erkek	35	Lisans	Hemşire	Evli
G17	Kadın	77	Okuryazar değil	Ev hanımı	Dul
G18	Erkek	63	Okuryazar değil	Çiftçi	Evli
G19	Kadın	75	Okuryazar değil	Ev hanımı	Dul
G20	Erkek	60	Okuryazar değil	Emekli	Evli
G21	Erkek	37	Lise	Belediye personeli	Evli
G22	Kadın	33	Lisans	Tıbbı sekreter	Evli
G23	Erkek	41	Lisans	Serbest M.	Evli
G24	Kadın	36	Lise	Usta öğretici	Evli
G25	Kadın	50	İlkokul	Ev hanımı	Evli

3.2. ARAŞTIRMANIN SAHASI: HALFETİ

Halfeti Şanlıurfa'nın bir ilçesidir. Şanlıurfa ilinin Kuzeybatısında yer almaktadır. Batısında Gaziantep iline bağlı Yavuzeli, Araban ve Nizip ilçeleri, Kuzeyinde Adıyaman iline bağlı Besni ilçesi, Güneyinde Birecik, Doğusunda Bozova ilçesi bulunmaktadır. Halfeti tarihte birden fazla uygarlığı ağırlamış kendine özgü mimari yapıya, doğal güzelliklere, turistik ve tarihi değerlere sahip olan bir yerleşim yeridir. Ayrıca "Halfeti tarih boyunca birçok imparatorluğun istilasına uğramıştır. Bu sebepten dolayı her imparatorluk, farklı isimler ile bölgeye egemen olduklarını duyurmak istemiştir. İlk tarihi olarak Romalılar tarafından Ekamia adıyla kurulduğu bilinmektedir. Romalıların doğu ve batı olarak ikiye ayrılmasından sonra Halfeti Doğu Roma sınırları içerisinde kalmıştır. Bu dönemde de Romaion Koyla adını almıştır. Sonrasında belirli yıllarda Emevilerin, Arapların ve Abbasilerin de hâkimiyeti altına girmiştir. Babil Devletine, Medlere, Perslere kadar uzanan geniş bir tarihsel süreçte ilçe ile sürekli kazanılmak istenilen bir yer olmuştur" (Karabulut, 2017:29). Halfeti'nin Osmanlı devletine girmesi ise Yavuz Sultan Selimin Mısır Seferi sırasında olmuştur. Sonrasında Urungala ve Rumkale isimlerini alarak 1954 yılında ilçe olmuştur.

Halfeti ilçesinin tarihsel geçmişine bakıldığında birçok medeniyet ve devlet ilçeden gelip geçmiştir. Dolayısıyla mekânsal anlamda değişimin ilk defa olmadığını önceki şehir merkezlerinin birçok devlet tarafından farklı olduğu bilinmektedir. En son şehir merkezinin Rumkale'de bulunduğunu ancak zamanla onunda yer değiştirdiği bilinmektedir (Bakırcı, 2002:58). Dolayısıyla tarihi geçmişi ele alırken Rumkale üzerinde anlatılması gerekmektedir. Halfeti'nin ilk yerleşim yeri olarak Rumkale'de olduğu bilinmektedir. Rumkale, Gaziantep il sınırları içerisinde bulunan, geçmişi eski dönemlere dayanan bir yapıdır. Merziman çayı ile Fırat nehrinin kesiştiği bir noktada, sarp kayalıklarla çevrili yüksek bir tepe üzerinde bulunan Rumkale; gayet sağlam bir kaledir (Boyras ve Bostancı, 2015:64-65). Günümüzde ise hala varlığını sürdürmekte ve turizm açısından ilçeye katkı sunmaktadır. Tarihi geçmişi M.Ö 2000'li yıllara uzanan Halfeti ilçesi süreçte birçok kez yer değiştirerek mekânsal değişim ve dönüşüm süreçlerine bizzat tanıklık yaptığı görülmektedir.

Geçmişten bugüne mekânsal değişime neden olan birçok faktör etkili olmuştur. Yakın tarih olarak günümüze bakıldığında ise yeni mekânsal değişimin başında baraj

gelmektedir. Fırat nehri üzerinde inşaatı gerçekleştirilen bu baraj Birecik barajıdır. 1998 yılında yapılan Birecik Barajı şehrin büyük bölümünün sular altında bırakmış ve Halfeti'deki kırılmanın neredeyse sınırlarını çizmiştir (Aslan, 2019:66). Çünkü Halfeti baraj suyunun toplama alını güzergâhında olduğu için bahçeleri, tarım alanları ve yerleşim yerinin yarısı sular altında kalmıştır. İlçe yeni ve eski Halfeti olmak üzere ikiye ayrılarak yaklaşık 10 km ilerisinde Yeni Halfeti olarak isimlendirilen yer yerleşime açılmıştır. Günümüzde eski ve yeni olmak üzere iki alanda da yaşam devam etmektedir. Araştırmanın söz konusu olduğu yerleşim yeri Yeni Halfeti'dir. İlçe sakinlerinin birçoğu bu yere 2000 yılından itibaren devlet tarafından dağlık bir alanda yapılan bahçeli müstakil evlere cüzi bir miktarda sahip olmuş ve taşınmışlardır. Yani yeni mekânda yaşam alanının gerçekleşeceği evler insanların kültürüne ve gündelik hayatına uygun tek tip, bahçeli ve tek katlı olarak yapılmıştır. Suya giden evler ve tarım arazilerine karşılık ise devlet tarafından kişilere ödemeler yapılmıştır.

Barajların ortaya çıkardığı durumlar insanlar üzerinde toplumsal olarak sosyolojik anlamda etkisi bulunmaktadır. Çünkü baraj nedeniyle evini, toprağını ve bahçesini kaybeden insanda haliyle maddi manevi anlamda bir kaygı söz konusu olmaktadır. Hele ki yerinden edilenler için ekstra bir durum söz konusudur. Dolayısıyla baraj süreci Halfeti'nin ve ilçe sakinlerinin mekânsal düzlemde kaderini etkilediği görülmektedir. Sonuçta yeni yerleşim yeri demek yeni yaşam mücadelesi ve yeni çevre demektir. Zamanla insanlar bu duruma adapte olup hayatını devam ettirirken şuan araştırmanın da konusunu ve amacını oluşturan bahçeli müstakil evlerin apartmana dönüşümü bölge halkının tekrardan mekânsal anlamda hayatlarının değişmesine zemin hazırlamıştır. Yıllar içerisinde artan nüfus, değişen yaşam kalitesi, istekler ve “yapılan imar çalışmalarından sonra Halfeti belirli zamanlarda gelişmelere bağlı kademeli olarak yerleşim alanını genişletmiş ve giderek şehrsel bir görünüm kazanmıştır” (Bostancı, 2015:38). Bütün bu süreçler ele alındığında görülmüştür ki mekânsal değişim bir defa değil birçok kez yaşanmıştır. Bununla beraber gündelik hayat biçimleri de birçok kez değişime uğramıştır. Çünkü yeni mekânlar yeni gündelikler üretmiştir.

Yukarıda anlatılan ilçenin tarihi, mekânsal yer değiştirme süreçleri anlatılmıştır. İlçenin ekonomik yapısına ve uğraş alanına bakıldığında yöre halkı baraj öncesinde tarım ve ticaretle uğraşırken meydana gelen bu değişimler sonrasında ister istemez uğraş alanlarında da değişiklikler meydana gelmiş bir kısım kesim artık ekonomilerini, gelir

kaynağını ve uğraş alanını daha çok turizme çevirmiştir. Yani halk barajı bir fırsata çevirip özellikle turizm açısından ön plana çıkan bir ilçe konumuna getirmiştir. Ayrıca bu duruma katkı sağlayan diğer bir noktada 2013 yılında “Cittaslow Uluslararası Koordinasyon Komitesi'nin” Halfetiye "sakin şehir" unvanı vermesi de etken olmuştur. Cittaslow hareketi bir şehrin tanıtılmasında çalışmalar yürütmesiyle önemlilik arz etmektedir (Aslan, 2019:69). Bu sayede daha fazla tanınırlık sağlayarak her yıl binlerce yerli ve yabancı turiste ev sahipliği yapmaktadır. Tabii turizmle ilgilenmeyen kesim ise hali hazırda tarım ve hayvancılık ile ilgilenmeye devam etmiştir. Tarımsal faaliyet olarak en çok uğraş alanı ve en çok yetiştirilen tarım ürünlerinden birisi fıstık yetiştiriciliği olmuştur. Bölge fıstık ağaçlarının yetişmesi için elverişli bir iklime sahiptir. İlçenin iklimi ise Akdeniz iklimine benzer bir karakter göstermektedir. Yazları sıcak ve kurak bir iklime sahipken kışları ise ılık ve yağışlı geçmektedir. Kar ve don olayları çok nadir yaşanmaktadır. Bundan dolayı Akdeniz ikliminin ürünleri olan zeytin ve narenciye ilçede yetişme alanı bulmakta ayrıca diğer meyve ve sebzeler de yetişmektedir. İlçenin bir diğer zenginliği ise sadece Halfeti'de yetişen ve hatta Halfeti'den başka bir yerde dikildiğinde rengi değişen Halfeti'ye özgü karagül bitkisinin yetişmesidir. Karagül ilçenin sembolü haline gelmiştir.

3.3. APARTMANA GEÇİŞİN NEDENLERİ

İnsanın günlük hayatına eşlik eden ve barınmasını sağlayan önemli mekânların başında ev gelmektedir. Ev barınma ihtiyacını karşılayanın haricinde, bireyin günlük eylemlerinin gerçekleştiği, psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarını karşılayan fonksiyonel bir mekândır. Aynı zamanda tüketilen, üretilen ve ev üzerinden kazanç elde edilen bir sermaye alanıdır. Apartmana geçmek demek açık alandan kapalı alana, yatay yapılanmadan dikey yapılanmaya geçmek demektir.

Günümüzde her şey sürekli gelişim ve değişim içerisindedir. Bu noktada mekânsal yaşam alanlarımız da günümüz şartları ve ihtiyaçlarımız açısından zaman zaman değişir. Bakıldığında insanoğlu birçok mekânda yaşamış birçok mekânı deneyimleme fırsatı bulmuş ve hala da daha yenilerini keşfetme ve deneyimleme isteği peşindedir. Şuan bakıldığında mekânsal açıdan en çok gündemde olan ve yerleşilen mekân apartman olarak karşımıza çıkmaktadır. Apartman kavramı Türk Dil Kurumu'nun Güncel Sözlüğünde “Birkaç katlı ve her katında bir veya birkaç daire bulunan yapı” (Hasol,

2010:41) olarak tanımlanmaktadır. “1950’ den sonra sanayileşmeye hız verilmesi, nüfus artışına paralel olarak konut ihtiyacını gündeme getirmiştir. Apartman yapımı kültürel ortam ve ekonomik koşulların gelişmiş olduğu bölgelerde hızlanmıştır. Yapı kooperatiflerinin kurulması ve bankaların konut kredisi vermesi, konut açığını kapatma yolunda gelişen sistemlerdir. Bu gibi etkenler de apartmanlaşmanın hızlanmasına yol açmışlardır” (Güven Türker, 2010:49-50). Ve hala da bu süreç devam etmektedir.

Araştırma yapılan ilçede apartman kavramsal olarak kendine yeni yeni yer edinmiştir. İlçe sakinleri günümüz koşulları, beklenti ve ihtiyaçları doğrultusunda mekânlarını değiştirmek istemişlerdir. Tam da bu noktada neden bu değişimi istedikleri mevzuu araştırmamız açısından önemlilik arz etmektedir. Çünkü insanların mekânlarını değiştirme isteklerinde illa ki bir neden söz konusu olmaktadır. Süreç yerleşim yerinin imara açılmasıyla ilçe sakinlerinin evlerini kat karşılığında herhangi bir müteahhite verip 1 ev yerine 2-3 ev ve dükkân sahibi olmasıyla başlamıştır. Böylece yavaş yavaş müstakil evlerin yerini apartmanlar almış ve ilçe tam anlamıyla değişim sürecine girmiştir. Görüşmecilere apartmanda yaşama düşüncesinin ve apartmana geçişin nedenleri hakkında sorulan sorular şu başlıklar altında “ekonomik nedenler”, “mecburiyet” ve “konforlu bir yaşam isteği” ortaya konulup düzenlenmiştir.

3.3.1. Ekonomik Nedenler: “Bir Ev Başka Üç Ev Başka”

Ekonomi, insanların geçimini ve gereksinimlerinin karşılanması için lazım olan toplumsal bir kurumdur. İnsanların hayatında hep önemli bir yere ve etkiye sahip olmuştur. Kişinin yaşam kalitesini etkileyen ve belirleyen önemli unsurların başında ekonomi gelmektedir. İnsanlar hayatları boyunca hayat standartlarını daha iyi seviyelere getirmek için çaba sarf etmektedir. Ekonomik anlamda kendisini güçlü gören kişiler hayata dair bakış açıları daha emin adımlarla ve umut doludur. Fakat ekonomik olarak güvensizlik ve belirsizlik yaşayanlar ise kendilerini hayat mücadelesine karşı geçim noktasında yetersiz hissetmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle ekonomi insanların hayatında önemli bir yer tutmuştur. Son zamanlarda dünyada nüfusunun sürekli artmasına bağlı olarak yaşanan toplumsal değişim ve dönüşüm insanların ihtiyaçlarını daha da çeşitlendirmekte ve arttırmaktadır. Durum böyle olunca haliyle insanlar daha iyi bir ekonomiye sahip olmak istemekte ve bunun için çabalamaktadırlar. Çünkü her tüketim yapma isteği ekonomi ile doğru orantılıdır.

Araştırma yapılan ilçede de apartmanlaşmanın bu denli artması ve apartmana sahip olma düşüncesinin bir nedeni de ekonomik kaygılar ve imkânsızlıklar oluşturmaktadır. Apartmanlaşma, bireylerin ekonomik sermayelerinde artışa neden olmuştur. Ekonomik sermaye Bourdieu'nun sermaye kavramlarından birisi olup kişinin ekonomik kaynakları elinde bulundurması ve ekonomik kazancı ile doğrudan ilişkili olan sermaye türüdür (Kaplan ve Yardımcıoğlu, 2020:32). İlçe sakinlerinin çoğunluğu önceden müstakil evde yalnızca tek 1 evde yaşarken apartmanlaşma ile birden fazla apartman dairesine sahip olmuşlardır. Bu durum ekonomik sermayelerine bir hayli katkı sağlamıştır. Görüşmecilerin bu konudaki ifadelerine bakıldığında elde ettikleri dairelerinden birinde kendileri yaşamakta olduğunu diğer kendi paylarına düşen dairelerini ise kiraya vererek ekonomik bütçelerine ekstra gelir kazancı elde ettikleri görülmüştür ve bu durumu şu şekilde anlatmışlardır:

“Bahçeli evden apartmana geçmemde ekonominin etkisi çok fazla oldu. Çevremde evini kat karşılığı verip yerine 2-3 ev, dükkân veya nakit para alanlar oldu. Bizde evimizi apartmana verirse 1 ev yerine 3 ev, dükkân veya nakit para alırız dedik. Sonrasında bu evleri çocuklarıma veririz onlarda ev sahibi olur diye düşündüm.”G.25

“1 ev yerine 3 evim olur dedim verdim. 1 ev başka 3 ev başka. Şimdi o evlerimi kiraya verdim. Emekli maaşım bir de kira gelirim var herhangi bir ihtiyacım olduğunda kira gelirim ile bunları rahatlıkla karşılayabiliyorum. Aynı zamanda 3 ev sahibi olunca çocuklarıma da evleri pay ettim. 1 evi 2 oğluma diğer 2 evi de 5 kızıma verdim. Her anne baba ister evladına bir şeyler bırakmak o açıdan iyi oldu.”G.17

“1 evin yerine 3 tane ev aldık. Bu durum illaki bizleri etkiledi. Normalde olsa 3 ev için para verip almak çok zor olurdu. Ama şuan 3 evim var Her çocuğuma bir ev verdim.”G18

Bu anlamda görüşmecilerin anlatımından yola çıkarak var olan bu durum kişilerin ekonomik sermayelerinin iyileşmesine neden olmuştur. Çünkü öncesinde tek bir ev sahibi olan insanlar bir anda 3 ev veya dükkân sahibi olmuşlardır. Tabi bu durum hanelerine iyi bir gelir kaynağı olmuş ve yaşam standartları bir anda yükselmiştir. Ayrıca çocuklarına ileride bu evlerden miras bırakmak istemeleriyle onların ekonomik hayatlarına katkı sunmak istediklerini söylemişlerdir.

Diğer bir açıdan ekonomik sermayelerindeki bu artış, daha rahat biçimde tüketimi de beraberinde sağlamıştır. Apartmanlaşmanın olmasıyla sağlanan ekonomik kazanç maddi anlamda alım gücünü arttırmış ve kişiler daha rahat tüketim yapma konusunda elverişli hâle geldiklerini şu şekilde belirtmişleridir:

“İki evim kirada çok şükür emekli aylığımda var bana yeter artar da. Evlerde herhangi bir sorun çıktığında en azından masraflarını karşılıyorum. Bana fazladan yük oluşturmuyor.”G17

“Evimin kirası ile üniversitede kızımı okutuyorum. Bizim için çok oldu. Eşim emekli kira olmasa zor olurdu.” G9

“Evlerden gelen kira bizim için çok iyi. Bir şey alacak olduğumda bunu evin kirasıyla veririm diyorum. Eşimde gelen kiraya karışmaz bana verir bende evimin eşyalarımı, çocuklarıma harcıyorum. O ay fazla bir şey çıkmazsa birikim de yapıyorum bekâr çocuklarım var.” G25

Müstakil evden apartman dairesine geçip yaşamına devam eden bazı görüşmecilerin apartmanda yaşama isteklerinin kendi tercihlerinden ziyade ekonomik koşullar gereği olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Müstakilde kirada oturuyordum. Kardeşim dedemden kalan arsa üzerine kendi imkânları ile apartman yapınca bize de buradan bir pay düştü çıktık geldik. Ama imkânım olsa bahçeli ev almak isterdim. Eşim istemezdi belki illa apartman olsun derdi ama ben müstakili alacak gücüm olmadığı için bir de kiradan kurtulup payıma düşen apartmanda ev sahibi oldum.”G21

“Apartmanda yaşama isteğimiz müstakil evdeki maddi zorluktan oluştu. Müstakil evde otururken kiracıydık eşim ekonomik açıdan zorlanıyordu. Şimdiki oturduğumuz apartmanın müteahhitti müstakil evimizi alıp ona karşılık apartmandan bir daire verince bizde ev sahibi olur maddi açıdan zorlanmayız diye düşündük”G.15

“Ekonomik imkânlar bizi bu duruma getirdi. Müstakil evde kiracıydık. Hep müstakildeydi gözümüz. Ben eşime hep diyordum bizim köyde bir ev var orayı alalım ona da paramız yetmeyince alamadık. Müstakil ev elimize geçmeyince ekonomik şartlar bizi apartman dairesi almaya itti.”G.22

“Bizde isterdik müstakil bir ev satın almayı fakat maddi anlamda bizi zorladı. Çocukların bahçeli bir evde büyümesi ile bu apartman dairesi içine sıkışması arasında dağlar kadar fark var” G.23

Yapılan görüşmelerde görülmüştür ki ekonomi hayatın her noktasında önemlilik arz ettiği gibi insanların ev seçiminde ve ev tercihlerinde de önemli olmuştur. Apartmana geçisin nedenleri sorulduğunda görüşmecilerin çoğunluğu ekonomik kazanç açısından verdiklerini söylemektedirler Maddi anlamda daha fazla gelir elde etmek isteyenler evlerini kat karşılığı apartmana vermek isterlerken imkânı bir apartman dairesi almaya yeten görüşmecilerde maddi elverişsizlikten apartmanda yaşamayı tercih ettiği görülmüştür. Dolayısıyla daha iyi bir ekonomik sermayeye sahip olma arzusu her ne kadar apartmanda yaşama isteğinin belirleyicisi olmuşsa ekonominin elverişli olmaması da apartmanda yaşamının bir diğer etkeni olmuştur. Esasında bakıldığında herkesin ortak kaygısı ev sahibi olarak kendilerinin ve çocuklarının hayat standartlarını arttırmak olduğu görülmektedir.

Çünkü günümüz ekonomik koşulları göz önüne alındığında bir ev sahibi olmak çok değerli ve kıymetli bir hal almıştır.

3.3.2. Mecburiyet: “Orta Yerde Kaldık”

Mecburiyet, kelime anlamı olarak herhangi bir şeyi yapmak zorunda kalmayı ifade etmektedir. Tercihten ziyade kaçınılmaz bir zorunluluk olarak kişilerin seçim yapma mekanizması devre dışı bırakarak tercih hakkının tanınmadığı bir durumda kalmaktır. Bu nedenle kişinin kararı ve zorunlu şekilde yapmış olduğu eylemler edilgen bir yapıda olup etkenliğini yitirmektedir. Mecburiyet kelimesi aynı zamanda insanlar için çaresizliği ve alternatiflerinin azalmasını ifade etmektedir. Çaresiz durumların en kurtarıcı sözü mecburiyet kelimesi olmaktadır. Hayat dediğimiz yer seçimlerle ve tercihlerle dolu bir yerdir. Elbette ki her tercih ve seçim bir mecburiyet gerektirmemektedir. Fakat bazen bir şeylere mecbur kalarak karar vermek zorunda kalmaktayız. Araştırmanın yapıldığı ilçede de mekânsal değişim ve dönüşüm noktasında insanların yaşam alanı olan evleri hakkında bir tercih ve karar verme durumları söz konusu olmuştur. Apartmana geçişin nedenleri sorulduğunda bir kısım görüşmeciler “mecburiyet” kavramı üzerinde durulmuştur. Evlerini kat karşılığı apartmana vermek isteyenler kendi tercihlerini yaparken bundan olumsuz şekilde etkilenip mecbur kalarak evlerini vermek zorunda kalanların da olduğu görülmektedir. Özellikle evlerinin sağ, sol ön ve arka taraflarındaki evlerin apartmana verilmesi veya gelecekte verilme ihtimalinin düşünülmesi sebebiyle mecburen vermek zorunda olduklarını “mecbur kaldım” şeklinde ifade ederek şöyle anlatmışlardır:

“Aslında evimi apartmana vermeye pek gönlüm yoktu. Özellikle çocuklarımın hiçbiri istemiyordu. Ama evimin yan tarafı olan komşum evini verince bende zamanla diğer tarafta evini verir ben orta yerde kalırım diye korktum. Çünkü iki tarafım da yüksek bina ben sadece ortada kalmış olacaktım. Müstakil evimde biz damda uyurduk bütün evler aynı boy olduğu için sorun olmuyordu. Ama apartman yüksek ben damda uyusam yukardakiler beni görmüş olacaktı. Bu nedenle damda rahat uyuyamam bahçede rahat gezinemem diye mecbur vermeliyim diye düşündüm.”G.17

“Bana en çok sıkıntı veren etrafımda binalar apartmanlar çoğalınca benim müstakil evim ortada kaldı. Böyle olunca ben tesettürlü biri olduğum için bu konuda sıkıntı yaşatmaya başladı. Bahçeye sürekli düzgün şekilde çıkmam gerekiyordu buna dikkat edemediğim zamanlar psikolojik olarak kendimi kötü hissediyordum. Yazın bir masamı kurayım bahçede çay kahve içip yemek yiyeyim desek sürekli başımızı kaldırıp apartmanlara bakıyorduk acaba bizi izleyen var mı diye. Apartmanlar üzerimize üzerimize geliyordu sanki. Ayrıca bizim evlerimiz yazın sıcak olduğu için damda veya bahçede

yatardık. Apartmanlar olunca artık onu da yapamamaya başladık. Mecbur kalıp bizde başka apartmana geçtik.”G.1

“Apartmanda yaşama düşüncesi mecburiyetten oluştu. Çünkü iki tarafımızda apartman yapılıncaya biz ortada kaldık. Mecburen bizde evimizi apartmana verdik ve şuan apartmanda yaşıyoruz.”G.14

“Sağım verdi solum verdi orta yerde kaldım. Güneş yüzü görmedim. Ne yapacaktık damada yatamazdım. Avluya da çıkma konusunda sıkıntı yaşadım”G.18

“İki tarafım apartman yapılıncaya ortada tek kaldım. Ney o öyle apartmanın bütün pislikleri har har bizim eve geliyordu. Onun için mecbur kaldım bende verdim” G.20

Bu söylemlerden hareketle bakıldığında evlerini apartmana veren bazı görüşmeciler mahallelerindeki komşularının evlerini kat karşılığı olarak verip apartman yaptırmamasından olumsuz şekilde etkilendikleri için bu sürece dâhil oldukları görülmüştür. Apartmanlaşmanın başlamasıyla evlerin konumu, manzarası, ferahlığı ve eski düzende yaşanabilirliği fazlasıyla olumsuz etkilendiği görülmüştür. Kişi evini apartmana vermek istemese bile sırf yanındaki ev apartmana verdiği için evin işlevselliğinin kaybetmesi nedeniyle mecbur kalıp vermek zorunda kalmaktadır. Elbette ki evi her böyle olan ne kadar bu olumsuz süreçten etkilense de bu duruma direnç gösterip hala evini apartmanlara vermeyenler de bulunmaktadır. Ama görüşmeciler ile yapılan konuşmalarda çoğunluk eğer evini bir müteahhit isteyip de vermezse ileride daha da değer kaybedip veya evi almak isteyen başka bir müteahhit olmaz diye fırsatı değerlendirmek istedikleri görülmüştür.

Apartmanda yaşama düşüncesi için farklı mecburiyetler sunan bazı görüşmecilerin ifadelerine bakıldığında:

“Apartmanda yaşama düşüncesi benim tercihimde olan bir şey değildi. Evlendim gelin geldim eşimin ailesi ona apartmanda bir ev vermişti. Seçeneğim yoktu. İmkânım olsa bahçeli evde oturmak isterdim.”G.13

“Evlendiğimde kayınvalidemin müstakil evinin arkasına yapılmış bir evde oturdum. Yani bize ait değildi miras malı olarak geçiyordu. Mecbur kendimize ait bir ev almalıydık. Sonuçta ne kadar süre böyle devam edebilirdi ki? İlçede apartmanlaşma olmaya başlayınca temelden bir apartman dairesi aldık. Temelden alınca daha uygun oluyordu. Zaten eşim bahçe işleriyle uğraşmayı sevmiyordu. Epey bir süre taksitini ödedik. Sonrasında apartmana taşındık.”G.3

3.3.3. Konforlu Bir Yaşam Alanı

İnsan doğası gereği rahat yaşamı her zaman arzulamış ve tercih etmek istemiştir. Özellikle ev hayatında konfora ulaşma isteği önemini gittikçe arttırmaktadır. Yaşam

alanlarının huzurlu, güvenli, kişinin ihtiyaçlarına cevap vermesi, sağlıklı ve rahat bir ortam sunması açısından kişinin tercihlerinde öncelikli hal almıştır. Müstakil evler konfor açısından pek de tercih edilen yapılar değildir. Apartmana geçişin nedenleri sorulduğunda “daha konforlu” denilmiştir. Çoğunlukla görülmüştür ki müstakil evlerde yaşayanlar apartman yaşamını modern, konforlu, işlevsel ve ideal bir yaşam olduğunu düşünmektedirler. Hatta çoğu kişi için apartmanı müstakil evlerden ayıran en temel faktörün konforlu yapısından kaynaklandığını söylemektedir. Çünkü zannımca apartman modernlik sonucunda ortaya çıkmış ve teknolojik sistemlerin ürünü olduğu için bireylere daha lüks ve konforlu alanlar olarak görülmektedir. Dolayısıyla zenginlik algısı da yaratmaktadır. Her bir oda farklı işlevlere yönelik yeni mekânsal düzenlemelere yol açar. Böylece ev içi konfor alanı daha da artar. Her bir oda bir işlevi üstlenir isteğe göre dayanır döşenir ve işleve göre tasarlanır. İnsanlar açısından arzu edilen konforlu alanlar oluşur. Bütün bunlar araştırma kapsamında ve yapılan gözlemler doğrultusunda elde edilmiştir. Eski ile yeni yaşam alanı arasında karşılaştırma yapan görüşmeciler genellikle fiziksel şartlar ve temizlik bakımından apartman imkânlarının çok daha konforlu olduğunu söyleyerek şöyle aktarmışlardır:

“Ben müstakil bir evde oturup soba derdi, bahçenin bakım işleri ve tehlikeli böcek olaylarını yaşamak istemediğim için apartmanda yaşamak istedim. Ben nöbet usulü ile çalışan biriyim evde olmadığım zamanlar oluyor eşim tek başına o evin yükünü kaldıramazdı. Özellikle ısınma çok büyük sıkıntı ben evde olmadığım zamanlar sabahın erken vaktinde sobayı kim yakacak bunlar hep bir problemdi. Ayrıca güvenlik açısından da apartman benim için daha konforlu diyebilirim. Dediğim gibi nöbetli çalışan biri olduğum için müstakil ev olsaydı aklım eşimde olurdu. Bu nedenle her açıdan benim için konforlu diyebilirim”G.16

“Apartmanda yaşama istediğim en çok ısınma ve herkesin kendisine ait odası olması için istedim. Evimiz sobalı olduğu için kışın tek bir odada hepimiz oturmak ve uyumak zorunda kalıyorduk. Çocuklarım hep kendilerine ait odaları olmasını istiyordu. Bütün aile aynı odada uyumak hiç güzel değildi ama mecburduk. Çünkü kış gelince soba haricindeki odalar ve sular buz gibi oluyordu. Mutfakta bulaşık yıkamak, affedersiniz tuvalete gitmek bile eziyet haline geliyordu. Apartmanda yaşayan akrabalarım gidince onların rahat yaşamlarına hevesleniyordum.”G.25

“Tabii ki apartman müstakil eve göre daha derli toplu ve temiz. Temizlik açısından baya konfor sağlıyor. Müstakil ev bahçeli olduğu için daha çok kirleniyordu ağaçların yaprakları her gün yere düşüyor sürekli yıkamak temizlemek zorundasın baya emek istiyordu yani. Bu yüzden müstakil evde iş yükümüz daha ağır oluyordu. Ama apartman öyle değil bir gün sil süpür temizle bir kaç gün her yer temiz kalıyor. Hele de ben çalışan bir kadın olduğum için bana çok büyük konfor sağlıyor” G.24

“Apartmanı daha bir düzene sahip olduğu için ve daha rahat olabileceğimizi düşündüğümüz için tercih ettik. Sonuçta daha önce müstakil evlerle soba yakıyorduk saba gibi büyük bir sorun vardı. Çünkü bir oda ısınıyordu diğer odalar soğuk oluyordu. Ama apartmanda kalorifer sistemi olduğu için her yer aynı derecede. Özellikle kış için apartman yaşamak büyük rahatlık” G.4

Apartmanın tercih edilme nedenlerinden olan konforlu bir alanda yaşama istediği görüşmecilerin çoğunluğu tarafından dile getirilirken özellikle ısınmanın getirmiş olduğu sorunlar sıkça vurgulanmıştır. Soba her görüşmeci için bir eziyet ve sorun olarak görülmüştür. Özellikle de görüşmeciler kış ayının başladığı vakitlerde daha fazla sıkıntı çektiklerini ifade etmişlerdir. Tek bir veya iki odaya sobanın kurulması gündelik işleri ve uyku alanın kısıtlanması hane içinde ister istemez olumsuz yansımaları olmuştur. Yıllarca sobalı evlerde yaşayanlar için apartman konforun ve lüks hayatın mekânı olarak görülmektedir. Tercih edilmesinin diğer bir noktası ise apartmanın müstakil eve göre daha düzenli, iş yükünün az ve temiz kaldığı görüşü üzerine olmuştur. Müstakil ev bahçesinden dolayı tozu ve toprağıyla daha çok kirlenmeye açık alanlardır. Evin içi ve dışı diye bir ayırım söz konusudur. İçeriye ayrı dışarıya ayrı bir zaman ve emek istemektedir. Haliyle bu durum da iş yükünün fazla olmasına neden olmaktadır. Özellikle çalışan bir kadın için ekstra iş yükü olarak görülmektedir.

Özellikle gelecek zaman düşünüldüğünde apartmanın yaşlılık sürecinde zahmetsiz ve kolay deneyim sağlaması açısından da konforlu bulunduğunu ifade eden bazı görüşmeciler:

“Valla kızım benim için bahçeli ev artık zor. Kim o bahçe ile uğraşacak bakımını yapacak. Hele kışın kim sobamı sürekli doldurup yakacak. Artık eskisi gibi yapamıyorum. İçinde kalsam gözümde tahammül etmezdi. Apartmanın zahmeti yok. Bir tek elektrik gidince aşağıda olsam merdiven beni zorluyor. E onda da elektriğin gelmesini bekliyorum.” G17

“Müstakil ev iyi güzel de işi çok. Çok işi var. Ondan sonra bahçe bakımı var. Meyve ve sebzelerin sulanması var. Sonrasında bunları toplamak var. Sürekli ev önü yıkaması ve süpürülmeli. Bu açıdan çok zahmetli. Belki şuan yaşasam gencim yapabilirim ama bunun bir de ihtiyarlık dönemi var. Yani yaşın ilerledikçe hastalığında çoğaldıkça bu sefer yapamama, ayakta duramama mevzusu söz konusu olduğu için bu sefer kendine en güzel rahatlık apartmanda diyorsun. Müstakil bahçeli ev yaşamak adına her ne kadar güzel olsa da ileriki yaşları düşününce daha zor. Apartman rahat konforlu.” G.5

“Artık yaşılanıyoruz eskisi gibi edemeyiz. Bahçeli evin işi çok. Aslında bahçeli ev hareket açısından iyi güzel. Burada ye iç yat uyu iş az onun için hastalık daha çok oluyor ama yaşlandığım için bahçeli evde istesem de eskisi gibi iş göremem.” G.19

Apartmanlar müstakil evlere göre özellikle yaş almış görüşmeciler için daha zahmetsiz olarak görülmektedir. Müstakil evlerde kişileri en çok zorlayan durumlar soba ve bahçe bakımının emek istemesi olmuştur. Sonuçta klasik ev işlerine bir de dışarı işi eklenince çaba sarf etmek iki katına çıkmaktadır. Günümüzde her şeye harcanan vakit gittikçe azalmakta ve yaşadığımız çağ pratiğın, konforun ve rahatlığın merkezi haline gelmiştir. Dolayısıyla insanlar artık her şeyin en kolay ve en konforlusunu neyse onu arzu etmektedir. Bundan dolayı her ne kadar bahçeli evi sevdiklerini söyleseler de sürekli bunun yaşlılığı da var artık yaşlanıyoruz istesek de yapamayız diye söylenmektedirler.

3.4. APARTMANDA GÜNDELİK HAYAT

3.4.1. Komşuluk İlişkileri ve Yardımlaşma

Türk toplum hayatında yeri ve işlevi bakımından önemli yere sahip olan komşuluk, gündelik hayatın vazgeçilmez bir toplumsal yaşam alanı ve olgusudur. Komşuluk birim olarak genellikle yüz yüze samimi ilişkilerin hâkim olduğu bir alanda yer alan ve kişilerin çok uzak mesafede olmadan yürüme uzaklığında ilişkilerini yürüttüğü bir birim olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 1998: 88). Hem sosyal hem de mekânsal açıdan gündelik hayatın en vazgeçilmez rutinlerinden biri olan komşuluk toplumsal ve mekânsal yakınlığın öznesidir. Aileden sonra en samimi toplumsal ilişki komşularla girilen ilişkilerdir. Komşuluk Türk toplum yaşantısında gündelik yaşam içerisinde var olan işlevi, niteliği ve unsurları bakımından ortaya çıkan önemlilik arz eden elzem bir ilişki biçimidir (Gündüz ve Yıldız, 2008: 124). Gündelik iletişim komşularla kurulur. Gündelik yaşamın bütün ufak tefek konularında yardım ve dayanışma için komşulara başvurulur.

Geleneksel komşuluk anlayışının değişen mekânsal yapılar, iş hayatı, ekonomik imkânlar ve eğitim durumu yüzünden idrak edilme biçimi etkilenerek komşuluk ilişkilerinin temel yapısında yerine getirilmesi gereken noktalarda ciddi farklılıklar ortaya çıkarmıştır (Gündüz ve Yıldız, 2008:127). Komşuluğun bu değişimler içerisinde özellikle şehirleşme sonrasında daha çok yapısal ve işlevsel olarak etkilendiği görülmektedir. Çünkü komşuluk büyük kentlerdeki yeni konut gelişimleri sonrası evlerin apartmanlara dönüşmesi sonucunda geleneksel evlerin sahip olduğu sosyal ve fiziksel imkânlarından yoksun kalmaktadır (Gökçe, 2007:30). Böylelikle yeni yapılanma olan apartman daireleri sosyal ayrılığa ve etkileşim eksikliğine daha çok neden olmaktadır.

Apartman, “modernitenin üst üste konmuş kutuları andıran konut tasarımı ev-yuva algısını konuta tahvil edip mekânı küçültürken aileyi de ihmal etmemiş ve onu da küçülterek çekirdek ailenin yerleşmesine hatta toplumsal yaşamı en küçük birim olan bireye indirgemeye çalışmıştır” (Koyuncu, 2013: 32). Apartman, getirdiği kolektif yaşam biçimiyle komşuluk ilişkisini yeniden tanımlayan bir konut üretim biçimi olarak tanımlanabilir. Kentlerin ayrılmaz bir parçası haline gelen çok katlı yapılaşma birbirlerini pek tanımayan birçok insanın birlikte bir arada yaşamasını beraberinde getirmiştir. İnsanlara sosyal ve psikolojik imkânlar sunmayan bu yapılanma beraberinde komşuluk ilişkilerinin zayıflamasına da ortam hazırlamıştır (Koyuncu, 2009:38). Buradan hareketle komşuluk ilişkileri zorunlu karşılaşmalar sonucunda sadece gülümseme veya selamlaşmayla beraber kısa bir hal hatır sormanın ötesine geçememektedir. Görüşmeler evlerden ziyade kapı önü, asansör kabini ve merdivenler gibi alanlara kaymaktadır. Böylelikle evler artık eskisi gibi sık sık açılmamaya başlamış ve sohbetler bir iki cümle ile sınırlı kalarak herkes kendi alanına çekilmeyi yeğlemektedir. Aynı zamanda apartmanlaşma süreci ve mekânsal değişimle birlikte kişilerin yapmak ve uymak zorunda olduğu yeni davranış kalıpları da görülmektedir. Bunlara bakıldığında apartman toplantılarına katılmak, gelir giderler hakkında ortak kararlar almak ve apartman yönetiminin kurallarına uymak gibi durumlar karşımıza çıkmaktadır. Sağlam bir ilişki ve bağ oluşturmayan kişilerin bu konularda da sıkıntı yaşadığı görülmektedir. Hele ki yabancı ve ev sahibi olmayan kesimlerin bu konularda daha ilgisiz ve sorumsuz olduğu aşikârdır.

Yardımlaşma konusunda ise görüşmecilerin çoğunluğu komşuluk ilişkilerinde olduğu gibi apartmanlaşmayla beraber gittikçe zayıfladığı yönünde olmuştur. Görüşmeciler müstakil evlerde yardımlaşmaların daha iyi, yoğun ve samimi olduğunu belirtmektedirler. Müstakil ev fiziki yapısı itibariyle kapı önlerinde ve duvardan duvara sohbetlerin yapıldığı alanlar olarak elverişli mekânlardır. Bu nedenle insanların birbirini iş yaparken yardıma ihtiyacının olduğunu görmesi daha çok mümkün olmaktadır. Çünkü müstakil evlerde bahçe olduğu için birbirinin bahçesindeki günlük bakım ve bahçe budama işleri söz konusu olduğunda veya meyve sebze toplanması ve bunların aşılması gibi durumlarda bu işlerden anlayan kişiler tarafından yardımlaşma söz konusu olmaktadır. Özellikle araştırmanın yapıldığı ilçede bazı işler birçok kişinin bir araya gelmesiyle daha kolay olmaktadır. Örneğin bir salça, pekmez, pestil, ekmek ve nar ekşisi

yapımında yardımlaşma daha fazla önemlilik arz etmektedir. Bu gibi işler kendine göre zorluklar barındırmaktadır. Bu noktada komşular daha ön plana çıkarak bu işlerle uğraşan birileri görüldüğünde hemen yardıma gitmekte ve katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla yardımlaşma konusunda komşuluk ilişkisi de yakından etkili olmaktadır. Samimi ilişkilere sahip komşu yardımlaşma konusunda da önemli rol oynamaktadır. Fakat apartman dairesi içinde kimse kimseyi görmediği ve komşuluğunda eskisi gibi olmadığı için kimin o an ne işi var bilinmesi zor olmaktadır. Hele ki insanların gün içinde daha çok iş hayatında olması başkasına ayrılacak zamanı da sınırlandırdığı için yardımlaşmaya istese de katkı sunma imkânı olmamaktadır. Tüm bu durumlar neticesinde apartman dairesine geçince mekânsal değişim sonrasında sosyal hayatlarının, komşuluk ilişkilerinin ve yardımlaşma pratiklerinin zayıfladığı ve neredeyse yok olmaya başladığı hakkında bilgi vermektedir. Bu durumun kaynağına dair düşüncelerinin ne olduğu sorulduğunda görüşmecilerin üç temel neden sundukları görülmüştür. İlki, apartman dairelerinde oturan kişilerin çoğunlukla yabancı kişilerden oluşan çalışan memur kesimi olduğunu belirtmektedirler. İkincisi kendilerinin de çalışan olduğu için vakitlerinin pek olmadığını dile getirmişlerdir. Üçüncüsü ise apartman fiziki yapısı itibarıyla müstakil ev gibi fazla görünür bir alan olmadığı için komşuların birbirini her gün her saat görmesi de zor olduğu söylenmiştir. Örneğin eskiden evler aynı hizada yan yana konumlanmış dört tarafı çevrili bahçeli evlerden oluşmakta bu sebeple kişilerin bu tarz evlerde görünür olması veya günün belli bir kısmını bahçede geçirdiği için birbirini görüp konuşma ve sohbet etme olayları daha fazla imkân sağlamaktadır.

Apartman dairesinde yaşayan bazı görüşmecilerin iki mekân arasındaki komşuluk ilişkilerinin farklılığını değerlendirirken şu şekilde bahsetmesi dikkat çekmektedir:

“İkisi arasında çok fark var. Bahçeli müstakil evde yaşarken daha çok komşularıyla iç içeydim kapıdan çıkınca direk komşumu görüyordum. Apartmanda kapım 3 gündür kapalı ne soran var ne kapımı çalan ama orda öyle değildi illaki her gün görürdük ya da birbirimizden bir şeyler isterdik. Şuan yaşadığım apartmanda çoğunluk memurlardan oluşuyor özellikle uzun süreli tatillerde apartman daha çok boşalıyor 2-3 ev tek kalıyoruz. Akrabalardan ailemden soran olmasa ölsem bile kimsenin haberi olmaz.” G.3

“Müstakil evde oturduğumuz zamanlar herkesin birbiri ile ilişkisi daha iyiydi. Birbirimizi mahallede, yolda ve kapı önünde görürdük. Evimin sağında solunda oturan komşularıyla akşamüstü olunca kapı önünde oturur sohbet ederdik. Apartmana geçince ve ilçemizde apartmanlaşma artınca artık o eski günlerimizden eser kalmadı. Kimseyi tanımaz olduk. Eskiye göre ev sayısı ve birlikte oturduğumuz kişi sayısı arttı ama samimiyetimiz yok. Çünkü

çoğu yabancı çalışan memurlar veya başka köylerden ev satın alıp gelen kişiler.” G.25

Eskiden komşumu bahçede görürdüm direk konuşur sohbet ederdim. Ama şimdi çat kapı komşumun evine gidemiyorum. Apartmanlara geçince insanların görünürlüğü azaldı. Dört duvar arası kimse kimseyi göremez oldu. Müstakildeyken özellikle de yaz aylarında hayatımızın yarısı bahçede, damda ve hayatta geçerdi herkes birbirinin ne yaptığını illaki görürdü. Yardıma ihtiyacı olsa görür giderdik. Salça, pekmez, nar ekşisi gibi işlerimizi birlikte yapardık. Bu nedenle ilişkilerimiz daha yoğun olurdu.G.24

Bunların yanı sıra apartman dairesinde komşuluk ilişkilerinin daha iyi olduğunu ifade eden bazı görüşmecilerin bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Komşuluk ilişkilerim apartmana geçince daha iyi oldu. Eski oturduğum müstakil evde komşuluk ilişkim yoktu bunun nedeni ise kafa dengi insanlar değildi bana göre ama apartmanda ki komşularıyla çok iyi iletişim kurduk birbirimizle çok samimiyiz evlerde gün gibi toplanma günlerimiz oluyor belirli günlerde gidip geliyoruz.”G.15

“Apartmanlaşma komşuluk ilişkilerimiz açısından daha iyi oldu. Eskiden sadece evlerimizin yanındaki kişilerle komşuluk ederdik sayısı azdı ama apartmana geçince çok fazla insanı tanıma fırsatımız oldu açıkçası ben bu durumu seviyorum bu nedenle ilişkilerim daha çok arttı diyebilirim.”G.10

Dikkat çeken diğer bir önemli bir ayrıntı apartman dairelerinde yaşayan görüşmecilerin çoğunluğu her defasında eski komşuluk ilişkilerine özlem duyduklarını dile getirmeleri olmuştur:

“Müstakil evde yaşarken komşularım çok iyiydi sayı olarak azdık ama komşuluk ilişkilerimiz çok güzeldi. Bu ilişki karşılıklı birbirimize karşı hem saygılıydık hem de birbirimize rahatlıkla gidip gelebiliyorduk eksikliklerimizi birlikte gideriyorduk. Apartmanda da komşularıyla iyi ilişki içerisindeyim karşılıklı rahatlığı birbirimize veriyoruz. Karşı kapı komşumla her gün birbirimizi görürüz ayaküstü sohbet ederiz gün içinde kahve içmeye gideriz birbirimize. Bu tarz ilişkilerin karşılıklı olduğunu düşünüyorum.”G.7

Sonuç olarak yapılan araştırma sonucunda da müstakil ev ve apartman daireleri arasındaki komşuluk ilişkilerinin karşılaştırmasını yapan görüşmeciler genellikle müstakil evlerde yaşadıkları komşuluk ilişkisinin apartman dairelerine geçince aynı deneyimlerle devam etmediğini vurgulamaktadırlar. Apartmanlardaki yaşam, insanlar arasındaki ilişkileri farklı bir boyuta taşıyarak insanların birincil ilişkiler yerine ikincil ilişkileri tercih etmesine neden olmaktadır. Komşuluk ilişkileri her ne kadar değişip dönüşse de yine de yok olmamakta ve hala az çok demeden devam etmektedir. Bakıldığında komşuluk ilişkileri toplumsal yaşam içerisinde şekillenir ve gündelik hayatın içerisinde var olur. Mekânsal değişim ve dönüşümler komşuluk ilişkilerinin tipini

ve türünü değiştirip tekrardan önümüze yeni ilişki biçimi şeklinde ortaya çıkarmaktadır. Komşuluk ilişkilerinin azalma nedenlerine bakıldığında ise özellikle kadının iş hayatında olması daha etkili olmuştur. Çünkü komşuluk birimi çoğunlukla kadınlar üzerinden sürmektedir. Haliyle gün içinde kadın evde olmadığı zaman bu ilişki sekteye uğramaktadır. Diğer bir neden ise apartmanlaşma hayatının getirdiği yeni kültürel ve sosyal değişmelerdir. İnsanlar sosyal hayatlarını eskiye oranla kapalı yaşamakta ve nüfusun artması sonucunda yabancılaşmanın çoğalıp insanlar arasındaki güven duygusunun zedelenmesi insanlar arasındaki ilişkiyi etkilemekte. Bunun sonucu olarak birbirine gidip gelmeler azalmaktadır.

3.4.2. Apartman Kültürü: Toplu Yaşamın Zorluğu

Apartman olgusu toplumsal, kültürel ve ekonomik anlamların özelliklerinden etkilenmektedir. Hayatımıza girip ortaya çıktığından bu yana bu faktörlerin etkisi ile gelişim göstermiş ve yapılanmıştır. Barınma konusunda bir ev biçimi olan müstakil evlerle aynı anlamı ve özelliği taşısa da biçimsel ve kullanım alanı bakımından farklılıklar oluşturmaktadır. Türkiye’de 19.yüzyıl sonlarında başlamış çok katlı ve çok aileli hayat olan apartman pek çok farklı biçime bürünmüştür (Görgülü, 2016:167). Böylece apartman, evin geçirdiği tarihsel süreçte 19. yüzyıldan sonra ortaya çıkan ve hızla yayılan yeni bir ev biçimi olmuştur.

Halfeti, iklimine ve yaşam biçimine uygun mimari yapıya sahip bir ilçedir. İlçe ilk mekânsal düzlemini oluştururken halkın gelenek göreneklerinin ve kültürünün izlerini taşıyan yapılar şeklinde inşa edilmiştir. Ne yazık ki bu izleri taşıyan mekânsal yerleşmeler zamanla değişim dönüşüm sonucunda yerini bahçeli müstakil evlerden yerini yeni dönem apartmanlarına bırakmıştır. Her geçen gün teker teker eski mekânsal yerleşimlerin eksildiği ve yeni bu yapıların gittikçe daha da çoğaldığı yer olmuştur. Dolayısıyla bu değişim yeni bir kültürü de beraberinde getirmiştir. Çünkü her mekân farklı kültürel bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Araştırmanın yapıldığı ilçede de aynı durum söz konusu olmuştur. Önceden bir arsa üzerinde bir aile yaşarken apartmanlaşma ile birlikte bir arsa üzerinde üst üste birçok ailenin yaşamı söz konusu olmuştur. Böylelikle apartmanlar aynı zamanda toplu yaşama kültürünü de beraberinde getirmiştir. Çünkü bir alanda toplu halde herkesin birbirine saygı duyacağı şekilde yaşaması aynı zamanda bir kültür işidir.

Özellikle farklı kültürlerden yetişip gelen, eğitim düzeyinin ve yaşam tarzının farklı olması insanların bir arada yaşaması üzerinde etkisi olduğu aşikârdır.

Görüşmecilere yaşadığımız ilçede apartman kültürünün var olup olmadığı sorulduğunda kişiler kendi yaşadığı apartmanlardan yola çıkarak cevap verdiği görülmüştür. Bazıları bu soruya cevap olarak kesinlikle kültürün olmadığı söylerken bazıları da bizim yaşadığımız apartman diğerlerine göre çok güzel ve kültürün var olduğunu belirtmiştir. Ayrıca apartman hayatında merdiven ve asansör gibi ortak kullanım alanlarına özen göstermeden yaşayan kişilerin de apartman kültürüne sahip olmadığını ifade eden bazı görüşmeciler genel durumu şöyle açıklamışlardır:

“Apartman kültürü yok çoğu insan binayı temiz tutmayı bilmiyor. Yediklerini, sigara izmaritlerini ve çöplerini balkondan aşağıya atıyorlar. Binanın çevresi bu yüzden çok kötü çocuk bezlerine kadar aşağıya atanlar var. Bunları gördükçe evimi apartmana verdiğim için çok pişman oluyorum.”G.9

“Apartman kültürü yine var çok şükür yani böyle çok kötüde değil çok iyi de değil orta seviyede var. Arkadaşlarımdan duyuyorum mesela çok kötü diyorlar insanlar birbirlerine saygı göstermiyor temizlik açısından kimse düzene uymuyor sofrası silkeleyenler oluyormuş ama benim yaşadığım apartmanda insanlar uyumlu daha kültürlü olduğunu düşünüyorum. Apartman sistemine uyum sağlamışlar.”G.16

“İlçede kesinlikle apartman kültürü yok. Kendi düşüncem olarak çoğu kişi apartmanda oturan kişiler eğitilmiş olursa bina daha güzel ve uyumlu olur düşüncesine katılmıyorum. Bu durum kişilerin eğitilmiş eğitimsiz veya ekonomik durumlarının iyi ve kötü olup olmamalarıyla ilgili olmadığını düşünüyorum. Eğitilmiş insanlarla bile sorun yaşayabiliyoruz. Bazen çok dikkatimi çekiyor apartman aidatlarına ve giderlerine karı koca çalışıp iki maaş kazanan kişiler itiraz edip taşkınlık çıkartırken durumu çok iyi olmayan itiraz etmiyor.”G.21

“Apartman kültürü olduğunu sanmıyorum. Apartman kurallarına uyan yok. Apartmanda yaşamak isteyen apartman kurallarına uyacak. Nasıl girilir nasıl çıkılır bileceksin buranın temizliğine uyacaksın. Ben bunu yiyeyim atayım olmaz kapının önüne çöp yığınlar var olmaz böyle. Yün döşegi bina önüne koyan var ama çöpçü gelip onu oradan almaz. Gidip çöp tenekesi yanına koyması lazım ama bunu bile akıl edemeyenler var. Bu güzel bir şey mi? Bu yüzden apartman kültürü diye bir şey yok. Bu durumdan çok şikâyetçiyim. Ben Hollanda'ya gittim her yerin temizliğine uyumuna heveslendim orada bir yaprak dahi yerde göremezsin.”G.17

Araştırma kapsamında özellikle müstakil evlerde yıllarca yaşayıp apartmana taşınan insanlar apartmana gelince afallamakta ve yaşanan bazı sorunların ana kaynağı olmaktadır. Çünkü bu kişiler bu alanı ilk defa deneyimledikleri için apartmanın hayatına ve kurallarına ayak uydurmada sıkıntı yaşamaktadırlar. Ayrıca toplu yaşama

biçimine uyum sağlama noktasında da diğer apartman sakinlerine oranla daha çok zorlandıkları görülmüştür. Ayrıca apartmanda eski yaşam tarzlarını sürdürmeye devam etmeleri onlara uyum sürecinde ekstra zorluk yaşattığı görülmüştür. Örneğin, müstakil evde mangal yapan, avlusunda salça yapan, bahçesine sofrayı silkeleyen, camına ve balkon kenarlarına hortum tutup yıkayan bir kişi apartmanda da aynı davranışı yaptığında diğer oturan kişiler için sorun teşkil etmiş ve bu durumundan rahatsızlıklarını şöyle anlatmışlardır:

“Apartman kültürünün olduğunu düşünmüyorum. Herkes daha müstakil evin etkisinde diyebilirim. Müstakil evde yaşadıkları rahatlığı arıyorlar hal böyle olunca apartman kültürü maalesef yok burada. Geleneksel işleri hala apartmana taşıyan insanlar var. Salça yapmak için biberleri asansöre koyup dama çıkartmaya çalışanlar var. Bir defasında rüzgârdan salça tepsilerinin apartmanın damından uçtuğuna şahit olduk. Olacak iş değil bir anda o sese çıkan gürültüye korktuk panik olduk.”G.24

“Komşum sürekli üstteki kişilerin sofrası silkelemesinden şikâyetçi. Temizlik hiç yok. Yöneticinin hiçbir şeyden haberi yok hiç umurları değil.” G.19

“Halfeti’de apartman kültürü yok. Benim oturduğum apartmanda da bazen sorunlar var ama çoğu yere göre çok iyi. Özellikle karşı apartmanı balkonumdan görüyorum yapılmaması gereken şeyler yapılıyor. 5. Katın balkonundan aşağı çöplerini atanlar sofralarını etrafa silkeleyenler var. Balkonda yün yıkıyorlar sonra rüzgâr çıktığında sağa sola uçuşuyor. Balkonda eline hortumu alan aşağı sarkıtarak her yeri yıkamaya çalışıyor. Sular aşağı kattaki evlerin camına balkonuna gidiyor. Her yer su çekiyor böyle olmaz ki zamanla yıpranır gider.” G.25

Sonuç olarak apartmanlar gelişigüzel yaşanılabilen alanlar değildir. Ortak mekânın ve sorumluluğun paylaşıldığı kendi içerisinde bir düzeni, kuralı ve kültürü olan yerlerdir. Herkes tarafından müşterek olarak kullanılan apartman dairelerinin kültürünün ve kurallarının bilinmesi gerekmektedir. Aksi takdirde birlikte yaşamı zorlaştıran etmenlerin söz konusu olması kişileri olumsuz olarak etkilemektedir. Bakıldığında farklı kültüre, eğitime ve bilince sahip olan insanların bir arada toplu yaşamasının illaki belli zorlukları olmaktadır. Özellikle apartmanda temizlik sorunu, sağa sola atılan çöpler ve gürültü kirliliği görüşmeciler için bir sorun teşkil etmiştir. Zaten yapılan bu çalışmada da çoğunluk tarafından apartman kültürünün zayıf olduğu üzerinde durulmuştur. Bundan dolayı insanların yaşadığı yerden memnuniyetsizliklerine ve yaşanılan durumlardan yakınmalarına sebebiyet verdiği görülmüştür.

3.4.3. Üretim ve Tüketim İlişkileri: Bahçeden Markete

İnsan bulunduğu yere göre değişir ve dönüşür. Yaşamımızın biçimlenmesinde tüketimin önemli olduğu gözlemlenmektedir. Üretim tüketim ilişkileri toplumsal ilişkiler bakımından da çok çeşitli sonuçlar üretmiştir. Apartman modern bir olgunun simgesi haline gelmiştir. Kentsel yaşam, modernizm ile ortaya çıkıp sosyal ve kültürel değişim dönüşüm izlerinin belirlediği merkez haline gelmiştir. Kırsal yaşamdan kent yaşamına gelen birinin yaşam tarzının değişmesi kaçınılmazdır. Kent, köylü kimliğini kendi içinde dönüştürerek yeni yapılar inşa eder. Kapitalizmin en temel argümanlarından biri tüketimdir. Tüketim, taleplerin, arzuların ve ihtiyaçların giderilmesi için lazım olan üretim çeşitlerine, zamana, mekâna ve değere bağlı olan toplumsal ve ekonomik bir ilişki biçimini ifade etmektedir (Çetin, 2011: 60). Kentsel alanlar tüketim yapmaya elverişli yerlerdir. Çünkü üretim yapmak zahmetli ve uğraştırıcı bir iş olarak görülmektedir. Ayrıca çoğu mekânlar üretim yapmak için de uygun ortamlara sahip değildir.

Halfeti’de apartmanlaşmayla birlikte üretim tüketim örüntülerinde değişimlerin yaşandığı görülmektedir. Üretim tüketim ilişkileri açısından bakıldığında yıllarca müstakil evlerde yaşayan bu insanlar mekânsal değişim sonrası apartmanda yaşamaya başladığında ister istemez birçok gündelik işlerini de değiştirmek veya bırakmak zorunda kalmıştır. Görüşmecilerin cevapları doğrultusunda değişen ve bırakmak zorunda kalınan üretim ve tüketim alışkanlıklarına bakıldığında müstakil evde yaşadıkları dönemde evlerinin dört bir yanı duvarla çevrili bahçeden oluşmaktadır. Haliyle bahçenin olduğu bir yerde ekip biçme ve üretim söz konusu olmaktadır. Üretime elverişli mekânlarda yaşadıkları için iklime uyumlu her çeşit meyve, sebze ve çiçek yetiştirmeleriyle tam bir üretici hayat sürmüşlerdir. Ayrıca görüşmeciler bahçelerinin bir köşesinde mangal yaptıklarını, evin arkasında ocaklık adı verilen yerde sacın üzerinde ekmek yapıp pişirdiklerini ve bazı günler yer ateşinde yemek yaptıklarını ifade ederek bir yemeğin ve ekmeğin üretim aşamasında bile zahmet ve emeğin olduğu görülmüştür. Böylece üretim emek harcama ilişkisi ile doğru orantıda olmaktadır.

Bunun yanında bazı görüşmeciler eskiden hayvanlarının olduğunu ve beslediklerini ama apartmana geçince mecburen bunu da bıraktıklarını söylemişlerdir. Çünkü müstakil evlerde kişiler sadece kendi şahsi alanından sorumlu olduğu için bu tarz hayvan yetiştiriciliği için uygun fiziksel şartları barındırmaktadır. Fakat apartman hayatında

yaşamaya başlayınca üreticilikten çıkıp tüketici olduklarını ifade etmişlerdir. Çünkü apartman hayatı insana böyle bir fırsat ve imkân sunmamaktadır. Apartmanlar üretimden ziyade tüketimin daha elverişli olduğu alanlardır. Apartmanlarda ortak kullanılan alanlar kişinin özgür bir şekilde kafasına göre kullanımına uygun alanlar değildir. Dolayısıyla görüşmeciler müstakil evlerde yaşadığı dönemde yaptıkları bazı şeyleri apartmanda yaşamaya başladıktan sonra imkânlarının kısıtlanmasını söyleyerek çoğu şeyden mahrum kaldıklarını veya eski alışkanlıklarını apartman hayatında sürdürmeye devam ettirdiklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Eskiye göre ne kaldı ki her şey değişti. Biz eskiden her meyveyi yetiştirirdik. Zaten benim gençliğim köyde bahçelerde geçti. Eskiden her şey çok fazlaydı her şeyin tadı çok güzeldi. Her şey gözümün önünde yetişir kendimiz üretirdik. Şimdi nerde o günler o bahçeler. Maydanoza, naneye, eriğe para verip alıyoruz. Yine bundan önce evim müstakildi evimin bahçesi vardı az çok bir şeyler ekiyordum. Eee bu apartmanlar olunca evimi verdim artık ekili dikili meyvem sebzem yok. Haftada bir Pazar kuruluyor oradan alışverişimi yapıyorum.” G25

“Eskiden her şey doğaldı. Hiçbir şey satın almazdık. Her şeyimizi bahçemizde bağımızda yapardık. Belli başlı şeyler satın alınırdı. Ama şimdi öyle değil her şeyimizi parayla satın alıyoruz. Üretici yok artık bitti. Hayvan beslerdik üretirdik dağımıza bakardık üretirdik. Bahçemizde her türlü meyve sebze yetiştirirdi üretirdik. Şimdi hepsinden mahrum kaldık.”G19

“Bu bölgedeki bahçelerin hemen hemen hepsinde her çeşit meyve sebze yetişiyor. Bunlara para verip alırken üzüldüğüm ve özlediğim şey tatlarının aynı olmaması ve organikliğin olmaması. Bahçede yediğim ile marketten satın alıp yediğim arasında binlerce fark var. Fakat buna rağmen mecbur marketten alıyoruz.”G21

“Üreticiliğin gittikçe azalması ekonomik açıdan bize zararı oldu. Çünkü ben biberimi alıp yaparken şimdi hazır almaya başlıyorsun. Kuruluk gıdalar dolmalık biberler derken hazıra kalkışıyorsun. E bunlar da bizi maddi açıdan zorluyor tabii. Önceden kışlık hazırlıklar, şire pekmez yaparken şimdi aman ne gereği var yapmayalım diyor insan. Çünkü yapacak yer yok. Haliyle bilinen, tanıdık ve güvenli birinden alıyoruz. Bu konu fazlasıyla sıkıntı. Yazın bütün ürünlerimi tekrar ellerimle yapmak için müstakil evime gitmeyi düşünüyorum.” G24

“Benim bahçemde her meyvem vardı. Yeni dünyanın üzerinde çok fazla meyve vardı. Birisi gelip elini ağzını vurmadı. Kalktım kökünü çıkardım. Giden sene karşı komşumun yeni dünyası olmuş balkondan baktım canım istedi. Her meyvem vardı kızım bahçemde elimle ekmiştim. Çıkıp geziyordum bir tane ondan bir tane bundan koparıp yiyorduk. Ne emekler verdim. Ama şuan özlemiyorum bundan önceki yıllar olsa özlerdim. Çünkü artık edecek durumum yok. Elime hortumu alıp iki ağacı suvarma gücüm yok. Apartmanda yaşamasaydım bahçeme bakacak birini bulurdum. Çocuklarım hepsi ayrı yerde kim gelip yapacaktı ya da ekmezdim. Şimdi meyve sebzemi marketten alıyorum.”G17

“Evde insanın kendi yetiştirdiği şeyler her zaman insana daha güzel ve daha organik geliyordu. Elimin altında sürekli her şey vardı. Mesela benim maydanozum nanem ve yeşil soğanım her zaman elimin altındaydı. Ama şuan hepsini marketten alıyorum. Aniden lazım olsa eski evimde olduğu gibi çıkıp bahçeden koparıp gelebilirim. Artık her canım istediğinde elimin altında meyvem sebzem yok.”G7

“Millet organik yetiştiriyordu. Bahçede olanı bahçede dağda olanı dağda yetiştirip doyusya yiyip içiyorduk. Başkalarına da dağıttık. Biz üretip biz yedik. Şimdi üreten yok tüketici çok. Sadece tüketici var üretici bitti. Koca halfetide üretici diye bir şey yok. Her şey paraya bakıyor bin TL’ye gidip bir poşet eşya getiriyorsun sadece. O aldıklarımızda vitaminli bile değil. Bizim ettiklerimiz ata tohumuydu hep. Kendi tohumlarımızdan kendimiz yetiştiriyorduk.”G3

Müstakilden apartman dairesine geçen görüşmeciler eskiden ürettikleri ürünleri artık marketlerden, pazarlardan ve aktarlardan hazır bir şekilde satın alarak gereksinimlerini karşıladıklarını ifade etmişlerdir. Mekânsal değişim ve dönüşüm kişilerin üretimlerini de sekteye uğrattığı görülmektedir. Üretimin en belirgin değişimi tarımsal anlamda bahçe alanının ortadan kalkması ile kendisini göstermiş olsa da günlük, yazlık ve kışlık tüketilen gıdaların yapımı veya hayvan beslemekle elde edilen ürünlerin yapımını da etkilemiştir. Araştırma kapsamında yaşanan ilçede yatay yapılanma sürecinde yıllarca küçük veya büyük çapta üreticilik yapmış olan görüşmeciler apartman ile birlikte tüketici konumuna geçtikleri görülmüştür. Bu durumdan fazlasıyla eziyet çeken bir kısım görüşmeci ve yaşlı kesim olan görüşmeciler durumun bu şekilde değişmesini kendisine bir konfor ve rahatlık alanı olarak görmekte. Bir diğer kısım ise günümüzde organik ürünleri marketlerden temin etmenin zor bir hale gelmesinden ve üretimin aynı zamanda insanı meşgale etmesinden dolayı eski yaşantısına özlem duymaktadır. Aynı zamanda üretici kimliğini apartmanda sürdürmek isteyen ve bu duruma direnen bazı görüşmeciler ise bir şekilde zorda olsa alışkanlıklarını devam ettirme gayreti içinde olmuştur. Balkonunda ve terasında nane, biber, maydanoz, domates gibi yetiştirme alanı küçük çaplı ürünler veya evinin içinde çiçek ekmişlerdir.

3.4.4. Gündelik Hayatta Yeni Deneyimler: Damdan Terasa Hayattan Balkona

Mekânsal dönüşümle birlikte gündelik hayatta ne gibi yenilikler olduğu sorusu sorularak değişim ve dönüşümün gündelik hayata etkileri ve yeni yaşantılarında gündelik hayatlarının nasıl geçtiği ve hangi değişikliklerin olduğu öğrenilmek istenmiştir. Yaşamında değişiklik geçiren kişi günlük rutinlerini de değiştirmek zorunda kalır, yeni bir düzenli alışkanlıklar sistemi oluşturmaktadır (Türkoğlu, 2000:30). Çünkü insan

değişen yaşam koşullarına göre hareket ederek adaptasyon süreci yaşamaktadır. Bu her durum için söz konusu olmaktadır aksi durumda eski düzen ile yeni düzen arasında çatışma olur ve örtüşme sağlanamaz. Araştırma yapılan ilçede de mekânsal değişim sonrası insanların gündelik hayatlarının değiştiği görülmüştür. Değişen alışkanlıkların en önemlisi dam kültürünün yerini terasa bırakması evin ön bölümünde yer alan hayat kültürünün ise balkona bırakması olmuştur. Dam ve hayat müstakil ev için en önemli mekânsal düzenleme olarak karşımıza çıkarken balkon ve terasta apartman dairesi için vazgeçilmez mekânlardır. Dam, müstakil bir evin üst kısmını oluşturan bir alandır. İlçe iklimine uygun olarak daha serin bir alanda uyumak ve geleneksel olarak yapıp tüketilen yiyecekleri güneşte kurutmak için damlar tercih edilmektedir. Dam bu işlevleri ile bir gelenek ve bir kültür halini almıştır. Dam, yazın çıkıp uyunulan, salça, biber, pekmez ve tarhana gibi ürünlerin kurutulmasına yardımcı bir görev üstlenmektedir. Apartman hayatında ise dam yerine teras devreye girmiştir. Teras bir nevi damın görevini üstlenerek az çok kültürün devam etmesine olanak sağlamıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda da apartmanlardaki terasların dam niyetine kullanıldığı görülmektedir.

Müstakil evin “hayatı” ise apartman dairesinde balkona karşılık gelmektedir. Her ne kadar karşılığı olarak görülse de ikisi arasında farklılaşmalar ve kopuşlar olmaktadır. Hayat gündelik hayatın ve gündelik işlerin yapıldığı alanlar olarak bilinmektedir. Aynı zamanda bahçe ve ev arasında bir alan olarak da karşımıza çıkmaktadır. Hayat kişiye özel mahremiyet alanını temsil ederken balkon ise görünür olmayı ve açıklığı temsil etmektedir. Çünkü apartmanların birbirine yakın olarak konumlanmış olması balkonda zaman geçirmeyi zorlaştırmıştır. Böylelikle kolay bir şekilde seyredilen ve konuşmaların kolay bir şekilde duyulduğu mahremiyeti oldukça zedeleyen bir hal alarak günün birçok bölümünün içeride geçmesine de sebebiyet vermiştir. Tam da bu noktada araştırma kapsamında görüşülen kişiler de hayatlarında iki farklı mekânı deneyimlemiş ve iki farklı gündelik hayat bilgisine sahip kişilerden oluşmaktadır. İmkânlar doğrultusunda damdan terasa hayattan balkona gündelik işler taşınmıştır. Görüşmecilere dam ve hayat kültürlerinin değişimi bağlamında müstakil evden apartmana geçtikten sonra eski gündelik hayatınız ile şu an ki yeni gündelik hayatınızda nelerin değiştiği ve hangi deneyimleri yaşadıkları sorulduğunda şöyle aktarmışlardır:

“Apartmana geçince ev işlerim daha azaldı diyebilirim. Çünkü eski bahçeli evimde iş güç fazla olurdu. Her gün hayat yıkamak zorundaydım.

Çünkü illaki toprak ya da ağaçların yaprakları oluyor. Dışarıyı temizlesen içerisi kalıyordu içeriği temizlesen dışarıyı kalıyordu. Her ikisine yetişmek çok zordu. Ama apartman öyle değil. Balkon zaten küçük bir alan hayat kadar geniş ve büyük değil hayat kadar da kirlenmiyor” G25

“Gündelik hayatım elbette değişti. Evimin çok geniş bir hayatı vardı. Her işimi kendim yapardım. Ama apartmana geçince sadece bir balkona kaldık her işimi balkonda görmek zorunda kaldım. O da eh işte çok geniş değil idare ediyoruz. Uyuma yerimiz bile değişti. Eskiden yaz olunca damda uyurduk ama apartmanda böyle bir imkân yok. Balkon var ama dar ya da karşı apartmandan görülüyor. Rahat edemiyoruz. Valla ekmeğimi de çıkıp apartmanın terasında yapıyorum. Çünkü teras bana ait benden başka kimse kullanmıyor. Çok rüzgârlı olduğunda da karşı da kız kardeşim var onun evi müstakil evinin arkasında ocaklık da var toplaşıp gidip orda yapıyoruz.” G9

“Balkonda oturuyorsun ama rahat değilsin. Acaba karşı binadan kim bakıyor diye hep tedirgin oluyor insan. Konuşuyorsun acaba aşağı duyuyor mu yukarı duyuyor mu diye düşünüyorsun. Kalabalık misafirin geliyor balkon yeterli olmuyor yeterli olduğu zamanda mecburen gürültü oluyor. Ama müstakil evde hayat çok geniş bir alan. Masanı at sandalyeni koy semaverini yak baya keyifli oluyordu ve konuşma açısından da rahat ediyor insan. Ayrıca temizlik zamanı da hayat insana kolaylık sağlıyor. Örneğin bir halı yıkamak balkonda eziyet alan dar çünkü ama hayat öyle değil aynı anda halıları yan yana koy yıka. Geleneksel olarak her yıl yapıp tükettiğimiz salça, biber, pestil, sucuk gibi yiyecekleri de balkonda yapmak istediğimizde gün gün yapmak zorunda kalıyoruz çünkü alan dar ama hayatta tek seferde yapıp kurtuluyorduk.”G24

“Müstakil evimde damda tahtta yatardım. Havalı yerde yıldızlara baka baka. Ama şimdi apartmanda yazımız kışımız bellisiz. Ne damımız var ne tahtımız var ne bir şeyimiz var. Yaz kış içerdeyiz. Burada balkon var ama damda yatmanın keyfini vermiyor mecbur çok sıcak olduğunda balkonda ya da klima açıp içerde yattırıyoruz.” G19

Sonuç olarak balkon ve teras modernleşme unsuru olan apartmanların hayatımıza dâhil olmasıyla dikey yapıda kendisini gösterirken dam ve hayat ise müstakil bahçeli evlerin önemli yapılanma şekli olmaktadır. “Balkon mahremiyetin dışı açılımını, “Teras” müşterek alanı ifade ederken “Hayat ve Dam” kişiye özgü bir alana tekabül etmektedir. Görüşmeciler mekânsal değişim sonrası değişen gündelik hayata karşı yeni davranışlar, deneyimler ve alışkanlıklar sergilemek zorunda kalmışlardır. Çünkü her farklı mekân ve gündelik hayatlar yeni tecrübe ve deneyimler istemektedir. Fakat her ne kadar olursa olsun yeni sürece adapte olmak tüm görüşmeciler için zor olduğu görüşme sırasında tavırlarından ve yüz ifadelerinden belli olmaktadır. Eski dam ve hayat yaşamına özlem çoğu görüşmeci tarafından dile getirilmiştir. Müstakilden apartmana geçen insanlar için teras ve balkon yeni kavramlar olarak gündelik hayata dâhil olarak işler bu alanlar üzerinden yürütülmeye çalışılmıştır. Yukarıda bahsedilen geleneksel işleri farklı

alternatifler doğrultusunda ya müstakil evi olan akrabalarının yanına giderek yaptıklarını ya da hayat ve damda görülen işleri apartmanların balkon ve teraslarına taşıyıp bu şekilde işlerini devam ettirip yaptıklarını söylemişlerdir. Böylece müstakil evin gündelik hayatında var olan hayat balkona dam terasa taşınmıştır. Her ne kadar bir hayat balkon görevini bir dam teras görevini tam anlamıyla yerine getiremese de yine de insanlar için bir alternatif işlev görevini üstlenmiştir.

3.4.5. Değişen Mekânda Evin Yeniden Yorumlanması: Mekânsal

Düzenlemeler

Apartman ev olgusuna yeni bir bakış açısı getirerek yeniden yorumlanmasına neden olmaktadır. Müstakil evlere göre fiziksel olarak farklılık arz eden apartmanlar evin içinde de farklılıklar oluşturmaktadır. Müstakil eve göre apartmanda odaların her birine başka bir işlev yüklenerek kişisel hale gelip yeni mekânsal düzenlemeler yapılmaktadır. Çünkü apartman dairelerinin müstakil evlere göre daha konforlu, işlevsel ve rahat yapıda olması odaların kullanışlı şekilde dizayn edilmesine olanak sağlayarak evlerin kullanım alanları farklılaştırmaktadır. Bu nedenle müstakilden apartmana taşınırken eşyalar da haliyle ya değişmiş ya da bazı eşyalar işlevini yitirerek atılmaya veya başkasına verilmeye mecbur kalmıştır. İhtiyaç doğrultusunda yeni eve uygun yeni eşyalar alma gereksinimi oluşturmuştur. Yapılan görüşmeler sonucunda da görüşmecilerin çoğunluğu yeni evleri olan apartman dairesine geçtiklerinde maddi imkânlar doğrultusunda eski yaşadıkları müstakil evlerindeki çoğu eşyayı değiştirdiği veya başka bir yakınına verdiğini ifade etmişlerdir. Değiştirmeyen az bir kısım ise zamanla birikim yaparak eşyalarını yenilediklerini söylemiştir. Yeni eşya alımı konusunda özellikle en çok perde, halı ve üzerinde durulmuştur. Çünkü bu gibi ürünler standart ölçülere sahip olmadığından ve her mekân da birbirinden farklı fiziki yapıya sahip olduğundan değişim kaçınılmaz olmuştur. Üzerinde durulan bir diğer eşya ise ankastre fırın olmuştur. Apartmanda ankastre fırına göre mermer kesilmektedir. Eğer kişinin ankastre fırını yoksa o yerin boş kalması kötü görüntüye sebep olmakta ve ayrıca normal fırınlarda oraya yerleşemediği için ortada kalmaktadır. Bu nedenle estetik kaygı taşıyan görüşmeciler için ankastre fırın alınması bir nevi zorunlu bir şekilde mecbur olmuştur.

“Beyaz eşyam dışındaki her şeyi yenileyerek apartmana geldim. Eşyalarım eski ve tam değildi. Müstakil evde çocuklarımın odası yoktu. Mutfagım geniş olmadığı için masa takımım yoktu. Bunları yeni aldım hep.

Salon ve oturma odası takımlarım da eski olduğu için ikinci el eşyaları alan birine ucuz bir miktara sattık. Fırınım apartman dairesine olmayacağı için eşim yeğenine verdi. Birkaç eşyayı da kendi ablama verdim. Yani çoğu şeyi ya verdik ya da sattık. Salon ve oturma odası için mecbur televizyonda iki tane almam gerekti. Boy ve ölçülerde değiştiği için perde ve halı da almak zorunda kaldım.”G25

“Müstakil evde eşyam pek yoktu. Apartmana geçince her odaya bir takım aldım. Mecbur gelen giden olur çocuklarım kalır diyerekten. Ocağım ortada kalınca kalkıp bir de ankastre fırın aldım boş kalınca kötü duruyordu. Eski evimde kalmış olsam bunları almazdım. Zaten yaz boyu dışarda hayatta ve damda oturuyoruz kışın da tek sobalı odada kalıyoruz. Ama apartman öyle değil yaz kış her oda kullanılıyor.”G17

“Apartmana yaşamaya başladıktan sonra illaki buraya göre düzenimiz ve ihtiyaçlarımız söz konusu oldu. Mesela kurutma makinesi aldım eşime çünkü çamaşır kurutma zor oluyordu balkona her şey asamıyorsun zaten balkonum camlı olduğu için pek mümkün olmuyor. İçeride kurutmak etrafı ister istemez toz yapıyordu. Kurutma makinesi baya rahatlık oldu eşim için. Çocuklarıma oda yapacağım herkes kendi odasında uyuması büyük rahatlık. Müstakilde Sobalı olduğu için kışın hep beraber uyurduk. Yazında dama çıkıyorduk.” G8

“Eski evimdeki hemen hemen her şeyi getirdim. Koltuk takımım eskiydi buraya daha güzelini aldık. Bir de apartmana özel ankastre fırın aldık. Buraya gelmeseydim hala ocağıma devam ederdim çünkü bir sorunu yoktu. Sadece burası ankastreye özel olarak tasarlandığı için eski ocağım olmazdı.”G7

“Apartmana geçince eşyalarımı yavaş yavaş yeniledim. Çünkü bütün eşyam eskiydi. Müstakilde tek bir oturma grubum ve televizyonum vardı ama yeni değil baya önceden almıştım. Apartmana geçince mecbur halısı, perdesi salona ayrı oturma odasına ayrı televizyon oturma grubu aldım. Hepsini bir anda değil maddi gücüm elverdikçe yaptık tabi. Hala almak istediğim eşyalarım var. Balkona cam yaptırdım çünkü karşı apartman evin içini görüyordu.” G9

Görüşmecilerin bir kısmı değişen mekânda yeni mekânsal düzenlemeler yaparken bir kısmı maddi elverişsizlikten dolayı hemen yapamadığını dile getirmiş ve bir kısmı da var olan eşyanın kendilerine yettiğini ifade etmişlerdir. Bakıldığında herhangi bir olgunun temelinde değişim olması onun bütün tabanında var olan içeriklerin değişimini öncelemektedir. Mekânında yapısında ve işlevinde değişim olması baştan dizayn edilmesini ve yorumlanmasını gerektirmiştir. Bu yorumlamalar apartman dairelerinin müstakil evlere göre fiziki anlamda değişmesinden dolayı özellikle eşya seçiminde ve odalara yüklenen işlevler ile kendisini göstermiştir. Yeni bir mekânda herkes için öne çıkan en önemli değişimler tercihe, kullanıma ve estetik kaygıya yönelik olmuştur. Müstakil evde var olan mekânsal düzenlemeler başta ısınma sorunun getirmiş olduğu

mecburiyetten ve yatay mimarinin fiziksel yapısından dolayı mekânsal düzenlemeye etki eden önemli faktörler olmaktadır. Yeni ev yeni hayat anlayışı ile mekânın yeniden yorumlanması kaçınılmaz olmuştur.

3.5. DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜN MEKÂNSAL ETKİLERİ

Değişimin temel noktasında toplumsal varlık olan insan yer almaktadır. Toplumsal temelli tüm olaylarda insan hem etkileyen hem de etkilenen konuma sahiptir. Bu nedenle değişim sürecinden etkilenen en önemli unsur insan olmuştur. Toplum, belli bir coğrafya üzerinde yaşayan, ortak değerlere sahip olan insan topluluğudur. Toplum, insan ile var olur ve insanın toplum içerisindeki değişimi toplumsal alana da yansır. Değişim, belli bir süre içinde var olan yeniliklerdir. *Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir* diyen Herakleitos değişimin kaçınılmaz olduğunu ve her şeyin değişebileceğine vurgu yapar. Bununla beraber değişim gelişen bir sürecinin yanında başlayan bir süreci de anlatarak zaman boyutunun değişimde önemli bir faktör olduğunu belirtmektedir (Tümtaş ve Ergun, 2016:1352-1353). Dolayısıyla her toplum değişim olgusundan etkilenerek bir dönüşüm yaşamaktadır. Toplumsal değişim, hem toplum yapısında hem de insanların yaşamında önemli etkilere sahiptir. Genel anlamda toplumsal değişim bir sosyal yapı içerisinde zamanla meydana gelen farklılaşma anlamına gelmektedir (Sunar, 2016:2).

Tarihsel süreç içinde bakıldığında insan topluluklarının yaşam biçimleri ve kültürel özellikleri değişime uğramıştır. Ortaya çıkan yeni ihtiyaç ve durumlar karşısında toplumsal yapıda yaşanan farklılaşmalar söz konusu olmuştur. İhtiyaçları karşılamaya yönelik toplumda var olan kurumlarda bu durumdan etkilenerek belirli bir durumdan başka bir duruma geçiş süreci yaşanmıştır. Sosyal değişimi etkileyen birçok faktörler vardır bunlara baktığımızda en başta modernleşme, küreselleşme, ekonomi, kültür, bilim ve teknoloji, fiziksel çevre ve kitle iletişim araçları gibi öğeler tarafından etkilendiği görülmektedir (Karaoğlan, 2020:6). Toplumunu etkileyen bu etkenler aynı zamanda mekânsal yapılar üzerinde de yansımaları bulur ve mekânsal açıdan az ya da çok bir değişime neden olmaktadır. Ve nihayetinde her değişim belli bir coğrafik alanda gerçekleşmektedir. Örneğin kentler, sosyoekonomik olgusu bakımından içerisinde yaşadığımız çağın en önemli mekânları olup şüphesiz küreselleşme gibi faktörlerin etkisi ile farklılıkların daha belirgin bir şekilde ivedilikle değiştiği yaşamsal alanlardır (Yüceşahin ve Tüysüz, 2011:161). Bu nedenle mekân boyutu da toplumsal değişimin ortaya çıkmasında ve

gelişmesinde önemlilik arz eden unsurlardan biridir. Halfetili görüşmecilere ilçede yaşanan mekânsal değişim ve dönüşümün olumlu ve olumsuz tarafları sorularak bu durumdan nasıl etkiledikleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

3.5.1. Olumlu Mekânsal Etkiler

Araştırma kapsamında görüşmecilere apartmanlaşmanın olumlu mekânsal etkilerinin neler olduğu, gündelik hayatlarının ve aile yaşamlarını nasıl etkilendiği üzerine sorular sorulduğunda şu açılardan ele alarak değerlendirme yaptıkları görülmüştür:

“Benim için en olumlu etkisi ısınma açısından oldu. Müstakil evde yaşarken soba ile ısınyorduk tek oda kullanıyorduk. Apartmana geçince ısınma açısından çok rahatladık her odam şimdi sıcak. İsteyen istediği yerde uyuyor ve oturuyor. Kışın misafir ağırlarken de rahat ediyorum”G.25

“Eski yaşadığım müstakil evim merkeze uzak ve biraz تنها bir yerdeydi. Çoğunlukla araba kullanmak zorunda kalıyordum. Şuan yaşadığım apartman ise daha merkezi bir yerde çocuklarım okula araç kullanmadan gidiyor. Çalışan bir anne olduğum için apartmanın en olumlu diğer bir yanı ısınma açısından oldu. Çocuklarım benden önce evde olduğunda ısınma sorunları olmuyor ve aklım onlarda kalmamış oluyor.”G.24

“Apartmanlaşmanın aile hayatıma çok güzel olumlu etkileri oldu. Çünkü neden? Biz müstakil evde soba kurardık bir odada. Şimdi çocuklarımın hepsinin ayrı odaları oldu ve bütün odalar kalorifer olduğu için sıcak böylece kendi yaşam alanları oldu. Bir televizyona aynı odada tikiş tikiş izlerdik herkes başka bir şey izleme sansı yoktu. Ama apartmana geçince salonda, oturma odasında hem de mutfakta televizyonum var. Apartman çocuklarımın isteklerini daha kolay şekilde karşılamamı sağladı.”G.6

Görüşmecilerin vermiş oldukları bilgiler sonrasında mekânsal değişim dönüşümün en önemli olumlu etkilerinden birisinin soba ile ısınma ihtiyacı sağlanan evlerden kalorifer ile ısıtılan evlere geçmek olduğu görülmüştür. Isınma konusunda ki bu değişiklik aynı zamanda görüşmecilerin gündelik hayatlarını düzene koymuş ve daha rahat biçimde yaşam sürdürdükleri görülmüştür. Çünkü özellikle kış günleri için ısınma sorunu ortadan kalkınca evin bütün alanları kullanılabilir hale gelmiş odaların rahat kullanımını yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu açıdan denilebilir ki ısınma sorunun ortadan kalkması en olumlu mekânsal etkiler arasındadır.

Apartmanın aile yaşamına olumlu etkilerini değerlendiren görüşmecilerin bahsettiği şu sözler dikkat çekmektedir:

“Aile yaşamı açısından şöyle olumlu etkileri oldu: Müstakil evde yaşarken eşim çalışan biri olduğu için hafta sonu olduğunda bahçe işleriyle

çok fazla uğraşmak zorunda kalıyordu. Durum böyle olunca hafta sonumuz benim açımdan pek verimli geçmiyordu ve bana çok fazla zaman ayırmıyordu. Çünkü bahçe ile ilgilenmesi lazımdı özellikle bahar zamanında sebze meyve ekmesi ve toprağın bakımını yapması lazımdı. Şu an işten geliyor bizimle daha çok vakit geçiriyor.”G.7

Halfeti ilçesinde ortaya çıkan mekânsal değişim dönüşümün olumlu bir diğer boyutu ilçenin büyümesi, gelişmesi ve bununla paralel olarak daha fazla ihtiyacı karşılamaya yönelik katkı sağladığını belirtmişlerdir. Bu durumu görüşmecilerin bazıları şöyle anlatmaktadır:

“Apartmanlaşmayla beraber ilçe köy görünümünden çıkıp bir şehir görünümü aldı. Bu açıdan güzel bir şey bence. Her yer müstakil ev iken herkes burası ilçe olmasına rağmen köy diyordu. Özellikle tatillerde dışarıdan gelen akrabalarımız köye geldik diyorlardı. Şimdi ise burası asla bir köye benzemiyor. Ayrıca eskiye oranla ihtiyacı karşılama noktasında da baya büyüdü ve gelişti.”G.5

“2015-2016 yıllarından itibaren Halfeti bir ilçe olmasına rağmen gerçekten bir köy görünümündeydi. Şimdi bakıldığında ise ilçe görünümünü tam anlamıyla aldı diyebilirim. Bu gelişim ve değişim önemli bir durum. Apartman sayısı artınca nüfus da artmaya başladı. Buna bağlı ilçeye bazı kurumsal marketler açılmaya başladı okul, park alanları, kiraathaneler ve kütüphaneler yapıldı ve yapılmaya da devam ediyor.”G.21

“İlçemiz eskiden kırsal bir köy gibiydi ama şuan da ilçe şehir gibi görüntüsü var. Açıkçası ben seviyorum. Böyle anılması daha çok hoşuma gidiyor. Aynı zamanda apartmanlaşma ile kişi sayısı artınca ilçemiz bir anda büyüdü ve gelişti. Marketlerimiz büyüdü ve sayısı arttı, kuaförlerin sayısı arttı, yeni züccaciye tuhafiyeler açıldı, kurumsal ev eşyası satan mağazalar ilçemize geldi ve yeni okullar yapıldı. Böylece imkânlarımız daha fazla oldu.”G.24

“Kentleşmenin yanında çok bina kalktı fazla nüfuslanmadan dolayı ama yine biraz hizmet gördü. Parkımız oldu ve sayısı çoğaldı. Yollar kaldırımlar tekrardan yapıldı. Market sayısı arttı. Küçük mağazalaşmalar oluştu. Yani çeşitlilik arttı. Her ne kadar apartmanlaşma görüntüsünden memnun olmasam da bunun sayesinde geliştiğini ve bakımın arttığını düşünüyorum.”G4

Olumlu mekânsal etkinin bir diğer boyutu ise güvenlidir. İki mekân arasında güvenlik konusunu kıyaslayarak anlatan bir kısım görüşmeciler apartmanların güvenlik açısından daha olumlu şekilde farklılaştığını dile getirmişlerdir. Bakıldığında apartman dışarıdan gelebilecek tehdit ve zararlara karşı daha güvenli yapılar olduğunu ve hırsızlık gibi suç olaylarına karşı da kapı pencerelere ulaşmanın daha zor olduğunu söylemişlerdir. Bu noktada apartmanı güvenli gördüklerini şöyle aktarmışlardır:

“Apartmanlaşmayla yeni binaların daha güvenli olduğunu düşünüyorum. Özellikle eşim ve çocuklarım açısından düşündüğümde apartman bana daha çok güven veriyor. Eşimi evde bırakıp bir yere gittiğimde aklım müstakil evde olduğu gibi kalmıyor veya akşam dışarıya çıktığımda daha rahat bırakıp çıkıyorum. Çünkü apartmanda birçok kişi yaşıyor ama müstakil evler ıssız oluyor genelde ve yabancı birinin eve erişmesi müstakil evde olduğu gibi kolay değil. Müstakil evler yan yana olduğu için duvardan atlasan hemen o kişinin evindesin. Pencereyi tıklatmak veya pencereden birini gözetlemek daha kolay. Bu durumda kişiye korku verir. Apartmanda yaşamak güvenlilik açısından daha olumlu.”G.12

“Apartmanı daha güvenli buluyorum en çok apartmanda yaşama istediğimizde güvenlik açısından oldu. Tanıdık bir akrabamızın evine hırsızlar girmiş ve onları öldürmüştü bizde bunu duyunca korkar olduk. Çünkü biz yazın damda yatıyoruz birisi gelip aşağıda eve girse uyku hali bilmeyiz veya bize kast etmek istese zaten açık alandayız hemen amaçlarına ulaşırlar.”G.6

“Valla apartmanı hırsızlık olaylarına karşı daha güvenli buluyorum. Müstakil evler yerle bir oluyor ve penceresi yere yakın. Kapıyı kırıp veya duvarın üzerinden aşsan evdesin. Ama apartmanda çok kişi oturuyor hangi bir kapıyı kırsın dünya ayağa kalkar. İllaki biri duyar görür. Müstakiller bahçeli ve duvarla çevrili olduğu için biraz yan evle aranda mesafe oluyor. Hele ki kışın her yeri kapat yan evde ne olmuş duymazsın.”G18

Güvenlik konusu her mekânda önemlilik arz eden bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü kişi yaşadığı mekânda güvenli hayat sürmesi onun öncelikli kaygısıdır. Böylelikle bazı görüşmeciler hırsızlık gibi suç olaylarına karşı apartmanı daha güvenli buldukları görülmektedir. Güvenlik konusu bu açıdan apartmanın olumlu mekânsal etkisine katkı sağlamaktadır.

3.5.2. Olumsuz Mekânsal Etkiler

Mekânsal değişimin olumsuz tarafları ele alındığında görüşmeciler apartman hayatının her ne kadar daha güvenli, konforlu ve ilçenin büyüyüp gelişmesine katkı sağladığını söyleseler de olumsuz yanlarını da beraberinde getirdiğini belirtmişlerdir. Buna göre görüşmeciler en çok evlerinde özgür alanlarının daraldığını, nüfusun fazlalaşmasıyla yabancılaştırmanın daha fazla arttığını, çevre düzenlemesine dikkat edilmediğini ve yeşil alanların eskiye oranla azaldıklarından yakınmışlardır.

Halfeti ilçesinde yaşamakta olan görüşmecilerin tamamı mekânsal dönüşümün olumsuz etkilerinin ilçenin dokusunu değiştirdiği ve eski manzarasının kaybolduğu konusunda aynı düşüncede oldukları görülmüştür. Yapılan görüşmelerin hemen hemen

hepsinde görüşmeciler Halfeti'nin doğasını, eski manzarasını ve yeşil alanlarını kaybettiğini şu sözlerle aktarmışlardır:

*"Eski düzen çok güzeldi. Kapı önünde bahçemde durduğumda diğer evler benim evimle aynı mesafedeydi. Dama çıktığımda manzaram çok güzeldi. Uzak yerleri bile görürdük. Her ev bahçeli yeşil alanlar fazlaydı. Apartman ile birlikte bunlar artık bitti. Eskiden damımda kapı önümde gördüğüm yerler azaldı manzaramız yok oldu diyebilirim."*G.17

*"İlçemiz eskiye oranla şuan çok değişti. Keşke eski halinin resimlerini çok fazla çekseydik ben çekmediğim için çok pişmanım. Çok güzeldi. Apartman hiçbir açıdan güzel değil belki daha planlı, az katlı, düzenli ve yeşil alan bırakılarak yapılırsa belki o zaman güzel olurdu. Halfeti de apartmanlaşma planlı şekilde yapılmadı bakıyorsun müstakil evlerin bazıları arada kaldı ya da çevre düzenlemesini yapmadan bıraktılar. Zaten evleri yapan çoğu kişi müteahhit değildi parası olan apartman yapmak istedi."*G.1

*"Apartmanlaşma ile eski güzel bahçelerimizi ve yeşil doğamızı kaybettik. Şuan her yer beton yığını. Çarpık kentleşme gibi bir şey oldu. Evler birbirine çok yakın hatta rahatsız edecek boyutta çok yakın. İsterdim ki bu apartmanlaşma hiç olmasaydı hep eski halimizde kalsaydık."*G.7

*"Eskiye göre bu yeni görüntüden memnun değilim. Eskiden apartman yoktu. Herkes tek katlı evinde bahçesi yeşilliği ile çok güzeldi. Şuan öyle tam anlamıyla yeşillik yok gözüün gördüğü yer apartman"*G12

*"İlçenin kazandığı yeni görünümünden tabii ki memnun değilim. Öncesi çok güzeldi hele de yazın her yer yeşil. Çünkü evlerin hepsi bahçeliydi. Ayrıca apartmanlaşma sonrası ilçede doğalgaz yoktu. Şuan yeni yeni bazı mahallere gelmeye başladı. Haliyle ısınma kömürle oluyor ve insanlar tozundan dumanından çok fazla etkileniyor. Kışın dışarıya çıkınca her yer duman kokusu eski hava yok."*G11

*"Ben betonlaşmaya her zaman karşıyım ama ne yazık ki ilçe eski güzel görüntüsünden çıkıp betonlaşmaya başladı. En azından yeşil alan bir nebze düşünülüp yapılabilirdi. Sadece park alanlarında yeşil alanları görüyoruz. Onun dışında yeşil alanımız yok yani."*G23

*"Yeni halinden memnun değilim. Burası küçük bir ilçe evler 5-6 değil de 3 kat filan olsaydı çevresi yeşil alan bırakılsaydı daha güzel olabilirdi. Tabi bu anlamda belediyeye çok iş düşüyordu. Belediyede bu konuda kendini tam olarak gösteremedi. Eski haline özlem duyuyoruz."*G22

*"Eskiden her yer tek katlı bahçeli evdi. Huzurdu. Şimdi her taraf bina oldu evlerin manzarası bozuldu. Ancak yüksekte oturmalısın ki önün açık olsun manzaran güzel olsun."*G3

*"Bu görüntüden hiç memnun değilim. Önce daha güzeldi evimizin görünümü adam kıymıyordu ki bakasın o bahçeye. Yeşillikti sağ sol sebze meyve vardı. Şimdi yeşil alan gitti yan yana apartmanlar kalktı. Çocuklarımızın meyvesi sebzesi gitti. Hiç yapılmıyorsa apartmanlar insanlar bilmezdi. Şimdi biri kalkıp yapınca birbirine baka baka verdi herkes. En azından parası olan tek katlı yapardı yine bahçesini alanını bırakırdı kendi istediğine göre yapardı."*G8

"Bahçemiz güzeldi bakımı zahmeti zordu ama şimdi düşününce güzeldi gerçekten. Evimi apartmana verdiğimde çoğu kişi sen nasıl kıydın o bahçene

demişlerdi. Çevre düzeni güzeldi bir taş yaprak bulamazdın. Ama şimdi apartmanda müteahhit çevre düzenini bile yapmadı. Tek benim yaşadığım yer için değil çoğu yer öyle etrafı harabe gibi olan yerler var hatta. Çöplük yuvasına dönmüş resmen. Çok nadir çevre düzenini yapan kişi. Hal böyle olunca eski hali de güzel olunca insan üzülüyor işte.” G25

Yapılan görüşmeler doğrultusunda oluşturulan yeni mekânsal yapılanma ilçeyi yeşil alan imkânlarından yoksun bıraktığı gözlemlenmiştir. Hemen hemen bütün görüşmeciler yeşil alanın yok olmasından ve eski manzaranın geri gelmeyeceğinden dolayı geçmişe özlem dolu şekilde sitemlerini dile getirmişlerdir. Yıllarca bağ bahçe içinde yaşayan ve büyüyen görüşmeciler yeni görünüme karşı illaki bir adaptasyon süreci geçirmektedirler. Çünkü öyle bir görünümde böylesi beton yığınları arasında yaşamak bir süreç gerektirmektedir. Ayrıca inşa edilen evlerin çevre düzenlemesi konusunda da geri planda kaldığı görülmüştür. Çünkü bütün kurallara riayet edilerek konumlandırılmayan apartmanlar böyle sorunlar teşkil etmektedir. Sonuçta bir ev ve onun içi ne kadar önemli ise onun dışı da önemli olmaktadır. Apartman tek bir kişiye ait olmadığı için kalkıp istenilen gibi düzeltme imkânı olamamaktadır. Böylece bu gibi sorunlar mekânsal yapının olumsuz taraflarına gebe kalmaktadır.

Ayrıca büyük beton yığınlarından oluşan apartmanların sanki kişilerin ve yanındaki müstakil evlerde yaşayanların üstüne üstüne geldiğini söyleyen bazı görüşmeciler şu şekilde bahsetmişlerdir:

“Eskiden herkesin evi bahçeli tek katlı müstakil evlerden oluşuyordu. Ben müstakil evde otururken evimin arkası ve yanına apartman yapıldı. Bu durum beni çok olumsuz etkilemişti. Sanki herkes bize bakıyor bizi izliyor sanıyordum. Evimin önünde rahatça oturamaz oldum. Apartmanda yaşayan herkes maalesef kurallara tam anlamıyla uymuyor. Balkondan aşağı atılan izmaritler ve sofrası silmeleri evimin önünü kirletiyordu. Ayrıyeten evi önünde yazın oturmak için çıktığımızda veya bana misafirlerim geldiğinde herkes çevremdeki apartmanların sanki üzerimize yıkılacak beton yığını olarak söylüyorlardı. Gerçekten bize de öyle gelirdi. Şimdi çoğu yer apartman oldu. Yeşil alanlar eskiye göre azaldı.” G.2

“Kule kule yığıldılar. Aşağıdan baktığın gibi yukarıya bellersin ki üstüne geliyor. Bellersin böyle eğri duruyor. Hâlbuki eğri değil. Yan tarafta hala müstakil evde oturan komşum var onun evinin arkası yan tarafı filan apartman hep. Oraya gidince sanıyorum ki o apartman onların evinin üzerine yıkılacak. Benim apartmanımın önüne gelip baktığımda sanıyorum o da üzerime gelecek.” G19

Diğer bir olumsuz etki ise daha önce müstakil evde oturan görüşmeciler için apartman giderlerinin çok fazla olması ve ortak giderler söz konusu olduğunda bazı kişilerin sıkıntı çıkarması gibi müstakil ev hayatında karşılaşmadıkları olumsuz etkileri şu şekilde anlatmaktadırlar:

“Müstakil evde otururken kafamız kulağımız rahattı. Kendi isteğimize göre kararlar alıp uygulardık. Ama apartman öyle değil bazen bir kişi bile ortak gidere laf etse o iş aksıyor. Herkese laf anlatmak zor. Apartmanda asansör, bina temizliği, elektrik ve su giderlerini diğer kişilerle ortak kullanıyoruz. Bozulduğunda birisi sorun çıkartıp aidat vermediğinde işler aksıyor. Ben 5. Katta oturuyorum. Asansör bozulduğunda rezil oluyoruz in çık bizim için eziyet oluyor.”G.25

“Apartman giderleri özellikle kışın çok fazla maliyetli oluyor. Çünkü apartmanlar kömürle ısıtıyor bunun maliyeti bir de yakıcısı elektriği derken kışın baya ücretli oluyor. Kömürü çalanı bile duyduk daha kış bitmeden yarı yolda kömür bitti deniliyordu. Doğalgaz olsaydı kişi kendine göre yakar aidat sadece rutin şeylere öderdik. Kimsenin kafası kimseye de uymuyor. Özellikle yurtdışından ev alıp yılda 1 ay gelenler daha çok sorun çıkartıyor yok biz aidat ödemeyiz diyorlar. Gel de çek bunları sonuçta her ev sahibi vermek zorunda. O zaman alma ev! Yani her türlü şeyi gördük burada. En iyisi müstakilde yaşamakmış onu anladım. Herkes düzenli bilinçli olsa güzel ama yok.”G1

3.6. PIŞMANLIKLAR/ SINIRLILIKLAR

Bu başlık altında müstakil evden apartman dairesine geçen yani her iki mekânı deneyimleyen görüşmecilere pişmanlıkları ve apartman dairesinin müstakil eve göre ne gibi sınırlılıkları olduğu sorulmuştur. Bakıldığında apartmanın dikey bir şekilde yükseldiği için bir alan üzerinde daha çok ailenin oturmasına sebebiyet vermiştir. Haliyle birçok insanla ortak bir alan paylaşılması ve apartmanın fiziksel yapısı itibariyle sınırlılıklar ister istemez kaçınılmaz bir durum olmuştur. Görüşmeciler bu durumu özgürlük alanlarının kısıtlanmasına ve sınırlanmasına neden olduğunu söylemişlerdir. Diğer bir pişmanlık durumu ise deprem olmuştur. Apartmanda kendi tercihleri ile yaşayan bazı görüşmecilerin bu konu hakkındaki ifadelerine bakıldığında 2023 Kahramanmaraş merkezli depremleri sonrasında apartmanda yaşama isteklerinde nasıl pişmanlık duyduklarını şu şekilde dile getirmişlerdir:

“En büyük pişmanlığı deprem olunca hissettim. Müstakil evimi kiraya vermiştim biz apartmanda yaşıyorduk. Deprem olunca müstakil evin değerini anlamış olduk hepimiz. Kiracıma kendisine bir ev bulunca çıkmasını söyledim ve çıktı. Eski eşyalarımı oraya koydum en azından acil durumlar için kullanırız dedik.”G.24

“Müstakilden apartmana bir sevinçle geçmiştik apartmanın getirdiği rahatlıklar bizi çok cezp etmişti. Fakat deprem olunca anladık ki müstakil ev daha çok avantajmış. O an keşke evimiz eskisi gibi kalsaydı neden apartmana verdik diye kendimizi sorguladık. Sonuçta depremin bir daha ne zaman ne şekilde olacağını bilmiyoruz ama ne yapalım mecbur bir şekilde geri apartmanda yaşamaya başladık ve unuttuk.”G.25

“Deprem olduğu zaman pişmanlık çok yaşadım. O an hemen apartmanı satıp tekrardan müstakil bir ev almak istedim. Müstakil evde yaşayan insanlar deprem olduğunda evinden dahi çıkmadı zaten evler tek kat deprem riski çok çok az orada. Bizler ise müstakil evi olan akrabalarda, camilerde ve arabalarda kaldık.”G.21

“Bazen pişmanlık yaşadığım oluyor. Özellikle salça, pekmez, nar ekşisi gibi işlerimi yapmak için apartman uygun bir yer değil. Bana ait apartmanın üst katında damım var ama yine de bu işleri yapmak çok zor oluyor. İlk evimi apartmana verirken bunları çok düşünmemiştim ama zamanla insan eskisi gibi kendi eliyle yapıp yemek istiyor. Bahçeli evimde her çeşit meyvem vardı onları da özliyorum.”G.9

“Deprem beni çok etkiledi. O zaman çok pişman olmuştum. Kendi kendime keşke evimi vermeseydim nerden çıktı bu apartman dedim. Çünkü çok etkilendik ilk defa bu şiddette bir deprem yaşamıştık.”G.6

Apartman insanın yaşam alanını sınırlandırdığı için özgür yaşamasını olumsuz yönde etkilediğini ve apartmanda yaşayan insanlar sürekli komşularını düşünerek hareket ettikleri için özgür bir şekilde yaşayamadıklarını şöyle aktarmışlardır:

“Bahçeli evde yaşarken her şeyi rahat şekilde yapabiliyorsun kimse duymuyor görmüyor. Ama apartmanda yaşarken öyle rahat olamıyor insan. Çocuğa bağarmaya çekiniyorsun eşimle yüksek sesli bir konu tartışsam ama kim duydu kim duyar diye düşünüyorsun. Yere bir şey indirirken bile aman dikkatli olalım diyoruz alt kata ses gitmesin. Yani hep böyle dikkatli olmak zorundasın böyle olunca da kendi evimizde istediğimiz gibi davranamıyoruz hep alt üst komşunu düşünmek zorundasın.”G.21

“Pişmanlığım çocuklarım için var. Eskiden yaşam ve oyun alanları daha kolaydı. Şimdi apartmanda onları sürekli kısıtlamak zorunda kalıyorum. Çünkü apartmanda gürültü yapmamak her şeyine dikkat etmek önemli. Belli bir saatten sonra ses yapma imkânın yok. Sonuçta altında üstünde başka bir yaşam daha var onları rahatsız etmemek istiyorsun en azından ben buna dikkat eden biriyim. Çocuklarım koşmak istese veya top oynamak istese hemen uyarıyorum. Haliyle çocuklar bu durumdan pek memnun olmuyor. Müstakil evde olmuş olsaydık rahatça hareket ederlerdi çünkü orası sadece bize ait hesap vereceğimiz kimse olmazdı.”G.7

Apartmanda oturan insanlar sürekli giyimlerine, seslerine ve davranışlarına dikkat etmeleri yüzünden kendi evlerinde özgür hareket edemediklerini ve kendilerini sınırlandırmak zorunda kaldıklarını şöyle belirtmişlerdir:

“Apartmanın en büyük sınırlılığı benim için evimde istediğim gibi davranmamak oldu. Şuan evimin sağ cephesinde yeni bir apartman yapılıyor benim diğer balkonum o cephede yazın yatmak için kullanıyorduk. Artık orayı rahat kullanamayacağım veya penceremi rahat açamaz duruma geleceğim. Çünkü evler birbirine çok yakın. Balkona rahat ev içi kıyafetlerimle çıkarken şimdi üzerime çeki düzen verip çıkmam gerekiyor. Ayrıca mesafeler yakın olduğu için balkonda oturduğunda karşılıklı olarak seslerimizde birbirine gidiyor bu sefer acaba rahatsız olan oldu mu veya konuştuklarımızı duyan oldu mu diye düşünüyorsun.”G.24

“Müstakil ev ile apartman arasında baya fark varmış. Sesli konuşmalara, gündelik işleri yapma saatime ve merdivenleri kullandığım zaman bile iniş çıkışıma dikkat ediyorum. Evde küçük çocuğum yok. Ama torunlarım bazen geliyor ve ses ettiklerinde, koştuklarında veya topla oynamak istediklerinde izin vermiyoruz sürekli durun yapmayın aşağıda ev var şöyle böyle diyoruz. Eskiden bahçeli evde böyle sıkıntımız yoktu çocuklar gönüllerinle oynarlardı. Mesela buna dikkat etmeyenler oluyor binada biz bile oturduğumuz yerden o seslere sinir oluyoruz. Bunun için dikkat etmeye çalışıyorum çünkü sesler aşağı olsun yukarı olsun aşırı geliyor hemen. Bir ceviz badem olsun kırmak için aşağı komşunun evde olmadığı müsait vakitleri insan kovalıyor. İstedğin vakit oturup yapamıyorsun. Gerçi en alt kırsa bile ses bize yankı yapıp geliyor. Yalıtımı iyi değil evlerin Müstakilde öyle değildi. Bahçende damında kapı önünde böyle şeyler yapardık.”G25

“Biz bir kere serbest alışmışız ya bir şeye yaramaz apartman hayatı bize zor geliyor. Yatağa giriyorum benim yatak odam ile yan dairenin mutfağı yan yana tık tık sesler geliyor. Dolap açıp kapatıyorlar bardak çanak indiriyorlar ses geliyor. Hep birbirine bitişik evler arada ince bir briket var o da neyi tutacak. Hiç sevmedim valla bu yaşantıyı. Onların bana geliyorsa benim de onlara gidiyordur sesim. ”G19

Sonuç olarak pişmanlık ve sınırlılıkların neler olduğu konusunda görüşmecilerin hemen hemen hepsi depremin yaratmış olduğu korkudan, özgür olamamaktan ve her hareketlerine dikkat etmeleri konusunda yakındıkları görülmüştür. Tek bir alanda özgür yaşamının kişiye getirmiş olduğu rahatlık, imkânlar ve özgürlükler apartmanda yaşamaya başladıktan sonra ister istemez değişmek zorunda kalmıştır. Bakıldığında apartmanda evinin bir bölümü komşunun duvarı ile bitişik olduğundan ve mekânsal yakınlıktan dolayı insanlar ekstra sese gürültüye dikkat etmek zorundadır. Aksi takdirde vakitsiz yüksek seslere maruz kalmak kişinin kendi evinde huzurunun kaçmasına sebebiyet verebilmektedir. Bunun yanı sıra ilişkiler bile daha kontrollü ve sınırlı bir hal almaktadır. Ayrıca geleneksel işlerini yürütememe konusunda da sınırlılıklar olduğunu ifade etmişlerdir.

SONUÇ

Mekânsal değişim dönüşümün etki ettiği faktörleri, alanları ve gündelik hayata tesirini ele almak çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bundan dolayı çalışmanın birinci bölümünde teorik olarak bu amaç doğrultusunda mekân ve gündelik hayat sosyolojisi kavramlarıyla ilişkili başlıklar ele alınarak muhtevası hakkında bilgiler aktarılmaya çalışılmıştır. Mekân, insan ve gündelik hayat birbiriyle önemli derecede ilintili durumu olan sosyolojik olgulardır. Mekânın olduğu yerde insan insanın olduğu yerde bir gündelik hayat söz konusu olmaktadır. Özellikle modern dönemle beraber yeni zamanın getirilerine uygun bir şekilde farklı bir görünüme dönüşen mekânlar fiziksel ve işlevsel anlamda değişimi beraberinde getirmiştir. Bu durum elbette gündelik hayat ilişkilerinde de belirgin bir etkiye sahip olmuştur. Gündelik hayat herkes için var olan bir durumdur. İnsanların kişisel ve toplumsal eylemleri, tutum ve davranışları, toplumsal etkileşim ve ilişkileri gündelik hayat tarafından çepeçevre kuşatılmıştır. Gündelik hayat, kişiyi uğraştırır ve meşgul etmektedir. Bir bakıma gündelik hayat bir uğraşı içerisinde olmayı ifade etmektedir. Toplumsal yapı ve kültürel değerlerle karşılıklı bir ilişki içerisindedir. Dolayısıyla gündelik hayat, insan ve mekân arasında doğrudan bir ilişki söz konusu olmaktadır.

Zamana ve mekâna göre de toplumların kendilerine has kültürel kodları ve gündelik hayata yansımaları bulunmaktadır. Zamanla değişen mekânlar gündelik hayatları ve kültürel değerleri de kendisiyle beraber değiştirmektedir. Gündelik hayat aynı zamanda bireysel ve toplumsal yaşama ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır. Gündelik hayata bakarak ve ondan yola çıkarak yaşam tarzı, kültür ve gelenekler hakkında bilgi edinilip yorumlanabilmektedir. Bu bakımdan gündelik hayata işlevsel olarak sosyokültürel bir bakış açısıyla yaklaşmak önemlidir. Gündelik hayat aynı zamanda bir mekân içerisinde işlevini yerine getirmektedir. Mekân, insanın üzerinde yaşamını sürdürdüğü coğrafi alanının yanı sıra, insanın doğrudan ve dolaylı olarak başka insanlarla gündelik hayatlarında etkileşim halinde olduğu bir alanı ifade etmektedir. Bu etkileşim aynı zamanda mekân ile insanın arasında ayrılmaz bir bağın oluşmasına neden olmaktadır. İnsan mekân bağlamında sosyal kurallar ve kültürel normlarını kişinin sosyal kimliği ile uyumlu bir biçimde gelişim göstererek gündelik hayatını inşa etmektedir. Her ne kadar bazen farklı temellerde bulunsa da her iki ortak payda da gündelik hayat vardır.

Çalışmanın önemli kısmını oluşturan son bölüm olan üçüncü bölümde ise alan araştırmasına dair bulgulara yer verilmiş ve araştırmanın sonucunda bize kaynaklık edebilecek bilgilere ulaşılmak istenmiştir. İnsanın üzerinde yaşadığı mekânın dönüşümü hayat tarzının, diğer insanlarla etkileşim biçiminin ve tüm sosyal hayatının dönüşümü anlamına gelmektedir. Bu sebeple bu çalışmanın esas mevzusu insanın üzerinde yaşadığı en temel mekânlardan biri olan ev olgusunda yaşanan dönüşümle birlikte kişilerin gündelik hayatında nelerin değiştiği konusunu irdelemektir. Bu çalışmada Şanlıurfa'nın Halfeti merkez ilçesinde yaşayan görüşmecilerle nitel bir araştırma temelinde derinlemesine görüşmeler yapılmış ve ilçede yaşanan değişim ve dönüşüm sonucunun insanların gündelik hayatlarında nasıl bir etki yarattığı üzerinde durulmuştur. Ayrıca önceden müstakil evde yaşayıp şimdi apartman dairesinde yaşayan görüşmecilerin mekânsal algılarını, tutumlarını, pişmanlıklarını ve geleneksel deneyimlerinin ne ölçüde farklılaştığını yapılan görüşmeler sonucunda analiz ederek açıklanmaya çalışılmıştır. Halfeti ilçesi apartmanlaşma öncesine kadar yatay mimarinin hâkim olduğu müstakil bahçeli evlerden oluşan bir yere sahipken bugüne bakıldığında ise yarıdan fazlası apartmanlaşarak dikey mimarinin hâkim olduğu ve aynı zamanda apartmanlaşma sürecinin devam ettiği bir yer konumundadır. Mekânsal ve fiziki anlamında önemli ölçüde değişimler söz konusu olmuştur. Fakat bu durum sadece mekânda yaşanan fiziksel bir değişim olarak görülmemektedir. Aynı zamanda orada yaşayan insanların gündelik hayatlarında da önemli derecede değişimlere sebebiyet verdiği görülmüştür.

Bakıldığında müstakil evden apartmanlaşma hayatına geçiş süreci mekânsal boyutta radikal bir değişimi ifade etmektedir. Çünkü bu değişim yalnızca tek bir boyutu etkilemez toplumsal, kültürel ve geleneksel etkileri de bünyesinde barındırmaktadır. Mekânsal değişimin neden istenildiği hakkında sorulan sorular ekonomi, konfor ve mecburiyet başlıkları altında toplanmıştır. Yani bu faktörler geleneksel müstakil evin yerine apartman dairesinin konumlanmasına kaynaklık ettiği saptanmıştır. Apartman ve müstakil ev farklı mekânsallıklar içeren yapısal türlerdir. Öyle ki müstakil bahçeli evlerde görünür olma durumu fazla olan fiziksel yapıda mekânlardır. Genellikle yan yana dizilen tek kat şeklinde etrafı duvar ile çevrili bahçesi olan mekânsal yapılaşmalar daha çok açık alanda sürdürülen insan ilişkilerinin var olduğu yerler olup kendilerine has bir yapısı, kültürü ve sosyolojisi vardır. Buna bağlı olarak sosyalleşme açısından da farklılıklar içeren ilişkilerin gelişimine yol açmaktadır. Mekân içerisinde gerçekleşen etkileşim ve

iletişim konuları müstakilden apartman hayatına geçilmesiyle beraber yerini yeni sosyalliklere ve yeni yaşam tarzlarının meydana gelmesine imkân sağlamıştır.

Araştırma kapsamında da komşuluk, yardımlaşma ve apartman kültürü gibi konulara mekânsal bağlamda bakıldığında özellikle komşuluğun bir mekânda gerçekleşen mekân esaslı bir ilişki biçimi olduğu bilinmektedir. Yatay yerleşim biçimi bir bakıma ilişkileri biçimlendirmiş, belirlemiş ve bir kültür olgusu yaratmıştır. Bu çerçevede insan ilişkileri aynı mahalleden ve komşuluk temelinde belirli rutinleri olan yakın kişilerle birincil sıcak ilişkilere sahip olmaktadır. Komşuluk ilişkileri, yardımlaşma ve etkileşim gibi gündelik hayatta var olan ilişkilerin daha açık bir vaziyette yaşanmasına neden olmaktadır. Bu özellikler doğrultusunda kişilerin gündelik hayat akışları yaşamın belirleyici etkisi olmaktadır. Bunun yanı sıra mekânların dikey yapılanma şekli olan apartman daireleri farklı toplumsal kesimlerden ve çeşitli karaktere sahip insanların bir araya gelmesini mümkün hale getirmektedir. Neredeyse bir mahalle tek bir binada toplamış ve çoğunlukla birbirini pek tanımayan insanların bir arada yaşadığı kapalı ve kısıtlayıcı bir mekânı oluşturmaktadır. Araştırma sürecinde de apartmanda yaşayan görüşmecilerin çoğu farklı kesim ve kültüre sahip insanlar ile bir arada ve birbirlerinden bir o kadar habersiz yaşadığı ifade edilmiştir. Ayrıca müstakil mekânlara göre apartmanlaşma ile beraber görünür olma durumu pek mümkün olmamaya başlamıştır. Bu durumda ilişki kurma durumu azalmış ve komşuluğun mahiyeti açısından olumsuz bir hâl almıştır. Müstakilde otururken hemen hemen her gün görülen duvardan duvara sohbet edilip konuşulan ortam yerini sadece gerektiği sürece ve bir işi düştüğünde iletişim kurmak zorunda kalınan ilişki biçimine dönüşmüştür.

Yapılan görüşmeler sonucunda genellikle apartman hayatında komşuluk ilişkileri bazı özel günlerin haricinde pek fazla yaşanmadığı anlaşılmıştır. Sadece apartman sakinlerinin sık görüştüğü ve komşuluk ilişkisinde bulunduğu kişiler ya karşı komşuları ya da üst ve alt katlarında oturan, yani kendilerine mesafe olarak en yakında olan kimseler olduğu gözlemlenmiştir. Bunun nedeni ise görüşmeciler tarafından insanların birbirlerini pek tanımaması ve kişilerin iş hayatında olması olarak açıklanmıştır. Apartmanda oturan insanların büyük bir çoğunluğu günün büyük bir bölümünü iş yerlerinde geçirince haliyle bu kişiler işten geriye kalan boş zamanlarını da kendilerine, ev işlerine ve ailelerine ayırmayı tercih etmektedirler. Yani araştırma sonucunda mekânsal değişimin sosyal ilişkileri, dayanışmayı ve görünür olmayı azalttığına yönelik bir çıkarım saptanmıştır.

Araştırmanın bir diğer çıktıları ise üretim ilişki biçimlerinin değişmesi, yeni mekâna ait yeni gündelik deneyimlerin ortaya çıkması ve mekânsal düzenleme noktasındaki yenilikler olmuştur. Mekânsal değişim bazı görüşmeciler için geleneksel ürünlerin yapımını sekteye uğratıp zamanla unutulmasına neden olmaktadır. Fakat bazı görüşmeciler de geleneksel değerlerini ve üretim alışkanlıklarını yeni mekâna taşıyıp bir şekilde sürdürmek istediklerini ifade etmişlerdir. İşte tam da bu durumların yeni mekânda sorunsallıklara neden olduğu görülmüştür. Çünkü her mekân farklı işlev, pratik ve özelliklere sahiptir. Mekânsal değişimle beraber eski alışkanlıklar da revize edilerek sürdürülmesi gerekmektedir. Aksi takdirde görüşmecilerin sıklıkla yakındıkları kültür ve bilinç eksikliğinden kaynaklı sorunların ortaya çıkmasına zemin sağlamaktadır. Mekânın değişmesi yeni gündeliklerin var olmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Özellikle görüşmecilerin yıllarca müstakil evlerde bahçe, soba, dam ve hayat gibi deneyimledikleri alanlar yeni mekânda kalorifer, balkon ve teras gibi kavramlara yerini bırakarak gündelik hayatın inşa süreci yeni deneyim ve alanlar üzerinden devam edilmiştir.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler ve gözlemler doğrultusunda eski yaşantısı ile yeni yaşantısı arasında karşılaştırma yapan görüşmecilerin olumlu ve olumsuz her açıdan görüşlerine yer verilmiştir. Zamanında müstakil evde yaşarken apartmanı arzulayan ve ideal bir yaşam mekânı olarak görmekte olanlar, süreç içerisinde apartmanda yaşamaya başladıktan sonra bahçeli tek katlı müstakil evde yaşayan insanlara özenmekte ve orada tekrardan yaşamının hayalini kurmaktadır. Her mekân yaşanan bir önceki mekânla kıyaslanarak tasavvur edilmektedir. Fiziksel şartlar, işlevsel yapılanma ve konforlu mekânlar olması nedeniyle yeni mekân olan apartmanın imkânlarının çok daha iyi olduğunu düşündükleri yerler kadar tam tersi bunların yanında yıllarca müstakil evlerde yaşayıp sonrasında topluluk halinde yaşamının beraberinde getirdiği zorluklarla mücadelede bir takım sorunlar ve pişmanlıklarının da olduğu görülmüştür. Dolayısıyla yapılan araştırma, gözlem ve görüşmeler sonucunda da görülmüştür ki mekânsal değişimin olumlu yansımaları olduğu kadar olumsuz tarafları da olmuştur. Olumsuz tarafları en aza indirmek için hangi mekân olursa olsun en önemlisi o mekâna uygun davranışlar ve o mekâna ait kültür ve bilince sahip olmak gerektirmektedir. Bu önerme aynı zamanda araştırmanın bir sonucunu ve önemini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Akalın, I ve Ş. Haluk (2009). *Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akın, S. (2017). Dikey mi yatay mı? Yoksa müstakil mi? Milliyet. Erişim adresi: <https://www.yenisoz.com.tr/yazarlar/dikey-mi-yatay-mi-yoksa-mustakil-mi/>. (Erişim Tarihi: 10.09.2024).
- Alfred S. (2018). *Fenomenoloji ve Toplumsal İlişkiler*. A. Akan, S. Kesikoğlu (çev.). Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Alver, K. (2008).“Mekânda Görünen”. *Eskiyeni*, Sayı 11, 22-23.
- Alver, K. (2010). “*Siteril Hayatlar*”. Ankara: Hece Yayınları.
- Alver, K. (2010a). *İdeal Kent*. Ankara: Hece Yayınları.
- Alver, Köksal (2012). “*Komşuluk*”, *Kent Sosyolojisi*. Köksal Alver (ed.). Ankara: Hece Yayınları.
- Aslan, D. (2019). Modern Kent Anlayışına Alternatif Olarak Sakin Şehir: Halfeti. (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Konya Selçuk Üniversitesi, SBE.
- Aydemir, M. A. (2011). Toplumsal İlişkilerin Sosyal Sermaye Değeri (Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Üzerine Bir Araştırma. (*Yayınlanmamış Doktora Tezi*). Selçuk Üniversitesi, SBE.
- Aytaç, Ö. (2007). Kent Mekânlarının Sosyo-Kültürel Coğrafyası. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 17, Sayı 2, 199-226.
- Aytaç, Ö. (2017). Kent, Metropol ve Değişen Yer/Mekân İmajları. *Mukaddime*, Cilt 8, Sayı 1, 1-23.
- Aytan, Ozan A. (2021). Hareketli Avcı-Toplayıcı Grupların Yaşam Biçimiyle Yerleşik Çiftçi Toplulukların Yaşam Biçim Arasındaki İnsan-Mekân İlişkisinin Mukayesesi, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, 979 –1012.
- Bachelard, G. (2013). *Mekânın Poetikası*. A.Tümertekin, (çev.). İstanbul: Kesit Yayıncılık.

- Baday, Ö. N. (2001). “Modern Kent Mekânlarında Mahallenin Konumu”. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, SBE.
- Bakırcı, M. (2002). “Türkiye’de Baraj Yapımı Nedeniyle Yer Değiştiren Bir Şehir ‘Halfeti’”. *Coğrafya Dergisi*, Sayı 10, 55-78.
- Bal, H. (2014) *Sosyolojide Yöntem ve Araştırma Teknikleri*. Ankara: Sentez Yayıncılık.
- Balaban, Varol, E. (2023). Apartman Başlığı Altında Yazılmış Lisansüstü Tezlerin Analizi. *Planarch - Design and Planning Research*, Cilt 7, Sayı 1, 34-42.
- Başegmez, Çetin A. (2018). “Yakup Kadri’nin Kiralık Konak romanında “gündelik hayat”ın izleri üzerine bir değerlendirme”. *Türkoloji Dergisi*, Cilt 22, Sayı 1, 1 – 21.
- Bektaş, L. (2015). Göğe Uzanan Binalarda Gündelik Hayatın İnşası. *Moment Dergi*, Cilt 2, Sayı 1, 266-295.
- Bennett, A. (2013). *Kültür ve Gündelik Hayat*. N. Tokdoğan B. Şenel, U. Y. Kara (çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Bilgin, N. (1990). “Fiziksel Mekândan İnsani ya da İnsanlı Mekâna”. *Mimarlık Dergisi*, Yıl 28, Sayı 3, 241,
- Binay, B. ve Ü. Tatlıcan (2018). *Sembolik Etkileşimcilik ve Gündelik Hayatın Sosyolojisi, Gündelik Hayat Sosyolojisi Temalar Sorunsallar ve Güzergâhlar*, A. Esgin ve G. Çeğin. (ed.). Ankara: Phoneix Yayınevi.
- Binici U. ve Tatlıcan Ü. (2018). Harold Garfinkel'in Etnometodolojisinde Gündelik Hayat, *Gündelik Hayat Sosyolojisi Temalar Sorunsallar ve Güzergâhlar*, A. Esgin ve G. Çeğin.(ed.). Ankara: Phonex Yayınevi.
- Biricik, İ. (2016). “Çanakkale Mahşeri ve Sarıkamış: Beyaz Hüzün Romanlarında Türklerin Kimliksel Bellek Mekânları”. *Türkiyat Mecmuası*, Cilt 26, 2.
- Boyras, Z. ve M. S. Bostancı (2015). Birecik Barajı Sonrası Yer Değiştiren Eski Halfeti'nin (Şanlıurfa) Turizm Potansiyeli. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, Cilt 7, Sayı 3, 53-77.
- Bozkurt, V. (2014). *Değişen Dünyada Sosyoloji*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

- Brown, B. (1989). *Marks, Freud ve Günlük Hayatın Eleştirisi*. Y. Alogan, (ev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Cansever, T. (2013). *İslam 'da Şehir ve Mimari*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Cantek, L. (2008). *Cumhuriyetin Buluğ Çağı: Gündelik Yaşama Dair Tartışmalar (1945-1950)*. İstanbul: İletifim Yayınları.
- Chaney, D. (1999). *Yaşam Tarzları*. İ. Kutluk (ev.). Ankara: Dost Yayınevi.
- Coşkun, M. K. (2017). İşçi Sınıfı Kültürü, Deneyim ve Gündelik Hayat. *Emek Araştırma Dergisi, (GEAD)*, Cilt 8, Sayı 11, 41-54.
- etin, E. (2020). *Gündelik Hayatın Sosyolojisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Sosyoloji Lisans Programı Ders Kitabı.
- Çiftçi, B. (2016). Turizm Coğrafyası Açısından Dizi Turizmi: Karagl Dizisi rneği (Halfeti). (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Harran Üniversitesi, SBE.
- De Certeau, M. (2009). *Gündelik Hayatın Keşfi I: Eylem, Uygulama, retim Sanatları*. Ankara: Dost Yayınevi.
- De Certeau, M., L. Giard ve P. Mayol (2009a). *Gündelik Hayatın Keşfi II: Konut, Mutfak İşleri*. Ankara: Dost Yayınevi.
- Düzenli, H. İ. (2016). *Ufki Şehir, Turgut Cansever'in İzinde*. İstanbul: Klasik Yayınları.
- Düzenli, T. ve E. M. Alpak (2017). "Yaşlıların Kentsel Açık Mekân Kullanımlarının İncelenmesi: Trabzon Kenti rneği." *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, Cilt 10, Sayı 2, 1-8.
- Elden, S. (2018). "Ritimanaliz: nsz", Cihan zpınar, H. Lefebvre, *Ritimanaliz: Mekân, Zaman ve Gündelik Hayat*. Ayşe Lucie Batur, (ev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Emiroğlu, K. (2011). *Gündelik Hayatımızın Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Erdinç, S. Y. (2009). Konut Oluşumunda Kültür Etkisinin Toplumsal Yaşam Dinamikleri Bağlamında İncelenmesi. (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Yıldız Teknik Üniversitesi, FBE.

- Erdoğan E. ve P. Uyan- Semerci (2021). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri İçin Bir Rehber: Gereklikler, Sınırlılıklar ve İncelikler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdönmez, M. E. ve A. Altan (2005). “Açık Kamusal Kent Mekânlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri”. *Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergi*, Sayı 1, 67-87.
- Ergun, C. ve A. Dericioğulları Ergun (2020). Harvey’in Mekân Tartışmaları Ekseninde Yaşlıların Gözünden Kentsel Dönüşüm. *Akademik Hassasiyetler*, Cilt 7, Sayı 14, 121 – 145.
- Esendemir, Ş. (2016). Türkiye’de Yerinde Yaşlanma ve Mekân Gerontolojisinin Temel Parametreleri. *Sosyoloji Dergisi*, Cilt 36, Sayı 1, 13-31.
- Esgin, A. (2012). “Her Gün Yeni Bir Başlangıçtır: Gündelik Yaşamın Sosyolojik Anlamları”. *Sosyologca*, Cilt 2, Sayı 4, 2146-5207.
- Esgin, A. (2018). Gündelik Hayat Sosyolojisi: Tarihsel Süreç ve Temel İlkeler. *Gündelik Hayat Sosyolojisi: Temalar, Sorunsallar ve Güzergâhlar*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Faroqhi, S. (2005). *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam*. Elif Kılıç (çev.). İstanbul: Tarih Vakfı.
- Gardiner, M. (2016). *Gündelik Hayat Eleştirileri*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Garfinkel, H. (2014). *Etnometodolojide Araştırmalar*. Ü. Tatlıcan (çev.). Ankara: Heretik Yayınları.
- Ghulyan, H. (2017). “Lefevbre’nin Mekân Kuramının Yapısal ve Kavramsal Çerçevesine Dair Bir Okuma”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 26, Sayı 3.
- Giddens, A. (1999). *Toplumun Kuruluşu: Yapılaşma Kuramının Ana Hatları*. H. Özel (çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*, İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Ginsborg, P. (2010). *Gündelik Hayat Politikaları*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Goffman, E. (2009). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunuluşu*. B. Cezar (çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

- Göka, Ş. (2001). *İnsan ve Mekân*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Gökçe, Ş. (2007). Sosyal Etkileşimi Geliştirecek Peyzaj Tasarımı Üzerine Bir Araştırma: Çukurambar Mahallesi Örneği. (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Ankara Üniversitesi, FBE.
- Göregenli, M. (2021). *Çevre Psikolojisi: İnsan Mekân İlişkileri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Görgülü, T. (2016). Apartman Tipolojisinde Geçmişten Bugüne; Kira Apartmanından “Rezidans’a” Geçiş. *Tüba-Ked Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, Sayı 14, 165-178.
- Güldaş Z. ve D. Ardalı Büyükarmen (2022). Gündelik Hayatın Kadına Dayattığı Yaşam: Bir Kadınlık Hikâyesi Olarak "Hep Yarın". *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 935 – 957.
- Gündüz, M. ve M. C. Yıldız (2008). Türk Yazılı Kültüründe Komşuluk. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 7, Sayı 25, 123-138.
- Güven Türker, E. (2010). 21. Yüzyıl Başında İstanbul Büyük Kent Modelinde Bir Yatırım Aracı Olarak Konut Olgusu ve Piyasa Baskısının Mekân Organizasyonları Üzerindeki Belirleyici Etkilerinin Analizi (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Yıldız Teknik Üniversitesi, FBE.
- Harvey, D. (2014). *Postmodernliğin Durumu*. S. Savran (çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Hasol, D. (2010). *Mimarlık Sözlüğü*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Ispalar Çahantimur, A. (1997). “Kültür ve Mekân Etkileşimi Kapsamında Konut Ve Yakın Çevresi İlişkilerine Diyalektik Bir Yaklaşım”, (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). İstanbul Teknik Üniversitesi, FBE.
- Işın, E. (1999). *İstanbul’da Gündelik Hayat*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kaplan, F. (2018). Bir Yaşam Mekân Olarak Konut Olgusundaki Değişimler ve Dindarlık İlişkisi: İskilip Örneği. (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Erciyes Üniversitesi, SBE.
- Kaplan, M. ve M. Yardımcıoğlu (2020). Alan, Habitus ve Sermaye Kavramlarıyla Pierre Bourdieu. *Habitus Toplumbilim Dergisi*, Sayı 1, 23-37.

- Karabulut, M. (2017). Halfeti (Merkez) Geçiş Dönemleri. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Ardahan Üniversitesi, SBE.
- Karabulut, M. ve İ. Biricik (2019). “*Journal of Turkish Language and Literature*” Cilt 5, Sayı 1, 56-70.
- Karakaş, M. (2019). *Kent, Mekân ve Toplum: Mekân Sosyolojisine Giriş, Kent, Mekân ve Toplum*. M. Karakaş, (ed.). Ankara: Tezkire Yayıncılık.
- Karaoğlan, Muhammed Uğur (2020). *Toplumsal Değişme Üzerine Kısa Bir Anekdote*, https://www.researchgate.net/publication/345394174_Toplumsal_Degisme_Uzerine_Kisa_Bir_Anekdote (Erişim Tarihi: 14/05/2024).
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırma Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 62-80.
- Karataş, Z. (2015) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 1-19.
- Karmaz, E. (2021). Gündelik Yaşam Pratikleri Üzerinden Özne-Mekan Etkilşimi ve Mekansal Sembollerin Anlamlandırılması, (*Yayımlanmamış Doktora Tezi*). Kırıkkale Üniversitesi, SBE.
- Keleş, R. (1998). *Kent Bilimleri Sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kıray, M. (2007). *Kentleşme Yazıları*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Koç, S. Ö. (2015). Cengiz Dağcı'nın Üşüyen Sokak Romanında Mekân-İnsan Özdeşliği, *Humanitas*, Sayı 5.
- Koyuncu, A. (2009). “Küresel Kentte Komşuluk”, S.Ü. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 22, 37-42.
- Koyuncu, A. (2013). Gündelik Hayatta Komşuluk. *Sosyoloji Divanı*, Sayı 2, 9-21.
- Koyuncu, A. (2013). “Ailenin Sosyal Çevresi ile Kurduğu İlişkide Toplumsal Yakınlığın Öznesi Olarak Komşuluk”, Değişen Dünya'da Aile, Gökhan Tuncel (ed.). *BİLSAM Sempozyum Serisi*, Yayın No 4, 25-42.

- Köktürk, E. (2010). “Mekân Algısı Ve Mekân İlişkisi Üzerine”, *Mekânsal Planlamada Jeodezi Sempozyumu*, İzmir, 24-26 Kasım, 1-15.
- Köse, H. (2018). *Yaban Bilinç ya da Lefebvre’ e Göre Gündelik Hayat*. A. Esgin ve G. Çeğin, (ed.). *Gündelik Hayat Sosyolojisi*. Ankara: Phoneix Yayınları.
- Kulaksızoğlu, A. (1994). Mekân İlişkileri Açısından İnsan, *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı 6.
- Kurtar, S. (2013). Bir Şehir Filozofu Olarak Henri Lefebvre ve Gündelik Yaşam Sanatı. *İdeal Kent*, Cilt 4, Sayı 10, 200-219.
- Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Layder, D. (2006). *Sosyal Teoriye Giriş*, Ü. Tatlıcan, (çev.). İstanbul: Küre Yayınları.
- Lefebvre, H. (2007). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. Işın Gürbüz (çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2015). *Gündelik Hayatın Eleştirisi I: Gündelik Hayatın Sosyolojisinin Temelleri*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2015a). *Gündelik Hayatın Eleştirisi II: Gündelik Hayatın Sosyolojisinin Temelleri*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2015b). *Gündelik Hayatın Eleştirisi III: Moderniteden modernizme (Gündelik Hayatın Meta-Felsefesi)*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Marshall. G. (2020). *Sosyoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, S. Turan (çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Morley, D. ve K. Robbins (1997). *Kimlik Mekânları*. E. Zeybekoğlu (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Mumcu Uçar, Ö. ve A. Özsoy (2006), “Sınır Kavramına Mekânsal Bir Yaklaşım: Bahçelievler Örneği”, *İTÜ dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım*, Cilt 5, Sayı 2, 1.

- O'Meara, S. (2014). *Mekân ve Müslüman Şehir Hayatı Fas Labirent Sınırlarında*. H. Orman Topçu (çev.). İstanbul: Açılım Kitap.
- Öncel, A. D. (2014). *Apartment: Galata'da Yeni Bir Konut Tipi*, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Öncel, A. D. (2010). *Apartment: Galata'da Yeni Bir Konut Tipi*, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Özgen, E. (2018). İnsan - Mekân Etkileşiminde Sağlık Yapıları ve Mekânın İyileştirici Rolü. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, Cilt 8 Sayı 2, 184 --195.
- P. L. Berger vd. (1985). *Modernleşme ve Bilinç*, C. Cerit (çev.). İstanbul: Pınar Yayınları.
- P. L. Berger-T. Luckmann (2008). *Gerçekliğin Sosyal İnşası, Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi*, V. S. Öğütle (çev.). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Papuşcuoğlu, T. (2022). *Gündelik Hayat ve Ölüm: Kayseri'de Yas Kültürü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Necmettin Erbakan Üniversitesi, SBE.
- Sevil S. ve D. Şule (2019). İnsan Mekân İlişkisi Ölçeğinde Kent Kimliği ve Gümüşhane Örneği, *The Journal of International Scientific Researches*, Cilt 3, Sayı 4, 2018, 221–239.
- Sezer Şanlı, A. (2018). *Gündelik Hayatın Dönüşümünde Bir İmkân Olarak Toplumsal Muhalefetin Değerlendirilmesi: Cumartesi Anneleri Üzerine Araştırma, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. Hacettepe Üniversitesi, SBE.
- Silahtaroglu G. ve H. Ergül (2016), Şehirleşme, Mekan–İnsan Etkileşiminin Birey Algısına Yansıması: Bir Veri Madenciliği Analizi. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2.
- Solak Güleç, S. (2017), Mekân-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1.
- Subaşı, N. (2001). *Gündelik Hayat ve Dinsellik, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 2.
- Sunar, L. (2016). *Toplumsal Değişimi Açıklamak: Temel Kavram ve Kuramlar, Türkiye'de Toplumsal Değişim*. Lütfi Sunar (ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Süalp, Z. T. (2004). *Zamanmekakn Kuram ve Sinema*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

- Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*, Osman Akınhay (çev.). Ankara: Bilim ve Sanat.
- Şahin, Ö. ve E. Balta (2001). Gündelik Yaşamı Dönüştürmek ve Marksist Düşünce, *Praksis*, Sayı 4, 185–217.
- Şengül, M. B. (2010). “Romanda Mekân Kavramı”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 3, 11.
- Şentürk, Ü. (2014).“Mekân Sadece Mekân Değildir: Kentsel Mekânın Yeni Tezahürler”, *Doğu Batı Düşünce Dergisi: Şehir Yazıları I*, Sayı 67, 85-106.
- Taşçı, H. (2014). *Şehir, Mekân, Meydan*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Tekin, G. (2018). Modern Kentin Nostaljik İmgesi: Yeni Nesil Mahalleler. *Millî Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, Cilt 30, Sayı 119, 100-113.
- Tekin, H. H. ve H. Tekin (2012). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *İstanbul University Journal of Sociology*, Cilt 3, Sayı 13, 101-116.
- Tellan, D. Ö. (2008).“Gündelik Yaşamın Üretimi ve Reklamlar”. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı 27, 27-53.
- Tümertekin, E. ve N. Özgüç (2009). *Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekan*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tümtaş, M. S. ve C. Ergun (2016). Göçün Toplumsal ve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 4, 1347-1359.
- Türkoğlu, N. (2000). *Görüyorum Gündelik Yaşamda İmgelerin Gücü*, İstanbul: Der Yayınevi.
- Uluocak, Ş. (2015). "Gündelik Yaşam Sosyolojisi Kavramsal ve Kuramsal Bir Çerçeve", *Gündelik Yaşam Sosyolojisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Uluocak, Ş. (2018). “Gündelik Gerçeklikte Anlamın Sosyal İnşası: Peter Berger ve Thomas Luckmann” *Gündelik Hayat Sosyolojisi Temalar, Sorunsallar ve Güzergâhlar*. Ankara: Phonex.

- Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük <https://sozluk.gov.tr/>. (Erişim Tarihi: 13.05.2024).
- Ulutaş, E. (2021). Varto'da Gündelik Hayat: Kültürel Sermaye ve Entelektüel Hafıza. Ed. İrşad Sami Yuca, *Varto İnsan-Mekan-Hafıza*, Ankara: Ütüpya Yayınevi.
- Urry, J. (1999). *Mekânları Tüketmek*. R. G. Öğdü (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Usta Baki, B. (2021). Güvenlikli Sitede Komşuluk İlişkileri Bağlamında Suç Korkusu, (*Yayımlanmamış Doktora Tezi*). Hacettepe Üniversitesi, SBE.
- Usta, G. (2020). Mekan ve Yer Kavramlarının Anlamsal Açından İrdelenmesi, *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, Cilt 10, Sayı 1, 25 – 30.
- Willis, S. (1993). *Gündelik Hayat Kılavuzu*. Aksu Bora ve Asuman Emre (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Yalçı, A. (2022). “Gündelik Hayat ve Faillik Problemi”. *Şarkiyat*, Cilt 14, Sayı 1, 29-48.
- Yıldırım A. ve H. Şimşek (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. Ö. (2023). Gündelik Hayat ve Gündelik Hayatın Sosyolojisi: Bir Literatür Çalışması. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 142-172.
- Yiğit, Z. (2012). Modernliğin Arka Yüzü Olarak Gündelik Hayat: Aşk Memnu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, 125-144.
- Yücesahin, M. M. ve S. Tuysuz (2011). Ankara Kentinde Sosyo-mekânsal Farklılaşmanın Örüntüleri: Ampirik Bir Analiz. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, 159-188.
- Yüksel, A. N. (2020). “Nitel Bir Araştırma Tekniği Olarak: Görüşme”, *International Social Sciences Studies Journal*, Cilt 6, Sayı 56, 547-552.
- Zengin, E. (2013). “Mekân Kuramı Çerçevesinden Yade Kara'nın Eseri Selam Berlin”. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 30, Sayı 1.
- Yıldırım Erniş, İ. I. (2012). “Fiziksel Elemanların Yüzer Yapılarda Mekân Algısına Olan Etkileri: Çevre ve İnsan Davranışı İlişkisi Bağlamında İrdelenmesi”, (*Yayımlanmamış Doktora Tezi*). Dokuz Eylül Üniversitesi, FBE.

EKLER

Ek 1: Görüşme Soru Formu

1. Kendinizden bahseder misiniz? (Kaç yaşında, medeni durumu, çocuk sahipliği, iş, kendisiyle ilgili bahsetmek istediği tüm bilgileri almaya çalışalım.)
2. Mekânsal değişim sonrasında apartmanda yaşama sizin ekonomik hayatınızı (bina giderleri, faturalar vs.) olumlu ya da olumsuz olarak nasıl etkiledi?
3. Apartman hayatı aile hayatınıza olumlu ya da olumsuz etkileri oldu mu? Yanıt evet ise bu etkiler nelerdir?
4. Mekânsal değişim sosyal hayatınız(komşuluk ilişkileri, yardımlaşma vb.) üzerinde etkileri nasıl oldu? Açıklar mısınız?
5. Apartman hayatına uyum sürecinde zorluklar yaşadınız mı? İlçede apartman kültürü var mı? Yanıt evet veya hayır ise hangi konularda?
6. Apartmanlaşma ile beraber gerçekleşen mahalle ve ilçe nüfusundaki hızlı artış size ve hanenize avantaj ya da dezavantaj sağladı mı?
7. Apartmanda yaşama düşüncesinin nasıl oluştuğu hakkında bilgi verir misiniz?
8. Müstakil evden apartmana geçtiğiniz için pişmanlıklarınız var mı? Varsa bunlar nelerdir?
9. Mekânsal değişim ve dönüşüm sonrası ilçenin yeni kazandığı fiziksel görünümünden memnun musunuz?
10. Mekânsal değişim sonrası gündelik hayatınızda ve evinizde ne gibi değişimler söz konusu oldu?